

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SESSİZ KİTAPLARIN ÇOCUK YAYINLARINDA
BULUNMASI GEREKEN TEMEL UNSURLAR
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Hatice SAĞINAK**

**Danışman
Prof. Dr. Serap UZUNER YURT**

EKİM 2025, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Temel Unsurlar Açısından İncelenmesi” isimli “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Hatice SAĞINAK

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Program Adı : Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı :Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken
Temel Unsurlar Açısından İncelenmesi

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 78 sayfalık kısmına ilişkin 01/10/2025 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %7'dir.

Filtrelemeye tırnak içindeki alıntılar dâhil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 01/10/2025

Danışman: Prof. Dr. Serap UZUNER YURT

Öğrenci: Hatice SAĞINAK

KILAVUZA UYGUNLUK

“Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Temel Unsurlar Açısından İncelenmesi” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Hatice SAĞINAK

Danışman

Prof. Dr. Serap UZUNER YURT

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Serap UZUNER YURT danışmanlığında **Hatice SAĞINAK** tarafından hazırlanan “**Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Temel Unsurlar Açısından İncelenmesi**” adlı çalışma, jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

01/10/2025

JÜRİ:

Danışman : **Prof. Dr. Serap UZUNER YURT** (İmza)

Üye : **Prof. Dr. Arzu Sema ERTANE BAYDAR** (İmza)

Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Tacettin ŞİMŞEK** (İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /2025 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../2025

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimimde eşsiz deneyimler kazandıran; tezimin her aşamasındaki katkılarıyla bana büyük kolaylık sağlayan; Erzincan'daki misafirliğim süresince samimiyeti ve sıcak ilgisiyle beni destekleyen değerli danışmanım Prof. Dr. Serap UZUNER YURT'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Doğduğum andan itibaren her adımda yanımda olarak bana emek veren ve kendime olan güvenimi artıran kıymetli aileme; annem Sultan SAĞINAK'a, babam Celal SAĞINAK'a, kardeşlerim Ayşenur ve Rahime SAĞINAK'a sonsuz teşekkür borçluyum. Ayrıca, benim ilk öğretmenlerim ve her anlamda en büyük destekçilerim olan abim Yusuf SAĞINAK'a, ablam Aslı TAŞKIN'a ve değerli aile üyelerine minnettarım. Eğitim hayatımın başlarında tanıştığım ve birlikte ilerlediğim yüksek lisans serüvenim boyunca beni yüreklendiren can dostum Rumeysa KANAT'a da teşekkür ederim.

Hatice SAĞINAK, Erzincan, 2025

SESSİZ KİTAPLARIN ÇOCUK YAYINLARINDA BULUNMASI GEREKEN TEMEL UNSURLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

Hatice SAĞINAK

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Ekim 2025

Danışman: Prof. Dr. Serap UZUNER YURT

ÖZET

Farklı alanlarda ele alınarak tanınan ve yaygınlaşan sessiz kitapların, çocuklara yönelik yayınlar olarak incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmanın temel amacı, sessiz kitapların çocuk yayınlarına özgü unsurlar açısından değerlendirilmesidir. Araştırmanın modeli, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesidir. Veri kaynakları, kurguya sahip olma ve erişilebilirlik ölçütleri dikkate alınarak seçilmiştir. Araştırma kapsamında 42'si yabancı, 10'u yerli, toplam 52 sessiz kitap incelenmiştir. Belirlenen sessiz kitapların çocuk yayınlarında bulunması gereken temel unsurlar açısından incelenebilmesi için "Sessiz Kitapları Değerlendirme Rubriği" araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Lawshe tekniği kullanılarak SKDR'nin geçerlik çalışması yapılmıştır. İçerik analizinin güvenilirliğini sağlamak amacıyla aynı veri kaynakları araştırmacı tarafından farklı zaman dilimlerinde yeniden incelenmiştir. Yapılan incelemelerin ardından danışman tarafından kitapların %10'u tekrar değerlendirilmiştir. SKDR görsel dil, görsel tasarım, karakter ve konu olmak üzere dört temel unsurdan oluşmaktadır. Toplamda 60 maddeden oluşan rubrik aracılığıyla seçilen 52 sessiz kitap, Haziran-Ağustos ayları arasında araştırmacı tarafından üç kez analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, sessiz kitapların 40'ının görsel dil, 35'inin görsel tasarım, 44'ünün karakter ve 43'ünün konu unsurları açısından uygun olduğu belirlenmiştir. Genel değerlendirme sonucunda ise sessiz kitapların 39'unun uygun, 5'inin kısmen uygun ve 9'unun uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Çocuk Yayını, Sessiz Kitap, Sessiz Kitapları Değerlendirme Rubriği

AN ANALYSIS OF THE ESSENTIAL ELEMENTS THAT SHOULD BE PRESENT IN CHILDREN'S PUBLISHINGS OF SILENT BOOKS

Hatice SAĞINAK

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master's Thesis, October 2025

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Serap UZUNER YURT

ABSTRACT

Silent books, which have gained recognition and popularity in various fields, need to be examined as publications aimed at children. The main objective of this research is to evaluate silent books in terms of elements specific to children's publications. The research model is document analysis, one of the qualitative research methods. Data sources were selected based on the criteria of having a narrative and accessibility. Within the scope of the research, a total of 52 silent books were examined, 42 of which were foreign and 10 were domestic. The 'Silent Book Evaluation Rubric' was developed by the researcher so that the identified silent books could be examined in terms of the basic elements that should be found in children's publications. The validity study of the SKDR was conducted using the Lawshe technique. To ensure the reliability of the content analysis, the same data sources were re-examined by the researcher at different time intervals. Following the examinations, 10% of the books were re-evaluated by the advisor. The SCER consists of four fundamental elements: visual language, visual design, characters, and subject matter. A total of 52 silent books selected through a rubric consisting of 60 items were analysed three times by the researcher between June and August. The results of the research determined that 40 of the silent books were suitable in terms of visual language, 35 in terms of visual design, 44 in terms of characters, and 43 in terms of subject matter. The overall evaluation concluded that 39 of the silent books were suitable, 5 were partially suitable, and 9 were unsuitable.

Keywords: Children's Literature, Children's Publications, Silent Books, Silent Books Evaluation Section

İÇİNDEKİLER

SESSİZ KİTAPLARIN ÇOCUK YAYINLARINDA BULUNMASI GEREKEN TEMEL UNSURLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayım ve Sınırlılıklar	4

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER

2.1. Çocuk ve Edebiyat.....	6
2.1.1. Çocuk Edebiyatı	7
2.1.2. Çocuk Edebiyatı Yayınlarında Bulunması Gereken Temel Özellikler	8

2.1.3. Çocuk Edebiyatı Yayınları ve Türleri.....	10
2.2. Sessiz Kitap	13
2.2.1. Sessiz Kitapların Tanımı	13
2.2.2. Sessiz Kitap ve Kelime	15
2.2.3. Sessiz Kitap ve Görsel.....	16
2.2.4. Sessiz Kitap ve Okur	19
2.2.5. Sessiz Kitapların Önemi.....	21
2.2.6. Sessiz Kitaplarda Bulunması Gereken Temel Özellikler	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	31
3.2. Veri Kaynağı.....	31
3.3. Veri Toplama Araçları.....	34
3.3.1. Ver Elini.....	37
3.3.2. Kırmızı Ringa.....	40
3.3.3. Doğumgünü Hediyesi.....	44
3.4. Verilerin Analizi	47

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Görsel Dil.....	49
4.2. Görsel Tasarım.....	56
4.3. Karakter.....	63
4.4. Konu	68

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİ

5.1. Sonuç	73
5.2. Tartışma	75
5.3. Öneriler.....	78
KAYNAKÇA	79
EKLER	88
ÖZ GEÇMİŞ	90

KISALTMALAR LİSTESİ

SKDR	: Sessiz Kitapları Değerlendirme Rubriği
DEHB	: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
KGO	: Kapsam Geçerlik Oranı
KGi	: Kapsam Geçerlik İndeksi
GD	: Görsel Dil
GT	: Görsel Tasarım
K	: Karakter
KO	: Konu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1: Sessiz Kitapların Yazar Çizer Ortak Künye Bilgisi	32
Tablo 3. 2: Sessiz Kitapların Yazar Çizer Ayrı Künye Bilgisi	33
Tablo 3. 3: Sessiz Kitapları Değerlendirme Rubriğinin Değerlendirilmesine Katılan Uzman Özellikleri.....	35
Tablo 3. 4: Pilot Uygulaması Yapılan Kitapların Künye Bilgisi.....	36
Tablo 3. 5: Ver Elini Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Dile İlişkin Dağılımları.....	37
Tablo 3. 6: Ver Elini Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Tasarımına İlişkin Dağılımları.....	38
Tablo 3. 7: Ver Elini Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Karaktere İlişkin Dağılımları.....	38
Tablo 3. 8: Ver Elini Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Konusuna İlişkin Dağılımları.....	39
Tablo 3. 9: Kırmızı Ringa Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Dile İlişkin Dağılımları	40
Tablo 3. 10: Kırmızı Ringa Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Tasarımına İlişkin Dağılımları.....	41
Tablo 3. 11: Kırmızı Ringa Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Karaktere İlişkin Dağılımları	42
Tablo 3. 12: Kırmızı Ringa Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Konusuna İlişkin Dağılımları	43
Tablo 3. 13: Doğumgünü Hediyesi Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Dile İlişkin Dağılımları	44
Tablo 3. 14: Doğumgünü Hediyesi Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Tasarımına İlişkin Dağılımları	45
Tablo 3. 15: Doğumgünü Hediyesi Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Karaktere İlişkin Dağılımları.....	46

Tablo 3. 16: Doğumgünü Hediyesi Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Konusuna İlişkin Dağılımları	46
Tablo 4. 1: Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Dile İlişkin Dağılımları.....	49
Tablo 4. 2: Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Tasarıma İlişkin Dağılımları	56
Tablo 4. 3: Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Karaktere İlişkin Dağılımları.....	63
Tablo 4. 4: Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Konuya İlişkin Dağılımları.....	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1: Nerede Bu Fil? Kitabının Kapağı	15
Şekil 2. 2: Nerede Bu Fil? Kitabının İç Sayfası	16
Şekil 2. 3: Ver Elini Kitabının İç Sayfası	17
Şekil 2. 4: Gölge Kitabının İç Sayfası.....	18
Şekil 2. 5: Şemsiye, Kim Bu Gelen? ve Fırtına Kitaplarının Kapak Resimleri	26
Şekil 2. 6: Duygularımın Atlası, Vanessa'nın Yanındayım, Ver Elini Kitaplarının Resimleri.....	26
Şekil 2. 7: Ver Elini Kitabının Kapak Tasarımı.....	27
Şekil 2. 8: Tatlı Rüylar Kitabının İlk ve Son Sayfası	28
Şekil 2. 9: Orman Hepimizin Kitabının İç Görseli	28
Şekil 2. 10: Journey Kitabının İç Sayfalar	29
Şekil 2. 11: Şaşkın Çiçek Kitabının İç Sayfası.....	30
Şekil 2. 12: Elmaları Nasıl Toplarsın Kitabının İç Sayfası	30
Şekil 4. 1: Canavar! Canavar? İç Sayfası.....	50
Şekil 4. 2: Akvaryum Kitabının İç Sayfaları.....	51
Şekil 4. 3: Olamaz! Kitabının İç Sayfaları	52
Şekil 4. 4: Hikâye Anlatıcısının El Kitabı İç Sayfası	52
Şekil 4. 5: Hikâye Anlatıcısının El Kitabı, Kitabının İç Sayfaları	53
Şekil 4. 6: Doğa Kitabının İç Sayfaları	54
Şekil 4. 7: Baba ve Oğul Kitabının İç Sayfaları.....	54
Şekil 4. 8: Şehirde Bir Yıl Kitabının İç Sayfası	55
Şekil 4. 9: Gölde Kitabının İç Sayfaları	55
Şekil 4. 10: Duygularımın Atlası Kitabının İç Sayfası.....	56
Şekil 4. 11: Gel Bana Masal Anlat Kitabının Kapak ve Biçim Görüntüsü	58

Şekil 4. 12: Anaokulunda Bir Yıl, Çiftlikte Bir Yıl, Ormanda Bir Yıl, Şehirde Bir Yıl Kitaplarının Kapağı	59
Şekil 4. 13: Tatlı Rüya Kitabının İç Sayfası	59
Şekil 4. 14: Şaşkın Çiçek Kitabının İç Sayfaları.....	60
Şekil 4. 15: Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever Kitabının İç Sayfaları.....	61
Şekil 4. 16: Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?, Wolf in the Snow Kitaplarının İç Sayfaları.....	61
Şekil 4. 17: Fırtına Kitabının İç Sayfası.....	62
Şekil 4. 18: Anaokulunda Bir Yıl İç Sayfa.....	65
Şekil 4. 19: Vanessa'nın Yanındayım, Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında ve Sarı Balonun Yolculuğu Kitaplarının İç Sayfaları	66
Şekil 4. 20: Anlaşmazlık İç Sayfası.....	67
Şekil 4. 21: Biricik, Gizemli Evde Bir Çocuk, Annemin Karnında Ne Var?, Ay'a Okul Gezisi, Şemsiye, Ayıyı Nasıl Uyutursun? Kitaplarının İç Sayfası.....	67
Şekil 4. 22: Kim Bu Gelen? Kitabı Son Sayfa.....	70
Şekil 4. 23: Küçük Şeyler Kitabının İç Sayfaları	71
Şekil 4. 24: Keşif Kitabının İç Sayfası.....	72
Şekil 4. 25: Benim Adım Mavi Kitabının İç Sayfaları.....	72

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Kitap herhangi bir bilgi, duygu ya da düşüncenin anlatım aracıdır. Taşçıoğlu'na (2013) göre kitap, elle tutulup gözle görülebilen basit bir nesneyken, içinde taşıdıklarıyla anlam kazanır ve deneyimlerle biçimlenir. Uzun yıllardır varlığını sürdüren kitabın şekli, içeriği ve fonksiyonu değişerek gelişmiştir. Bu değişim teknolojinin gelişmesine, bilginin evrenselleşmesine paralel olarak yaşanmıştır. Günümüzde kitap, farklı formlarıyla birçok amaç için kullanılmaktadır. Eğlenmek ya da vakit geçirmek amacına hizmet eden kitap, aynı zamanda çok yönlü birer eğitim aracıdır. Kitap okumak, bireye yaşam boyu sağladığı katkılar nedeniyle edinilmesi gereken önemli bir alışkanlıktır. Kitap okuma alışkanlığının kazandırılması için kitaplarla çocukların erken yaşlarda tanışması gerekmektedir. Çocuk edebiyatı yayınları, kendi evreni içinde bu görevi üstlenir.

Çocuklar için hazırlanan kitapların birçok kurala uyması gerekir. Çocuk edebiyatı kapsamındaki her bir kitabın, belirli süzgeçlerden geçirilerek hazırlanması birçok açıdan önemlidir. Çocuk kitabı, çocuğa seslendiği için çocuğun pedagojik, fizyolojik ve psikolojik gelişimini dikkate almak zorunda olan hassas bir üründür. Çocuk edebiyatı üzerine yapılan birçok araştırma, akademik alana önemli katkılar sağlamıştır. Çocukluk döneminde birçok beceri öğrenilmekte ve öğrenilen beceriler, ilerleyen yıllarda edinilecek bilgilerin temeli olmaktadır. Bu sebeple yaşamın ilk yılları, çocuklar için önemli bir süreçtir (Şahin, 2018). Koçak (2017), okul öncesi veya okul dönemine uygun görülen, 2014 yılından sonra basılan çocuk kitaplarının iç, dış ve resim özellikleri açısından incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Birçok araştırmacı, çocuk edebiyatı yayınlarını dil ve anlatım, biçim, resim ve içerik yönlerinden; bazen de bu unsurlardan yalnızca birini seçerek, değerlendirme formlarında belirlenen kriterlere göre incelemiştir.

(Dönmezler, 2019; Gönen, Katrancı, Uygun, Uçuş, 2011; Cerit, 2015; Marangoz, 2018; Kaya, 2019; Kardaş Koçak, 2017; Dik, 2019; Erkan, 2021; Gönen, Uludağ, Fındık Tanrıbuyurdu, Tüfekçi, 2014; Yükselen, Şenol, Üstündağ, Ay, 2017).

Nitelikli çocuk kitapları, çocukların yanı sıra yetişkinlerinde ilgiyle takip edebileceği eserlerdir. Sessiz kitaplar da hem çocuklara hem de yetişkinlere seslenebilen, oluşum itibarıyla özel bir yayındır. Bu yönüyle, edebiyatın en sanatsal formlarından biridir. Her sayfası bir tabloyu andıran bu kitaplar, görseller aracılığıyla hareketi sağlar ve zihinsel süreçler yoluyla her bireyde farklı bir hikâyeye dönüşür. Görsel anlatım diliyle hikâyesini aktaran, her sayfasıyla merak uyandıran ve okuyucuyu görsellerin anlam dünyasına çeken sessiz kitaplar, diğer çocuk edebiyatı yayınlarından ayrılmaktadır. Sözcüklerle anlatım kullanılmadığından, çocukların hikâyeye tanışması daha erken yaşlarda mümkün hale gelir. Eğlenceli ve sürükleyici kurgusuyla, çocuklar ve yetişkinler için samimi bir okuma/izleme ortamı sunar. Sessiz kitaplar, araştırılmakta olan ve değeri yeni yeni anlaşılan bir yayındır. Çocuk kendi öğrenim sürecinde özne olmalıdır. Çocuğun doğasında var olan merak ve öğrenme içgüdülerinin sonucu olarak gelişen sorgulama becerisini köreltmeden, yaşam boyu öğrenmeyi desteklemek gerekmektedir. Sessiz kitaplar, kullanım amacına göre şekillense de çocuk yayını olma potansiyelini taşımaktadır.

Sessiz kitaplar üzerine yapılan çalışmalara literatürde geniş yer verilmiştir. Konuyla ilgili yurt dışı çalışmaları ülkemize kıyasla daha fazladır. Sessiz kitapları; dil gelişimi (Caspe, 2009; Chaparro- Moreno, FlorenciaRealı; 2017, Shunhua ve Tianlong, 2023; Mulvihill vd., 2023; Silva ve Cain, 2013), ikinci dil edinimi (Schick, 2015; Louie ve Sierschynski, 2015; Martínez-Alba ve PentonHerrera, 2023), okunma süreçleri (Crawford ve Hade, 2000; Bellorin ve Silva-Diaz, 2011) ve çocuk-ebeveyn arasında etkileşimli okumaları (Moody ve Matthews, 2022) açısından değerlendirilmiştir. Ülkemizde ise son yıllarda artan sessiz kitap türüne yönelik çalışmalar, çoğunlukla bu kitapların incelenmesine odaklanmıştır. Bu incelemeler; karakter tasarımı (Sağlam, 2023), görsel okuma (Bayraktar, 2022), görsel iletişim (ErfidanHaybat, 2024), eğitsel ve sanatsal oluşum (Gülbil ve Bilbay, 2024), dış yapı (Taşkın, 2025) ve dil gelişimine etkisi (Taşkın ve Durmuşoğlu, 2025) üzerinedir.

Sessiz kitaplara ilişkin alan yazın taraması yapıldığında, çalışmaların çocuk edebiyatı yayınlarına nazaran çocuk yayınlarında bulunması gereken temel özellikler açısından bütüncül bir incelemenin yapılmadığı görülmektedir. Belirsizlikler içerisinde ipuçlarıyla çocukların keşif yaptığı, diğer çocuk edebiyatı yayınlarının aksine sözcüklerin kullanılmadığı bu kitapların, çocuk edebiyatında bulunması gereken temel özellikler açısından incelenmesi gerekmektedir. Dil ve anlatım unsurunun görseller olması da bu türün incelemelerinin diğer çocuk edebiyatı yapıtlarının incelemelerinden ayrı tutulması gerektiğini göstermektedir. Sessiz kitapların tanınıp yaygınlaşması ve değerinin anlaşılması için, çocuk yayını olarak birçok açıdan incelenmesine ihtiyaç vardır. Bu araştırmanın ana problemi: Sessiz kitaplar çocuk yayınlarında bulunması gereken temel unsurlar açısından uygun mudur?

1.2. Araştırmanın Amacı

Sessiz kitaplar, kullanım amaçları bakımından oldukça işlevseldir. Okuma yazma bilmeyen çocuklara bile ulaşarak; okuma alışkanlığı edindirme, dil gelişimini destekleme, düşünce becerilerini geliştirme, sanatsal değer kazandırma ve görsel okuryazarlık becerisi edindirme gibi işlemler, sessiz kitapların özelliklerinden yalnızca birkaçıdır. Çocuk edebiyatı yayınları arasında yer alan sessiz kitaplar, sözcük barındıran kitapların aksine okunma sürecinde okuyucuyu görsellerden anlam çıkarmaya yönlendirir (Arizpe, 2013). Sessiz kitaplar hem çocuk edebiyatı hem de çocuklar için eşsiz bir yayın türüdür. Sessiz kitaplar, görsel anlatım, görsel tasarım, karakter ve konu unsurları üzerinden çocuklara sunulmaktadır. Sessiz kitapların; görsel anlatım, görsel tasarım, karakter ve konu ile ilgili çocuk yayınında bulunması gereken unsurlar açısından değerlendirilmesi sessiz kitapların çocuk yayınları arasında önemini gösterecek ve bu konuda farkındalığı artıracaktır. Bu açıdan araştırmanın ilgili literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracağına ve ilgili araştırmalara kaynaklık edeceğine inanılmaktadır. Araştırmanın amacı, sessiz kitapların çocuk yayınlarında bulunması gereken temel unsurlar açısından incelemesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Görseller, dilin iletisine göre sınırsız olup evrensel bir nitelik taşımaktadır (Aydoğan ve Ergin, 2000). Sessiz kitaplar da büyük ölçüde görsellerden oluşmaktadır. Dowhower'e (1997) göre sessiz kitaplar, metin olmadan hikâyeyi resimlemeler aracılığıyla anlatan, farklı yaş gruplarındaki okuyuculara hitap edebilen, çeşitli format ve

resimleme üslubuna sahip bir yayındır. Okuma eyleminin görseller üzerinden gerçekleştirildiği bu kitaplar, görsel okuryazarlık becerisine hitap eder. Görsel okuryazarlık, kitap okuma becerisine göre daha erken gelişmektedir. Sessiz kitaplar sayesinde çocukların erken yaşta kitaplarla etkileşimi desteklenir. Sessiz kitaplar; çocuklara okuma alışkanlığı edindirme, yaratıcı düşünme, keşfetme, beş duyuyu etkili biçimde kullanma ve benzeri birçok becerinin gelişimi için önemli bir kaynaktır. Ayrıca, dil ve yaş ayrımı gözetmeksizin herkesi anlatım dünyasına dahil eder. Bir tür olarak sessiz kitaplar, çocuk edebiyatı dünyasını yansıtan ve henüz yeterince incelenmemiş bir hazinedir. Günümüzde yeni yeni üzerinde durulan bu türle ilgili olarak, bireylerde farkındalığın hem sosyal yaşamda hem de eğitim-öğretim sürecinde artırılması gerekmektedir.

Sessiz kitapların, başta Okul Öncesi, Sınıf, Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenleri olmak üzere, öğretmenlere eğitim materyali işlevi göreviyle fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Sessiz kitabın tanınması, öneminin anlaşılması ve kitap türü olarak yaygınlaşması adına, bu alandaki araştırmaların çeşitlenerek artmasına ihtiyaç vardır. Dahası, bu ve benzeri araştırmaların giderek artarak ilgili alan yazına fayda sağlamak istenmektedir. Öncelikle bu yayınların diğer çocuk edebiyatı yayınlarına kıyasla farklı olduğu, bir başka bakış açısını gerektirdiği araştırma bağlamında sunulmaktadır. Sessiz kitapların, bir çocuk yayını olarak görsel dil, görsel tasarım, karakter ve konu açısından uygun olup olmadığının değerlendirilmesi, bu araştırmanın temel hedefini oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırma için “Sessiz Kitapları Değerlendirme Rubriği” geliştirilmiştir. Rubriğin, ilgili alan yazına önemli katkılar sağlaması beklenmektedir. SKDR aracılığıyla çocuk edebiyatı ile ilişkili ulusal yayınevlerine, yerli yazarlara, ressamalara, eğitimcilere, ailelere ve bu alandaki araştırmacılara katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4. Varsayım ve Sınırlılıklar

Bu araştırma:

- Türkiye’deki ulusal yayınevlerinde ulaşılabilir kitaplarıyla,
- İnternet siteleri aracılığı ile ulaşılabilen yayınevleri kitaplarıyla,
- Kendi içerisinde bir hikayesi/kurgusu olan kitaplarla,

- 2025 Temmuz'a kadar satışta olan ve seçilen sessiz kitaplar ile sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER

2.1. Çocuk ve Edebiyat

Edebiyat, birçok bileşeni bulunan evrensel bir varoluştur. Çağlar boyunca birikerek oluşan kural ve ilkeler bütünüdür. Varoluşunu, düstur edindiği amaçlar doğrultusunda kitlelere yansıtır. Edebiyatın tanımı geniş ve çeşitlilik gösterdiği için araştırma dâhilinde verilmeyecektir. Şirin (2019) edebiyat eseri ile ilgili yapılan her tanımın eksik olduğunu ileri sürer. Bunun nedeni edebî eserler arasındaki ortaklıklardan ziyade benzer özelliklerden bahsedilebilmesidir. Edebiyat, her kesime hitap eden sınırsız bir evrendir. Oluşturulurken birçok etkeni barındıran eserin çocuğa mı yoksa yetişkine mi yazıldığı önemli bir ayrımdır. Çünkü çocuk edebiyatı ile yetişkin edebiyatı arasında benzerlik ve farklılıklar bulunmaktadır. Sever (2013), bu benzerlik ve farklılıkları vurgular. Çocuk ve yetişkin edebiyatında düşünmek, hayal kurmak ve eğlenmek amacı her ikisinde de ortaktır. Lakin bu gereksinimi karşılarken çocuklar adına farklılıklar oluşabilir. Bu da çocuk ile yetişkinin dil, biliş ve kişilik özelliğinden kaynaklanan bir durumdur. Ural (1987) ise çocuk ve yetişkin edebiyatının ayrımından bahseder. Ona göre yetişkin yazını, çocuk yazınına göre daha geniş yazma özgürlüğü içerisindedir. Sözcük seçimi ve cümleyi kısa tutma gibi zorunluluk yoktur. Yine eğitsel ve pedagojik zorunlulukları da bulunmamaktadır. Bu ve benzeri nedenlerden dolayı edebiyat, iki ayrı oluşum olarak nitelendirilir. Her yaşın gereksinimi ve hassasiyeti edebiyat eserini şekillendirir.

Çocuk için edebiyat, ilk olarak sözlü bir şekilde karşılaştığı, dinlediği hikâye ve masallardan oluşur. İlk zamanlar bu karşı karşıya kalış çocuk için eğlenceli bir eylemdir. Anlatıcının marifetine göre anlatılan masal ya da hikâyeleri heyecanla dinler. Çocuk, esasen edebiyatı anlamlandırmaktan oldukça uzaktır. Okul dönemiyle birlikte

anlamlandırma süreci de başlar. Edebiyat, çocukta şekillenir. Onun öncesinde dinlediği ve kendisine okunan hikâyeler çocuğun edebiyatla haşır neşir olmasında etkilidir. Çocuğa yaşama sevinci veren, eğlenceli vakit geçirmesini sağlayan ve hayatı tanıtan edebiyatla çocuğun ruhu beslenir. Çocuk edebiyatı, çocuk dünyasını özetler ve kendi penceresinden hayata yaklaşmasını sağlar. Çocuk edebiyatı yapıtları sayesinde çocuklar, yetişkin dünyasına dâhil olur (Çatalcalı Soyer, 2009).

2.1.1. Çocuk Edebiyatı

Çocuk ya da çocukluk insanoğlunun gelişim evreleri arasında özel ve kritik bir dönemdir. Kendisine özgü seyriyle her çocuğun gelişimi sistemli, derin ve çok boyutludur. Çocuk, hayata deyim yerindeyse sıfıra yakın bir noktadan başlar ve yaşamı öğrenmek için desteğe ihtiyaç duyar. Çocuğun hayatı keşfetmesini, kendi dünyasıyla diğer dünyalar arasında iletişim kurmasını, yaşamda rol almasını, öğrenmesini, eğlenmesini ve zevk almasını sağlayan en iyi araçlardan biri edebî eserlerdir. Çocuk ile edebiyat arasındaki hassas bağın keşfedilmesi “çocuk edebiyatı” kavramını ortaya çıkarmıştır. Çocuksuluğun keşfiyle birlikte, zamanla çocuğun gelişim evreleri ile psikolojik ve fizyolojik ilerleyişi dikkate alınmıştır. Böylece çocukluk döneminin yetişkinden farklı gelişim çizgisi ve sürecinin gözlemlenmesi, çocuk edebiyatına yenilikçi bir bakış kazandırmıştır. Henüz yeni bir oluşum olmasının yanı sıra hassas dengede yazılan, ustalıklı bir sanat ürünüdür (Şirin, 2000).

Çocuk edebiyatı, farklı tanımlamalarla zenginlik göstermektedir. Şimşek (2014), çocukların gelişim çağlarına göre duygu ve düşüncelerine, anlama ve kavrama yetilerine hitap eden edebiyatı “çocuk edebiyatı” olarak tanımlar. Çocuğa yönelik ya da “çocukça” yazılan eserler, çocuk edebiyatı ürünüdür (Bilkan, 2005). Diğer edebiyat türlerinden ayrılarak çocuk okurların duygularını harekete geçirmeyi amaçlar (Nodelman, 1992). Şirin’e (2000) göre çocuk edebiyatı, her yaştan okurun ilgisini çeken; dil, anlatım ve biçim bakımından edebiyatın içerisindeki en incelikli yazarlığı barındıran yeni bir türdür. Geleneksel boyutuyla, hayal kurma gücü ve sanatsal niteliklerden meydana gelen yazı metni olarak tanımlanır (Lukens, Smith ve Coffel, 2018). Stale’e (1982) göre ise çocuk edebiyatı, bir konu ya da yazardan ziyade sadece dinleyici kitlesini hedef alan tek edebî türdür. Çocuk edebiyatı; çocukların büyüme ve gelişim evresinde, onların hayal

dünyasına, duygu ve düşüncelerine, yetenek ve zevklerine hitap eden; eğitirken aynı zamanda eğlendiren sözlü ve yazılı ürünlerin tamamını kapsar (Yalçın, Aktaş, 2005).

Can'a (2014) göre çocuk edebiyatı, becerileri, ihtiyaçları ve okuma tercihleri bakımından birçok farklılığı taşıyan; tamamen farklı bir okur kitlesine hitap etme amacıyla oluşturulan edebiyattır. Erken çocukluk döneminden başlayarak ergenliği de kapsayan bir yaşam evresini ifade eden çocuk edebiyatı, çocuğun dil gelişimiyle anlam kurma düzeylerine uygun bir şekilde duygu ve düşünce evrelerini; sanatsal yapısı olan dilsel ve görsel göstergelerle zenginleştirip beğeni düzeyini artıran ürünlerden oluşur (Sever, 2012). Çocuk edebiyatı, bir çocuğun ilgisine, beklentisine, beğenisine ve anlama seviyesine uygun olarak işlenen konuları anlamlandırabilmesine olanak sağlayan edebiyat türüdür (Aslan,2019). Bu ürünler, çocuğun kişiliğini olumlu yönde etkileyerek geliştirir; edebî değer algısını, eleştirel düşünce becerisini, hayal gücünü ve yaratıcılığını artırır (Yüksel Gemalmayan, 2011). Edebiyatın bir alt başlığı olan çocuk edebiyatı, içerik ve anlatım bakımından “çocuğa görelik” ilkesiyle oluşturulan türlerin genel adıdır (Koyuncuoğlu, 2021).

Çocuk ve çocuklukla ilgili sürekli yenilik halinde olan, çocuklara ayak uydurmada ustalaşan; öncü, lider ve işlevsel bir edebiyat türüdür. Bu durum, çocuk edebiyatı yapıtını nitelikli kılar ve onu yalnızca bir çocuk eseri olmaktan çıkarır. Fizyolojik ve psikolojik gelişimler içermesi; çok yönlü, dinamik ve sürekli değişen bir dönem olması, çocukluğu ele almanın basit bir uğraş olmadığını kanıtlamaktadır. Nitelikli çocuk edebiyatı yapıtı yalnızca çocukların ilgisini çekmekle kalmaz, aynı zamanda yetişkinlerin de odağı hâline gelir. Şirin'e (2000) göre iyi bir edebiyat ürünü, çocuksu duyarlılığı yansıtarak hem çocuğa göreliği taşır hem de yetişkinlerce okunabilir nitelikleriyle her yaşta okurun ilgisini çeker.

2.1.2. Çocuk Edebiyatı Yayınlarında Bulunması Gereken Temel Özellikler

Ayırıcı özelliği, çocuğa hitap etmesi olan edebiyat türü çocuk edebiyatıdır. Çocukta edebiyat zevki uyandırır ve edebiyat bilincini oluşturur. Onun duygu ve düşünce dünyasına seslenir; yaratıcı düşünme becerisi kazandırırken ufku genişletir. Zihinsel, duygusal, sosyal ve dilsel açıdan gelişen ve kendini her zaman yenileyen çocuk, bir bakıma kendisiyle ve dış dünyayla ilgili bir keşif yolculuğu yapmaktadır. Bu açıdan, çocuk edebiyatı çocuğun kendini bulmasına yardımcı olur. Çocukların gelişim süreci,

hızla ilerleyen ve çağlar boyunca yeni fikirler doğuran çok boyutlu bir süreçtir. Nesil yetiştirici işleviyle özel ve önemli bir rol üstlenen çocuk edebiyatı, çağdaş bir oluşum niteliğindedir. Şirin (2000), 99 Soruda Çocuk Edebiyatı adlı kitabında çocuk edebiyatının hedeflerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Eser çocuğun ruhsal ihtiyacını karşılamalıdır.
- Çocuğun yaşıyla birlikte değişen ilgi alanlarını konu seçiminde dikkate almalıdır.
- Dil, sosyal-duygusal, algısal ve zihinsel gelişimlerine destek olmalıdır.
- Çocukta kitap sevgisi aşıl原因arak ilk edebi ve estetik zevk değeri kazandırılmalıdır.
- Çocukların olumlu kişilik edinmesinde yardımcı olmalıdır.
- Günlük yaşam gerçeklerinin yansıdığı ve çeşitli kavramların yansıtıldığı eserler vermelidir.
- Kitabı hem eğlence hem de bilgi kaynağı olarak sunmalıdır.
- Çocuk edebiyatı türleriyle ilgili nitelikli örnekler vermelidir.
- Çocukları iyi resimlendirilmiş kitaplarla tanıştırmalıdır.
- İki yaş itibariyle tüm yaş gruplarına seslenebilen içerik, resim ve fiziksel özelliklere sahip ürünleri ortaya koymalıdır.

Söz konusu çocuk olduğunda, çocukluğun doğası gereği, edebiyatçı çocuğun hem fiziksel hem de bilişsel gelişimini dikkate almak zorundadır. Çocukluk döneminin sınırsız ihtiyaçları bağlamında da yüksek bir farkındalığa sahip olmalıdır. Çocuk edebiyatı ürünleri, özenle hazırlanan, hassas bir oluşum niteliği taşır. Eser, konu seçiminden dış yapı unsurlarının oluşturulmasına kadar her aşamada ahenk içinde olmalıdır. Bu nedenle, oluşturulma sürecinde dikkat edilmesi gereken birçok nokta bulunmaktadır. Sever'e(2013) göre, çocuk ve edebiyat ilişkisinin dayandırılması gereken bazı temel ilkeler kısaca şunlardır:

- Kitapta, çocuğa has içtenlik ile anlatımın doğallığı buluşmalıdır.
- Yazar, eserinde çocukla dostluk kurabilmelidir.

- Kitapta, çocuğun kavramsal gelişimini destekleyecek bir anlatım benimsenmeli; Türkçenin anlatım olanakları ve kuralları sezdirilmelidir.
- Kitapta çocuğun kavramsal gelişimini artıracak bir anlatım benimsenmeli, Türkçenin anlatım olanağı ve kuralları sezdirilmelidir.
- Kitapta yer alan görsel unsurlar, metnin konusuna uygun, zengin ve katmanlı olmalıdır.
- Dil ve görsel yapı, çocuğa sanat ve düşünme eğitiminde destek olmalıdır.
- Kitap, çocuk ile yaşam arasında bağ kurarak onun anlam evrenini beslemelidir.
- Yazarın kurguladığı gerçeklik, çocuğun kendi gerçekliğine dönüştürülebilir olmalıdır.
- Kitap, çocuğu okumaya isteklendirir olmalı, dış yapı unsurlarıyla birlikte esere verilen önemi gösterir bir tasarım özenini yansıtmalıdır.
- Çocuğun yaş ve gelişim özellikleri dikkate alınarak, yaşam gerçeklikleri onu duyarlı kılacak şekilde sunulmalıdır.

Uzuner Yurt'a (2011) göre, çocuğun kişilik gelişimi açısından çocuk kitaplarındaki konu, karakter ve olay özellikleri son derece önemlidir. Nitelikli çocuk kitabı tanımlaması yapan Şimşek'e (2014) göre, çocukta doğuştan var olan güzellik duygusunun edebî sanat dallarıyla geliştirilerek ileriki yaşlara taşınması, çocuk edebiyatı yapısının doğal duyarlılık, güzel dil kullanımı, metnin sağlam kaleme alınması, çocuğa uygun konu seçimi, çekici kurgu ve canlı bir anlatım sergilemesiyle mümkündür. Kitap, materyal olarak çocuğun yaşına ve gelişim evrelerine uygun biçimde hazırlanmalıdır (Alper, 2012). İçeriği de zengin ve ilgi çekici hazırlanmış olmalıdır (Orhan vd., 2021). Kısacası, çocuk edebiyatı eseri; sanat estetiği edindirme, eğlendirme, öğretme ve kendini geliştirme gibi amaçlara hizmet ederken, birçok işlevi aynı anda yerine getiren çok yönlü bir yapı sergilemelidir.

2.1.3. Çocuk Edebiyatı Yayınları ve Türleri

Çocuğun farklı gelişim alanlarına etki eden çocuk edebiyatı türleri ve yayınları bulunmaktadır. Bilindiği üzere, çocuk edebiyatı sonradan gelişmiş bir edebiyat alanıdır.

Çocuk edebiyatının türleri, geçmişte genç yetişkinler ve yetişkinler için hazırlanırken, günümüzde çocuk edebiyatı kapsamında da yer almaktadır (Barone, 2011). Çocuk edebiyatı hassasiyetinde hazırlanan türler, çocuğa doğru davranışları ve toplumun uyulması gereken kurallarını öğretmeyi; iyi, dürüst, yardımsever gibi değerleri edindirmeyi; kısacası çocuğu hayata hazır hale getirmeyi amaçlar (Arseven, 2005).

Şimşek (2007), çocuk yayınlarını basılı, sesli ve görüntülü yayın olarak adlandırmış; basılı yayınları ise süreli yayın, kitap ve resimli kitap olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır. Ninni, mâni, tekerleme, bilmece, türkü, şarkı, mit, efsane ve destan çocuk edebiyatının temel kaynakları arasında yer alır. Bu kaynaklar, çocukluk dönemine özgü değerleri yüzyıllardır yaşatan, sözlü geleneğin mirası niteliğinde kültürel izlerdir. Çocuk, edebiyatla ilk tanışmasını ninnilerle gerçekleştirir. Özellikle mâniler, bilmeceler ve tekerlemeler, çocuğun konuşma evresine yardımcı önemli kaynaklardır. Edebiyatımızın kendisine özgü ve kıymetli unsurları olup hem çocukların hem de yetişkinlerin ilgiyle anlattığı ve dinlediği ürünlerdir.

Masal, tarih sahnesinde hep var olan, sözlü edebiyat geleneğinin en seçkin örneklerindendir. Masallar, çocuğu eğlenceli bir biçimde eğiten, hayal dünyasını zenginleştiren, onda hep var olan güzellik duygusunu geliştiren ve bunu hem milli hem de evrensel değerleri kazandırarak gerçekleştiren edebî ürünlerdir (Karatay, 2007). Masal, çocuğu ve çocuğun dünyasını ustaca yansıtan türdür (Şimşek, 2007). Masallar, basit olay örgüsü içerir ve kolay anlaşılabilir oldukları için çocukları etkiler (Bottighrimer, 2004). Çokum'a (1987) göre, kendine has bir dünya kurgulayan çocuklar, tüm eksikliklerini hayallerle tamamlamak ister ve burada masal kahramanları tıpkı yetişkinler gibi seyahatlere çıkar, Kafdağı'na ulaşır, herhangi bir ülkeye hükümdar olurlar.

Hikâye, olay, kişi, mekân ve zaman unsurları üzerine kurgulanan anlatı türlerindendir. Hikâyelerde olaylar, kurguya dayalı bir biçimde gelişir. Bir ya da birden çok kahramanın yaşadığı olaylar, hayattan izler taşıyarak aktarılır. Çocuğa gerçeklik duygusu kazandıran, yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayları içeren metinlerdir. Hikâye anlatıcılığı, aynı zamanda kültürel bir varoluş biçimidir.

Roman, okuyucuya yaşanmış ya da yaşanabilir nitelikteki olayların uzun soluklu biçimde aktarıldığı bir edebî türdür. Bu türde toplumsal sorunlar, duygusal durumlar ve bireysel olaylar, gerçeklik duygusuyla sunulur. Hikâyeye göre, romanda olayın yaşanması

daha uzun ve karmaşık, kişi kadrosu ise daha yoğundur. Roman okumak, çocukların okuma alışkanlığını pekiştirir. Çocuklar için yazılan romanlar, onların arayışlarına yanıt verebilmeli; zengin, renkli bir iç dünya ve macera duygusu sunarak ilgilerini canlı tutmalıdır.

Şiir, dili üst düzeyde kullanır ve imge, ses, ritim, ölçü ve tema gibi öğelerden oluşur (Şimşek, 2007). Coşkuya dayalı anlatımıyla şair, dış dünyayı yeniden yaratır. Çocuklar için hazırlanan şiirler, söz ve melodik unsurlarıyla çocuğun müzik ihtiyacını karşılar. Çocukça şiirler, ustalıkla oluşturulur; yalnızca daha sade dil unsurlarına yer verilir. Çocuk şiirleri, dış dünyaya iyimser bir bakış, merak duygusunun tetiklenmesi ve estetik duygu ile söyleyiş sunar. Yoğun duygular uyandıran şiir, çocuğun ifade edemediği duyguların tercümesi niteliğindedir. Ayrıca, çocuk şiirleri, çocukların kelime bilgisini artırması ve dil kullanımını çok yönlü sağlaması açısından önemlidir (Aracı vd., 2018). Söyleniş biçimleriyle, ezber yeteneğinin gelişimine de katkı sağlar.

Fabl, öğüt vermek ve ahlak edindirmek için yazılan, canlı cansız varlıkları kişiselleştirerek yaratılan eserlerdir (Larousse,1994). Hayvanların veya cansız varlıkların dillendirilmesi, çocukların ilgisini çekerek hayal dünyalarına katkıda bulunulur (Tanju, 2015). Fabl, kısa ve özlü anlatılardır. Kahramanlar birer sembol olsa da yaşadıkları olaylar gerçeklik payı taşır. Çocuklara ders vererek doğru ve yanlış öğretimi gerçekleştirilir ve verilmek istenen mesaj etkili bir biçimde sunulur. Fablın sonunda çıkarılacak mesaj net olarak ifade edilir (İpek,2010).

Bunlara ek olarak, gezi yazısı, anı, deneme, fıkra, biyografi ve mektup gibi edebî türler de çocuk edebiyatında yer almaktadır. Gezi yazısı, gözlemler sonucu gezilip görülen yerlerin anlatıldığı ve yaşanan olayların içten bir biçimde aktarıldığı edebî türdür. Anı, hayat deneyimlerin paylaşıldığı ve özellikle ünlü kişilerin dikkat çekici, hayatında önemli konuların işlendiği türdür. Deneme, duygu ve düşüncelerin kanıtlama çabasına girmeden sunulduğu edebî bir türdür. Fıkra, ince anlam içeren ve güldürücü yönü güçlü kısa öykülerdir. Biyografi, ünlü veya önemli kişi ya da kişilerin yaşamlarını aktaran edebî türdür. Mektup, kişinin başından geçen günlük olayları içten bir dille anlattığı yazılardır.

Çocukların gelişim dönemi ve yaşına uygun olarak hazırlanan kitaplar, oyuncak, ABC, kavram, etkinlik ve resimli çocuk kitaplarıdır. Oyuncak, ABC, kavram ve etkinlik kitapları, özellikle okul öncesi dönemi çocuklarına yöneliktir. Resimli çocuk kitapları ise

okul öncesi ve ilkokul yaş aralığındaki çocuklara hitap edebilen çocuk edebiyatı yayınlarından (Bektaş vd., 2014). Resimli çocuk kitapları, dil ve resimler aracılığıyla çocuklara yeni yaşantılar ve deneyimler sunar (Mardi, 2006). Günümüzde, resimli çocuk kitapları çok daha yaygın hale gelmiş olup, çocuklar bu ürünlere dijitalde ya da basılı olarak ulaşabilmektedir (Ersan, 2014). Temple vd. (1998), resimli çocuk kitaplarını dörde ayırır. Bunları şunlardır:

- Erken dönem çocuk kitabı
- Yeni okumaya başlayan çocuk kitabı
- Yazısız resimli çocuk kitabı
- Resimli hikâye kitabı

2.2. Sessiz Kitap

2.2.1. Sessiz Kitapların Tanımı

Kitaplar, yazı içeren, görselle yazının birlikte verildiği, yalnızca görsellerden oluşturulan olmak üzere üçe ayrılır (Bayraktar, 2022). Çocuk edebiyatı eserleri arasında görselin ön planda hazırlandığı, etkileşimin yoğun olduğu farklı malzemelerden oluşturulan kitaplar oldukça yaygınlaşmaktadır (Büyükköse, 2020). Bu eserler arasında sessiz kitap yayını birçok açıdan dikkat çeker. Sözsüz, yazısız, kelime barındırmayan kitaplar; sıralı resimli metinler, sözsüz anlatılar ve sözsüz resimli kitaplar olarak bahsedilen içerisinde sadece resimlerin yer aldığı eserlerdir (Rowe, 1997, Beckett, 2012, Dowhower, 1997, Louie, 2015). Türkiye’deki çalışmalarda ise bu türden sessiz kitap ve sessiz resimli kitap ifadesiyle bahsedilmiştir (Ünal, 2018; Elbir, 2020; Atasagun, 2022; Bayraktar, 2022; Sağlam, 2023). Bu çalışmada, ilgili türden ‘sessiz kitap’ olarak bahsedilecektir.

Ülkemizde sessiz kitapların bilinirliğinin henüz yaygın olmaması nedeniyle, bu çalışmada sessiz kitaplarla ilgili literatür taranarak tanımlamalarına yer verilmiştir. Sessiz kitaplar, kitabın ana mesajını resimlerin aktardığı ve anlamı resimlerin verdiği sözsüz yayınlardır (Dowhower, 1997). Serafini (2014), bir dizi görselin yer aldığı ve bu görsellerin aktarımı yaptığı anlatıları “sessiz kitap” olarak tanımlar. Hillman (1995) ise sessiz kitapları, yazı içermeyen ve sadece resimlerden oluşan kitaplar olarak ifade etmektedir. Bir başka tanıma göre, herhangi bir hikâyeyi anlatmak için tamamen

resimlerle oluşturulan ve çocukların eğitimi için kaynak niteliği taşıyan kitaplardır (Jalongo vd., 2002). Metinsiz resimler aracılığıyla hikâyeleri anlatan, farklı yaş gruplarına seslenen ve çeşitli resimlemelere sahip kitap türleridir (Dowhower, 1997). Resimli kitaplar arasında yer alan sessiz kitaplar, yalnızca görsellerle hikâye anlatan ve bunu metinsiz biçimde yapan kitaplardır (Jalongo vd., 2002). Sessiz kitaplar; olay yapısı, soyutlaması, gerçekçilik oranı, görüntülerin kompozisyonu, karakter-anlatıcı-okuyucu ilişkisi, grafiklerin düzenlenişi ve türleri açısından birbirinden farklılaşabilen görsellerle işlenmiş anlatılardır (Bosch,2014). Tan (2011) ise sözsüz anlatıları, “ruhta gerçekleşen bambaşka bir söylemin alanı” olarak tanımlar ve illüstratörü, fikirleri kelimelere veya sabit anlamlara bağlamadan, sessiz ve imgesel bir dille ifade eden kişi olarak nitelendirir. Sessiz kitaplar, görsellerin zaman ve mekânı aşarak “görsel kültür” olarak da bilinen zengin anlatılarla sunulan hikâyelerdir (Terrusi, 2017). Terrusi (2017) ayrıca bu eserleri, kendi çevresinin ötesinde dünyaya gönderme yapan, tutarlı semboller ve işaretler topluluğu olarak tanımlar.

Sessiz kitapların tanımlamaları temel olarak aynı noktada birleşmektedir: Bu tür eserler, anlatıyı görseller aracılığıyla sunar ve olay akışını resimlerle gerçekleştirir. Sözsüz kitaplar, gelenekselde alıştığımız metinsel yapıyı temsil eden ve anlamı kodladığı varsayılan kelimeleri kullanmaz (Louie, 2015). Yalnızca görsellerden oluşmasına rağmen sessiz kitaplar, basit bir yapıya sahip değildir. Hikâyeler, görseller aracılığıyla anlatılır (Salisbury ve Styles, 2012). Nières -Chevrel’in (2010) belirttiği gibi, görsellerin anlam ağırlığını taşıdığı; sözcük yokluğunun sadece basit bir sanat başarısı olmayıp konuyla ilgili ve uyumlu olduğu metinlerdir. Bu yayınlar, ustaca hazırlanan çok yönlü anlatılardır.

Sessiz kitaplar, son yıllarda yapılan araştırmalarla giderek daha fazla ilgi görmektedir. Bunun nedeni, bu kitapların çocuğun gelişim evrelerine eşlik edebilecek nitelikli bir araç potansiyeli taşımasıdır. Görsel bir dilin kullanımı, çocuklar için ilgi çekici olmakla birlikte ilk okuma deneyimini erken döneme taşıma imkânı sunar. Beckett’e (2012, s.84) göre günümüzde sözsüz resimli kitaplar, çok yönlülüğü ve her yaştan okura hitap etmesiyle popülerlik kazanmıştır. Sessiz kitaplar, resimli kitap sanatının berrak ve etkili sesidir (Terrusi, 2012).

Sessiz kitaplar, Bosch (2018) tarafından “hikâye anlatmaya odaklananlar” ve “göstermeye odaklananlar” şeklinde iki kategoride ifade edilmektedir. Hikâye anlatmaya

odaklanan sessiz kitaplar, okuyucuya görsellerle bir olay örgüsü sunar. Gösterime odaklanan sessiz kitaplarsa göstermeyi anlatmaktan daha ön planda tutarak belgesel çekiciliğinde görselleri sunar. Ayrıca sessiz kitaplarda basit, doğrusal ve karmaşık hikâyelere yer verilir (Lindfors, 2016). Bu durum, sessiz kitapların içerik ve anlatım açısından farklılaşabildiğinin bir göstergesidir.

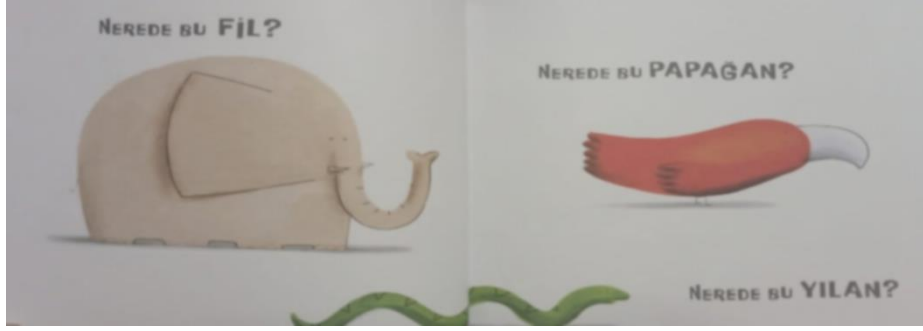
2.2.2. Sessiz Kitap ve Kelime

Sessiz kitaplarda tamamen sözcüklerin yokluğundan bahsetmek pek mümkün değildir. Yayınla ilgili bilgilerin dışında; başlık, ara sıra resimlerin içerisinde görülen sokak veya dükkân isimleri ile kitabın sonunda kısa özetlemeler, sözcüklere yer verildiğini göstermektedir. Arizpe (2013), en azından birkaç sözcüğün kullanıldığı sessiz kitapların varlığını vurgulamaktadır. Bu nadir eklenen yazılar, Seafini'ye (2014) göre görselleri desteklemek, anlatı akışını sağlayarak okuyucunun dikkatini görsel anlatının farklı yönlerine çekmek amacıyla kullanılmaktadır. Sessiz kitaplarda sözcükler, görsellerin yardımcısı rolünü üstlenir. Alışılmışın dışında, bu kitaplarda yer verilen sözcükler birincil öge değildir. Sözcükler, resimlemelerin dışındaki göstergeler olarak ortaya çıkar. Burada dili takip eden görseller yerine, görseli takip eden bir dil kullanımı söz konusudur.

Şekil 2. 1: Nerede Bu Fil? Kitabının Kapağı

Şekil 2. 2: Nerede Bu Fil? Kitabının İç Sayfası

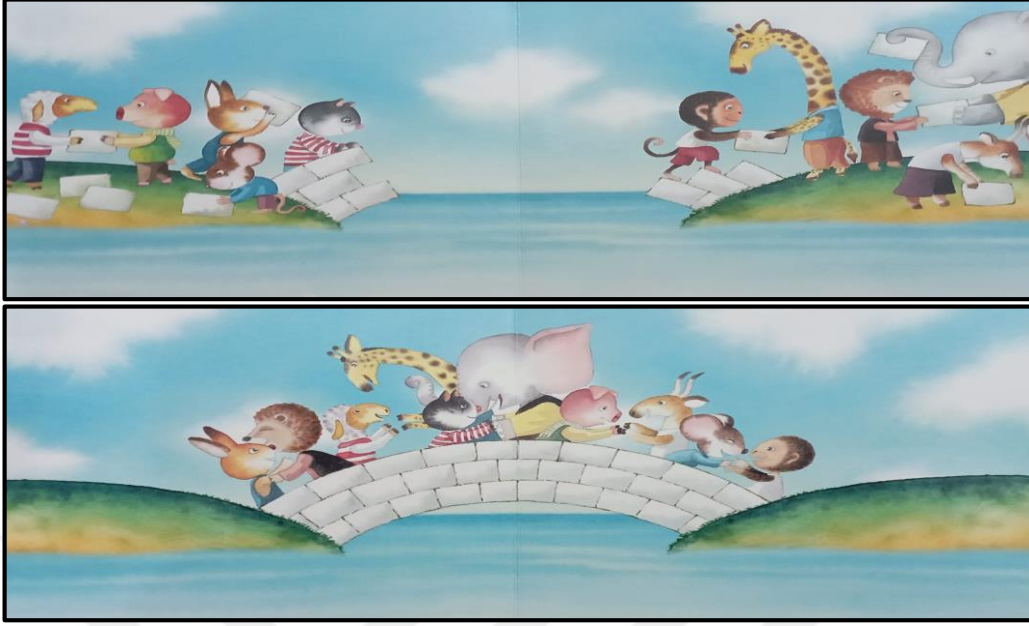

Kress ve Van Leeuwen'e (1996) göre, görseller ve metinler birbirinin yerini alabilecek araçlar değildir; çünkü her biri kendine özgü ifade olanaklarına ve sınırlara sahiptir. Tek başına sözcüklerde bir anlatı sunabilir; aynı şekilde görseller de anlatı oluşturabilir. Bununla birlikte, bazı öğeler görseller aracılığıyla, bazıları ise metinler aracılığıyla çok daha etkili biçimde iletilebilir. Bu durum bazen tercih, bazen de zorunluluk meselesidir. Kelime ile resim ortaklığı bazı sözsüz resimli kitaplarda önemli olabilmektedir (Arizpe, 2013 s.5-6). Sözcükler ya da sayılar, olayın akışına yardımcı öğe olarak dâhil edilebilir; ancak kullanımı zorunlu değildir. Çocuk edebiyatı türlerinden resimli çocuk kitapları, masallar, hikâyelerdeki görseller genellikle metne eşlik eden, okur kitlesinin yaşı büyüdükçe azalan ve çoğunlukla durağan nitelikteki yardımcı öğelerdir. Kısaca sessiz kitaplarda sözcükler yardımcı araçken, görseller esas anlatım aracıdır.

2.2.3. Sessiz Kitap ve Görsel

Sessiz kitaplarda öne çıkan asıl unsur görsellerdir. Tek anlatı aracı olan resimlere edebî bir bakış geliştirildiğinde, sessiz kitaplardaki görsellerin varlığına odaklanmak gerekmektedir. Sessiz kitap okuru, esasen görselleri takip eder. Görselleri izleyen okurlar için okuma süreci farklılaşabilmektedir. Görselleri yorumlarken okuyucunun deneyimi ve ön bilgisi, hikâyelerin şekillenmesinde etkili olur ve her okuyucuda anlam kurma süreci değişiklik gösterebilir (Lubis, 2018, Jalongo, Dragich, Conrad ve Zhang, 2002). Bu sebeple yorumlamalar farklılaşabilir; ancak kitabın ana iletisinin okur tarafından algılanması oldukça önemlidir.

Şekil 2. 3: Ver Elini Kitabının İç Sayfası

Gemalmazyan' a (2011) göre, görsel dil iletişim için kullanılan ilk araçtır ve görsel okuma, sözel dilden önce gelişir. Resimleri güçlü bir anlatım aracı olarak gören Yavuzer'e (2019) göre, çocukluğun özellikle erken dönemlerinde resimler kelimelerden daha etkilidir. Çocuklar için oluşturulan kitaplarda yazı az, resimler ise çoktur ya da kitabın tamamını oluşturur (Gönen, 2013). Çocuk kitaplarında yer verilen görsel; işlenen konunun önemini vurgular, çocuğun zihninde olayları canlandırır ve hayal dünyasını geliştirir (Dermata, 2019). Sessiz kitapların görsel merkezli olmasından dolayı, bu türdeki okuma eylemi görsel okuryazarlık ile yakından ilişkilidir. Okumanın geniş bir alanında yer alan görsel okuma; görsel, grafik, simge, renk ve şekil gibi görsellerin yorumlanmasıdır (Güneş, 2013). Görsel okuryazarlık, Dabes'e (1969) göre bireyin görerek ve aynı anda diğer algılarla sahip olduğu deneyimleri bir araya getirerek geliştirebileceği görsel yeterliliklerdir. Düşünme, öğrenme ve ifade etme becerisi olan görsel okuma, görsellerin kullanımı ve anlaşılmasıdır (Braden, 1996).

Görsel okuma, eğitim süreci için ilk dönemden beri önemli görülmektedir (Sarıkaya, 2017). Görsel anlatımla çocuklar, soyut sözcüklere ulaşarak bilişsel gelişimleri, dil gelişimleri ve sosyal gelişimleri önde olmak üzere birçok gelişim alanlarına destek olunmaktadır (Hower ve Griffey, 2003; Koyuncuoğlu, 2021). Sessiz kitaplarda metinlerin kullanılmamasından dolayı karakterin ifadeleri, jestleri, eylemleri; olay, ortam ve motiflerin tümü görsel anlatıdan, yani görsel dizlerden anlaşılmaktadır

(Serafini, 2014). Bu kitaplarda görsel dil işlevsel halde sunulmaktadır. Herkesin erişebilir olduğu görsel dil, düşlemeyi ve hayal kurmayı sağlayabildiği için zengindir (Lindfors, 2016). Çocukların henüz dil becerileri tam olarak gelişmemişken konuşmayı tetikleyen, onların duygu ve düşünce dünyalarına seslenerek eğlendiren ve kavramsal gelişimlerini destekleyen resimler, oldukça güçlü birer görsel uyarıcı işlevi görmektedir (Şahin, 2014).

Şekil 2. 4: Gölge Kitabının İç Sayfası

Resimler, dile kıyasla sınırsız ve uluslararası bir yapıya sahiptir (Aydoğan ve Ergin, 2000 s. 175). Ayrıca görsel anlatım, anlatıyı daha kısa hale getirmektedir. İletilmek istenen mesaj, yazı diliyle uzayabilecekken; görsellerle daha etkili ve daha kısa sunulabilir (Öztürk ve Kavas, 2019). Bir resim bin kelime değeri taşımaktadır. Özer'e (2007) göre resimler, birçok anlamı yansıtmaya gücüne sahiptir; sadece çizgi, şekil, doku ve renklerden oluşan birer sanat objesi değildir. Ustalıkla hazırlanan görseller, düşünce ve duyguları aktarımda önemli işlevler üstlenmektedir (Lowe, 2000). Resimlerle oluşturulan kitaplarda bol görsele yer verilmesinden dolayı çocuğun dikkat süresi artar; dinleme becerisi gelişir, neden-sonuç ilişkisi kurmasını sağlar, hayal gücü ve yaratıcı düşünme yetisine destek olur ve dil bilinci kazanmasını hızlandırır (Şimşek, 2016).

2.2.4. Sessiz Kitap ve Okur

Kitap türüne ve metinsellik özelliklerine bağlı olarak okuyucunun benimsediği okuma stratejisi değişmektedir. Sessiz kitapları okumak, okumanın pedagojik açıdan geleneksel rolünü ortadan kaldırır; yazılı işaretleri bilenler artık ilk okuyucu değildir. Çocuklar ise görsellerin en dinamik okuyucularıdır (Farnè, 2006). Bu kitaplardaki “sessizlik” ifadesi yavaşlayan zamanı ve yalnızlık alanını ifade eder. Diğer dillerin, sembollerin, renklerin, görsel dizilerin ve biçimlerin izlenmesi bir bakıma dinlenme anlamına gelir. Söylemlerin yüksek sesle ifadesine gerek kalmadan, gözlerle izlenen ve her okuyucuda yeni sözcükler uyandırarak yeniden anlatılan kitaplardır. Terrusi’ye (2018) göre, sessiz kitaplarda verilmek istenen mesajın anlaşılması zaman alabilmektedir. Okur yaşı, sessiz kitapları okuma ve izleme yöntemlerini değiştiren en önemli unsurlardan biridir. Yaş ilerledikçe, deneyime bağlı olarak bu kitapların okunma ve izlenme derinliği değişir; sorgulamalar farklılaşır. Bu durum, her yaşta farklılaşan bir algılama süreci meydana getirir. Ancak yine de sessiz kitapların okunma ve izlenme süreci birçok açıdan ortak paydaya sahiptir.

Sessiz kitapları yaratanlar ve okurlar, aynı pencereye sahiptir; bir şeye bakıp onları merak etmek ve gerçek anlamı kalplerinde sezerek zihinlerinde aramak gerekmektedir (Tan, 2007). Sessiz kitaplar, iletilmek istenen anlam ya da amaç, yapısı, görsel dili, açıklığı ve gelenekselliğine göre farklı karmaşıklık seviyesine sahiptir. Basit sessiz kitaplar, okuyucuya çok sorgulamadan pürüzsüz bir okuma ve izleme süreci sunar; daha rahat bir deneyim sağlar. Buna karşın karmaşık sessiz kitaplar, okuma ve izleme sürecini yoğun hale getirir. Cohn’a (2014) göre karmaşık kitaplar, izleme sürecinin tekrarlanması sağlar ve tartışma yoluyla başka anlam oluşturma sürecini okura yaşatır. Bu tür kitaplarda okur mutlaka biraz geri çekilip sorgulama yapmalı, görüntüleri inceleyerek tasviri yapılanlarla kişisel bilgileri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmalıdır.

Bir anlatıda kelimeler yoksa, okuyucudan neler beklenir? İlk olarak görsele bakılır, zihinsel süreçler devreye girer, görülen hafıza ile ilişkilendirilir ve görsel eser izleyicisinin kendi anlatı yaratma yeteneğiyle şekillenir (Heath, 2009, s.49). Sessiz kitap okuru ve izleyicisi; gördüklerini anlamlandırma, boşlukları doldurma, kitabın bir dizi olduğunu anlayarak görseller arasında bağlantı kurma, önemli olanı veya ilerledikçe ne olacağını bilmeden bağlantılarla ilgili hipotez geliştirme, birden fazla yorumlama yapma

gibi süreçleri yaşamaktadır. Sessiz kitapların okunması esnasında okuyucu ve izleyici, kendi keşfini yapma riskini alır; karaktere isim verme, hikâye geliştirme ve sonlarla oynama gibi lüklere sahiptir.

Sessiz kitaplar, belirsizliklerle dolu olması nedeniyle okuyucuyu boşlukları doldurmaya iter (Lysaker,2018). Salisbury ve Styles'e (2012) göre, sessiz kitap okuru, anlam yaratma sürecinde görseller arasındaki boşluğu doldurmak için yoğun bir çaba içerisinde olmalıdır. Pantaleo (2005), çocuklar okuma esnasında bu kitaplara yakından bakmaları, eylemleri özenle takip etmeleri, belirli kalıpları bulmaları, risk almaktan kaçınmamaları, hayali diyaloglar kurmaları ve sürekli değişen beklentiler oluşturmalarını tavsiye eder. Bu esnada okur ve izleyici, ilgili işaretleri tanımlarken olay akışını yeniden oluşturur, hipotezleri kurar veya atar ve okuma sırasında aktif bir rol üstlenir. Özetle, sessiz kitap okuru ve izleyicisi; resimlerdeki akışı fark etmeyi, kitaptaki önemli yerlerin varlığını, kurgulamalara yardımcı ipuçlarını, karakterin düşüncelerini yorumlamayı, sayfalarda birden fazla izleme yapmayı ve belirsizliklerin var olabileceğini kabul etmeyi bilmelidir.

Sessiz kitapların, geleneksel okumanın dışında olmaları, görsel okuryazarlık becerisi gerektirmeleri ve bir alışma süreci istemeleri nedeniyle, alışılmışın dışında bir okuma ve izleme süreci ortaya çıkar. Sessiz kitapların okunma ve izlenme süreci ebeveyn, öğretmen ya da kütüphaneciler tarafından ilk başta tanıtılmalıdır. Çünkü sessiz kitaplardan daha yaygın olan resimli çocuk kitaplarına alışan çocuklar, sessiz kitapları okuma ve izleme esnasında zorluk yaşayabilir. Bu türün yaygınlaşması ve doğru anlaşılması için ilgili bireylerin rehberliğine ihtiyaç vardır. Birçok açıdan faydalı ve işlevsel olan sessiz kitapları doğru kullanmayı öğrenmek de bir süreç işidir. Görsel okumanın okuma yazma becerisine göre daha önce geliştiği bilinen bir gerçekliktir. Bu nedenle doğru yönlendirmelerle çocuklar için daha kolay geliştirilebilecek bir beceridir.

Tüm bu deneyim, bilgi ve dikkat dolu süreçlerin ötesinde, sessiz kitapların okunmasında püf nokta sayfaları çevirmektir. Her çevrilen sayfada gözlemler yapmak ve bunu yaparken de hayal kurmak gerekir. İllüstrasyonu takip etmek ve onu anlamaya çalışmak eylemleri, en basit hâliyle okuru temsil eder. Kitabın içerisindeki karakter bir karga, bir dev ya da insan olabilir. Sayfalar arasındaki hareketini izleyerek detayları fark etmek okurun görevidir. Çünkü sessiz kitapların illüstratörü, okurun imgeleri okuma

kabiliyetine güvenir ve onlardan, imgelere bakmalarını ve anlayarak duygularla doldurmalarını ister (Terrusi, 2017). Sayfalar arasında gezinen okur, tıpkı metinlerdeki sözcüklerin arasındaki boşlukları doldurması gibi imgeleri ve işaretleri anlamla doldurmalıdır.

2.2.5. Sessiz Kitapların Önemi

Özellikle çağdaş haliyle sessiz kitaplar, doğal ve fantastik imgelerle, düşsel ve içsel algıların sözcüklerin ötesinde meydana getirildiği; bu haliyle düşünölmeye davet eden, neredeyse rüya gibi yeni anlatı düzeyleri sunan eserlerdir (Terrusi, 2017). Sessiz kitaplar, kullanım amacına göre okuyucuya birçok açıdan fayda sağlamaktadır. İlk olarak sessiz kitaplar dil girdisini yok ederek ortak göröüntülenme imkânı sunar. Daha derin bir etkileşime yol açar ve dil engelini ortadan kaldırarak evrenselliği mümkün kılar. Bu nedenle, herkesin kolaylıkla anlamlandırabildiği bir türdür. Sessiz kitaplar, kolektif söylem gücüne sahip olmasından dolayı okuma sürecine dahil olmak isteyen herkese açıktır. Sessiz kitapların evrenselliği sayesinde, okurun konuştuğu dil, okuma sürecine vakıf olup olmaması ve yaş gibi faktörlere bağılı kalmadan aktarmak istediği ana düşünce herkes tarafından ulaşılabilir hâle gelir. Tan (2007), sessiz kitapların mümkün olduğunca çok sayıda farklı insanlar için oluşturulduğunu belirtir. Tüm insanlar, öngörölemeyen hayal gücü alanında ortaktır. Çeviri gerektirmemeleri, yazar ile okur arasına başka bir bakış açısının girmesini engeller. Ayrıca, Serafini'ye (2014) göre sessiz kitap okuru veya izleyicisi yazılı kelimeler olmadan görsellerden anlam oluşturmak için ortak yazar rolünü üstlenir. Böylece çocuk, kolaylıkla kitabın hem okuru hem de yazarı olur. Sözel hikâye kurgulamaya destek olan sessiz kitaplar, okuyucunun derin düşünmesini ve ciddi gözlem yapmasını sağlar (Atasagun, 2022).

Bu kitapların akışında gözden kaçan detaylar, okuru geliştirdiği teorisini kontrol etmek için geri dönüşler yaşamaya; daha önce doğruladığı veya tersine çevirdiği birçok teorilerle aynı anda uğraşmaya, fikirlerini sık sık yenilemeye veya değiştirmeye iter. Aniden ortaya çıkan anlamlarla okur heyecanlanır. Bu açıdan sessiz kitaplar, edebiyatta eksikliklerin, askıya almanın, tamamlamanın ve başkalaşan hayal dünyalarıyla karşılaşmanın yerini alırken; insanın ve bilgisinin bir olasılıklar düğümü olduğunu da gösterir. Okuru yeniden düşünmeye, yeniden üretmeye ve yeniden değerlendirmeye davet

eder (Lorenzoni, 2014). Çocukların kültürel, estetik ve sosyal düşüncelerini geliştirerek, onları geniş bir evrene dahil eder (Bateson, 1995).

Özellikle erken çocukluk döneminde sessiz kitaplarla tanışmanın çocuklar için önemi büyüktür. Okuma becerisi bireyler için kritik bir kazanım olmakla birlikte, zor gelişen ve birden çok aşamadan oluşan bir süreçtir. Çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Anne karnından itibaren çocuklar kitapları önce dinleyerek, sonra görerek ve dokunarak; nihayetinde ise kendi okumalarını yapabilecek niteliklere sahip hâle gelerek bir okur hâline gelirler. Ön hazırlık gerektirmedikinden, erken dönemde çocuğa kitaplarla aracısız tanışma imkânı sunan sessiz kitaplar, okuma deneyimini kazandırmak için önemli bir araçtır. Çocuğun kendi başına keşif dürtüsüyle kitaba teması sağlanır. Le Roux'a (2017) göre, sessiz kitaplar okuma kültürünü edindirmede önemli bir araçtır. Herhangi bir olay aktarmayan ve kavram ya da nesneleri simgeleyen ABC kitaplarından ayrı olarak, sessiz kitaplar çocuğu bir anlatının içerisine alır. Görselleri algılayarak akışı takip eden çocuk, okul çağı gelmeden ve harfleri öğrenmeden de bir okurdur. Kitaplara sempati duymak, okumanın eğlenceli olduğunu kavramak, tek başına anlamlar kurabilmek ve kendi diyaloglarını üretmek sessiz kitaplarla mümkündür. Sessiz kitap okuru olmak için çocukların akıcı konuşması ya da kavramları eksiksiz bilmesi şart değildir. Çizgi filmler, çocukların erken dönemde yoğun olarak izlediği ve vazgeçemedikleri bir evren iken; hayattaki işlevi son derece önemli olan kitaplarla da bu yakın temas sağlanmalıdır.

Sessiz kitaplar, eğitim ortamı için işlevsel birer materyal olarak kullanılabilecek önemli bir potansiyele sahiptir. Uluslararası yapısıyla günümüzde sessiz kitaplar, şiirsel ve estetik görsel eğitimde yeni yöntemler geliştirmektedir. Görsel imgelerin okunmasında eleştirel düşünme yeteneğini öğretmektedir. Görsellerle kavram, simge ya da sembollerin öğrenilmesini etkili hale getirmektedir. Sessiz kitaplar, dinleme, anlama, perspektif oluşturma, gruplandırma ve kültürel nesneler arasında bağlantı kurma gibi birçok alanda olağanüstü niteliklere sahip eğitim araçlarıdır. Çocuklar için kendi geleceğini düşleme becerisini geliştirme, hayal kurma ve planlama yeteneğini artırma ile meraklarını tetikleme açısından önemli bir kaynaktır. Bailey (2009), sessiz kitapların çocuğa katkılarını şu şekilde sıralamaktadır:

- Yaratıcılığını geliştirir.

- Dilini ve düşünme becerileri açısından son derece geliştiricidir.
- Bir hikâyeyi sıralayabilme yeteneği verir.
- Hikayelerle ilgili özgün yorumlar yaptırır.
- Geçen olayları ve yapılan eylemleri kendi kelimelerle kurgulama imkânı verir.
- Neden ile sonucun keşfini sağlar.

Resimli kitapların öğretim ortamlarında kullanılmasının faydalarına ilişkin çalışmalar yapılmıştır (Kümmerling-Meibauer vd., 2015). Knudsen-Lindauer'e (1988) göre sessiz kitaplar; sıralı düşünme, hikâye duygusu edinme, gözlemler yapma, görselleri ayırma, çıkarımsal düşünceyi geliştirme ve sonuca varma gibi kazanımlarıyla okuma öncesi döneme yardımcı olur. Schick (2014), bu tür kitapların didaktik yapılandırıcı bir biçimde okunmasının okul öncesi çocukların harf tanıma, kavramları öğrenme ve alıcı dil becerisi geliştirmelerine yardımcı olduğunu keşfetmiştir. Sessiz kitaplarla kurulan etkileşim, çocuğun okuryazarlığa yönelik derin bir farkındalık kazanmasına yardımcı olur.

Tamamen resimlerden oluşan sessiz kitaplar, çocuklara okuma becerisi kazandırmak, yazma becerisi geliştirmek ve sözel ifadeleri güçlendirmek gibi işlevlere sahiptir (Büyükköse,2020). Yapılan araştırmalar sessiz kitapların okuyucunun aktif katılımını artırdığını göstermektedir (Beckett, 2012; Bosch, 2010; Bosch & Duran, 2009; Nikolajeva& Scott, 2001; Ramos&Ramos, 2012). Arizpe'ye (2013) göre okuyucu anlamı inşa ederken aktif bir katılım gerçekleştirir. Verilen mesajı çözmeye çalışarak bilgiyi keşfetme uğraşı içerisinde olan çocuk için sessiz kitap, okuma yazmayı öğrenmede önemli bir araçtır (Guichot-Munoz vd.,2020). Sessiz kitap okuyan çocuğun okuma sürecindeki aktif eylemleri nedeniyle, D'Angelo (1981) sözcük dağarcığı ile sözdizimi geliştirebileceğini savunmaktadır.

Çocukların sorgulama becerisi, yetişkinlere kıyasla daha ısrarlı ve gelişime açıktır. Bazen yetişkinler tarafından fazla ya da gereksiz değerlendirilen sorularla dünyayı anlamlandırmaya çalışan çocuklar, öğrenim sürecinin başında bilgiye oldukça isteklidir. Bu isteklilik, çocuğun gelişimi için önemli birer dürtüdür. Merak ve keşif duygusuyla hareket eden çocuklar, kendilerine büyük görünen çevrelerini algılama çabası içerisinde. Bu süreçte onları doğru yönlendirmek, öğrenmelerini işlevsel hâle getirmek

ve heveslerini kırmamak gerekmektedir. Sessiz kitaplar, bu noktada da önemli bir yayın olarak değerlendirilebilir. Matulka'ya (2008) göre sessiz kitaplar, çocuğun hayal gücüne ve kavrama yetisine destek olabilecek niteliklere sahip güçlü bir araçtır. Bu kitaplarla çocuk, anlatılmak istenen hikâyeyi bağımsız olarak keşfeder ve kendi görüşünü kitaba yansıtır (Arif ve Hashim, 2008). Sessiz kitapları kullanan çocukların hayal güçleri gelişmektedir (Lysaker ve Miller, 2012). Ayrıca sessiz kitapları okurken yanlış yapma kaygısı içerisinde olmayan çocuk okur, bu kitap türüyle cesaret kazanabilmektedir (Soba,2019).

Çocukta geliştirilen kitap kültürü, onun yorumlayan, sorgulayan, araştıran, tartışan ve üreten bir bireye dönüşmesini sağlar (Bilgin, 2011). Sessiz kitaplar; eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, empati geliştirme, çıkarım yapma, sorgulama, tartışma, hipotez geliştirme ve hipotezi çürütme gibi birçok becerinin geliştirilmesinde yardımcı birer materyaldir. Sessiz kitaplarla gerçekleştirilen etkinlikler, çocukların yaratıcı düşünme becerilerini olumlu yönden etkilemektedir (Bayraktar, 2022). Çocuk, hayal gücünü kullanarak imgelerle etkileşime girer ve seçici okuma özgürlüğüne sahip olur. Her çocuk, kendi deneyimlerinden ve bilgi birikiminden yola çıkarak sessiz kitapları farklı biçimlerde yorumlayabilir ve olay örgüsünü özgünleştirebilir. Bu kitaplar, küçük okurlara kendi hikayelerini yaratma, kahramanlarını oluşturma, onlara isim verme, karakterlerin duygularını ifade etme imkânı vererek özerlik duygusunu güçlendirir. Ayrıca grupla okumalar yapılarak farklı sorgulamaların zemini oluşturulur ve iş birlikli öğrenme ortamı sağlanabilir. Bu tür okumalar sayesinde çocuklar, kendilerini ifade etme konusunda güven kazanarak özsaygılarını geliştirirler.

Lubis'e (2018) göre, çocuklar için içerisinde metin barındırmayan kitaplar çok daha eğlencelidir. Sessiz kitaplar, estetik değeri yüksek ürünlerdir (Pantaleo,2018). Sessiz kitaplardaki "sessizlik", anlatının en sevilen biçimi olan şiirsel temaları sunarak estetik bir niyetin ve estetik bir eğitimin altını çizmektedir (Terrusi,2017). Bu kitaplar, görsel sanat formuyla çocuklara estetik bir algı edindirir. Görsel imgeler üzerinde yapılan tartışmalar, çocukların anlayışını derinleştirerek keyifli zaman geçirme imkânı sunar. Çocuğun erken yaşlarda sanatsal bir yapıyla etkileşime girmesi, estetik zevk geliştirmesini destekler. Bu sayede çocuk, edebiyata ve sanata bakış açısı geliştirerek beğeni duygusunu kazanır. Sessiz kitaplar, kurgulanan hikâyeleri anlamlandırma sürecinde çocuğun aktif katılımını artırmalarına yardımcı olur (Cruzado-Guerrero vd., 2022).

Sessiz kitaplarda yer alan kurgunun mutlaka bir hikâye biçiminde sunulması gerekmez. Çocuklar hem okulda hem de çevrelerinde sürekli uğraş içerisinde oldukları sözcüklerin otoritesine karşı, görsel okuma ya da izleme eylemiyle biraz ara verebilirler. Çocuklar için oldukça faydalı bulunan bu tür kitaplar, her yaş grubundaki okura hitap edebilmektedir. Yetişkinler açısından ise sessiz kitaplar, sözsüz iletişimin ve sessizliğin birer simgesi haline gelebilir. Anlam derinliklerine kendi dünyasını katarak yorumlamalar yapıp, kendi algısını keşfedebilir. İşaret ve biçim sınırlılıklarının ötesinde, kendi ekseninde okunabilir bir yapı sunarak, görünür olanın anlaşılmasını ve çok küçük yaşlardaki çocukların dahi erişebilmesini sağlar. Günümüzde uluslararası düzeyde dolaşan çağdaş sessiz kitap, okuyucuya kendi hikâyesine sahip olma, kendi hayal dünyasını tanıma ve sessizlikle manzaraları andıran görselleri geçme hakkı tanımaktadır (Falcinelli, 2014).

Okuma alışkanlığı geliştirmek, sözlü dili desteklemek, okuryazarlık becerisinin gelişimini teşvik etmek, ikinci dil edinimini sağlamak (Chen ve Pan, 2009), yaratıcı yazma deneyimi sunmak (Henry,2003), öz saygı ve kimlik edinimini geliştirmek (Lysaker, 2006) ve belli başlı dil bozukluğu (disleksi, afazi vb.) yaşayan bireyler için çalışma alanı oluşturmak (Leonard vd., 2009) amacıyla sessiz kitaplar kullanılmıştır. Başka bir ülkeye gelen çocuklar, o ülkenin dil ve kültürü hakkında çok az bilgiye sahip olduğunda ya da hiçbir bilgiye sahip olmadığında görsel imge en güçlü bilgi kaynağıdır (Arizpe, 2009). İkinci dil edinimi için kullanılabilen sessiz kitaplar, aynı zamanda dil eğitimi farklılaştırmak amacıyla da kullanılabilir. Çocuklar, görsellerdeki nesne ve eylemleri etiketleyerek kalıcı öğrenme sağlar ve ikinci dili öğrenirken görseller aracılığıyla cümle kalıpları kullanarak kendi kurgularını oluşturur. Ayrıca sessiz kitaplar, çocuğun ana dil gelişimini desteklemek için de kullanılmaktadır. Bu tür kitaplar, DEHB’li çocuklar için de etkili bir şekilde kullanılmaktadır (Leonard vd., 2009).

2.2.6. Sessiz Kitaplarda Bulunması Gereken Temel Özellikler

Sessiz kitapların, çocuk yayınlarında bulunması gereken birçok özelliği eksiksiz şekilde taşınması gerekmektedir. Çocuk edebiyatı yayınları arasında yer aldığından, bu kitapların hassas, özenli ve çocuk duyarlılığıyla uygun biçimde hazırlanması son derece önemlidir. Sessiz kitaplar, iç ve dış yapı unsurları dikkate alınarak oluşturulmaktadır. Kitabın dış yapı özellikleri arasında cilt, kapak, boyut, sayfa düzeni ve kâğıt kalitesi

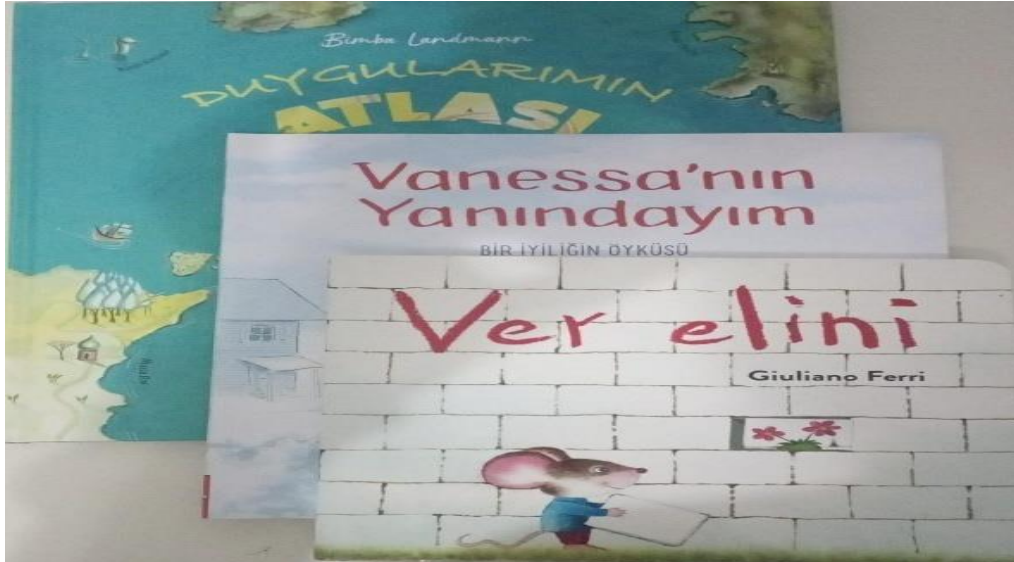
bulunmaktadır. Çocuk edebiyatı yayını olan sessiz kitaplardaki anlatım tamamen görsellerle gerçekleştirildiği için dış yapı unsurları dikkatle hazırlanmalıdır. Ciltleme türü, tüm çocuk kitaplarında olması gerektiği gibi sağlam ve dikişli tercih edilmelidir. Kapak tasarımı ise kitabın içeriğiyle ilgili ve dikkat çekici olmalıdır.

Şekil 2. 5: Şemsiye, Kim Bu Gelen? ve Fırtına Kitaplarının Kapak Resimleri

Boyut, sayfa düzeni ve kâğıt kalitesi, rahat okuma sağlayacak şekilde çocuklara uygun biçimde tasarlanmalıdır. Buradaki kastedilen, kitabın uzunluğu veya boyutu değil, ağırlığıdır. Sessiz kitaplar, çocukların taşıyamayacağı ağırlıkta tasarlanmamalıdır. Sayfanın kalitesine bağlı olarak değişen ağırlığın kontrol altında tutulması gerekmektedir.

Şekil 2. 6: Duygularımın Atlası, Vanessa'nın Yanındayım, Ver Elini Kitaplarının Resimleri

Güleryüz (2006), çocuk kitaplarının içerik özelliğini konu, tema ve karakter açısından değerlendirir. Görseller, bu kitaplarda hem dış yapı hem de iç yapı unsurunu temsil eder. Sessiz kitaplar, görsel tasarımla oluşturulur ve görsel dil aracılığıyla

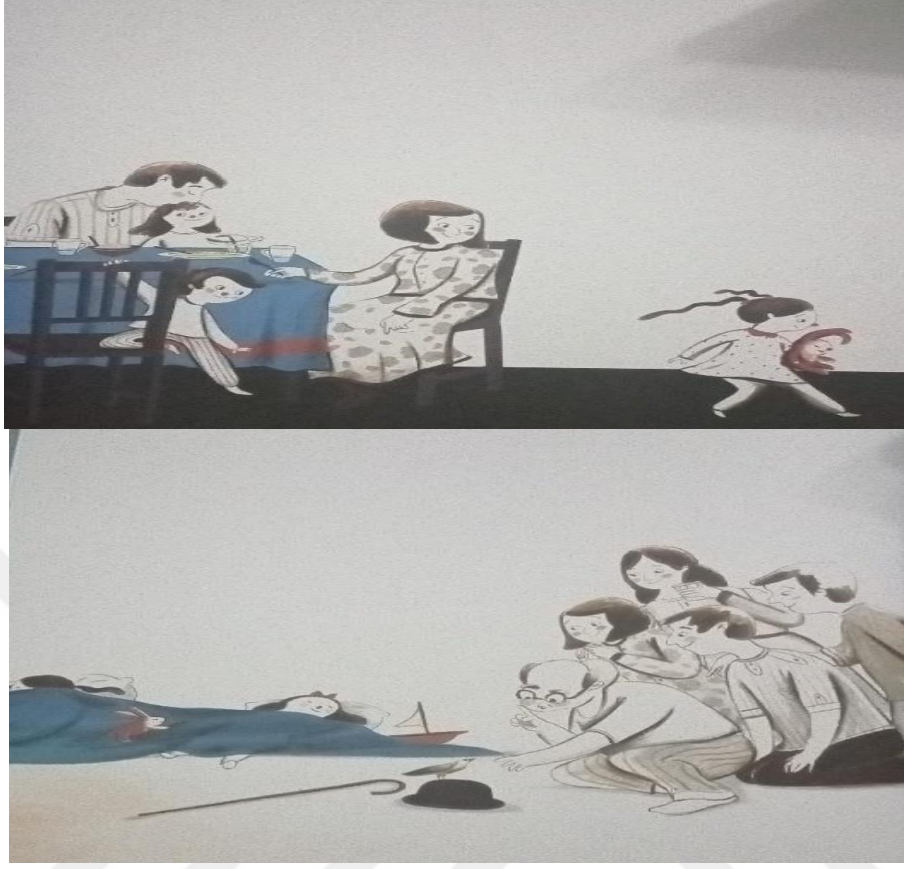
aktarılmak istenen hikâye anlatımı gerçekleştirilir. Görsel tasarım, sessiz kitaplarda anlatım rolünü tek başına üstlenmektedir; bu nedenle görsellerin doğru okunup yorumlanması büyük önem taşır. Sessiz kitapların anlaşılabilirliği, görsellerin okunabilirliğine doğrudan bağlıdır. Diğer çocuk yapıtlarında olduğu gibi dil ve anlatım ile ilgili uyulması gereken kurallar mevcutken, tamamen görsel anlatıma odaklanan sessiz kitaplarda da görseller açısından uyulması gereken belirli kurallar bulunmaktadır.

Şekil 2. 7: Ver Elini Kitabının Kapak Tasarımı

Görsellerin sunuluş biçimi, çizgi ve renk kullanımına dikkat edilmelidir. Kitabın iletisi net olarak yansıtılmalı, karakterlerin duygu dünyası anlaşılır olmalı, olay akışı görsellerle etkili bir şekilde sağlanmalı, estetik değer taşınmalı ve hikâye bütünlüğü korunmalıdır. Resimler açık, anlaşılır ve konu bütünlüğü sağlanmış olmalıdır (Erdal, 2007). Ayrıca uygunsuz görsellere ve kutuplaştırıcı cinsiyet rollerine yer verilmemelidir. Çocuk kitaplarındaki görsel unsurlar, Uluğ ve Bayraktar'a (2014) göre, hikâyenin duygusal yapısını destekleyerek anlamayı kolaylaştırmalıdır.

Şekil 2. 8: Tatlı Rüya lar Kitabının İlk ve Son Sayfası

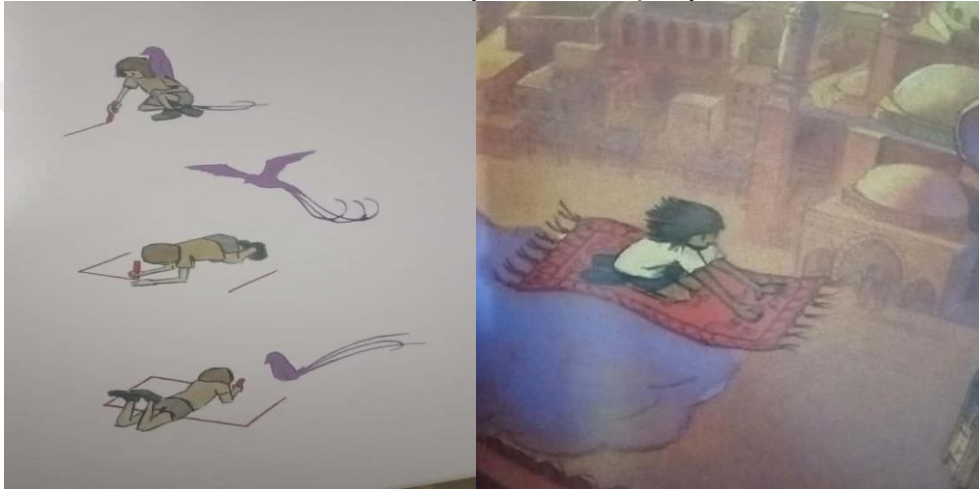
Çocuk yayınlarında görseller, Karatay’a (2011) göre, resmedilen öğelerle birebir örtüşen resimler yerine daha esnek özellikler taşıyan biçimde kullanılmalıdır. Görseller fotoğraf gerçekliğiyle verilmemelidir. Sessiz kitaplardaki görseller, okuyucuyu düşündüren, sorgulamalar yaptıran ve yaratıcı düşünme becerisini geliştiren nitelikte olmalı; ayrıca çocuğun beğeniyle okuduğu ve okumaya istekli hâle geldiği birer yapıt niteliği taşımalıdır. Sessiz kitaplar, görseller aracılığıyla hikâye anlatan ürünlerdir.

Şekil 2. 9: Orman Hepimizin Kitabının İç Görseli

Gülbil ve Bilbay’a (2024) göre, görsel çizimler izgi, Şekil, doku, renk, perspektif ve mekân gibi ögeler açısından ustalıkla hazırlanmış olmalıdır. Sessiz kitaplarda, izleyiciyi sunulan hikâyeye dahil eden sıralı bir düzene sahip olmalıdır. Kitabın atmosferini yansıtan renk seçimleri, kitabın ana konusuna uygun olmalı ve karakterin ruh hâlini etkili biçimde sergilemelidir. Nodelman’a (1988) göre, görsellerdeki önemli ayrıntıları işaret eden izgi, Şekil ve renkler anlaşılır olmalı; olay aktarırken ipuçlarına baővurulmalıdır. Hikâye, merak duygusunu pekiőtirecek bağlarla oluőturularak okuyucuya sayfaların ardına çekmelidir.

Şekil 2. 10: Journey Kitabının İ Sayfalar

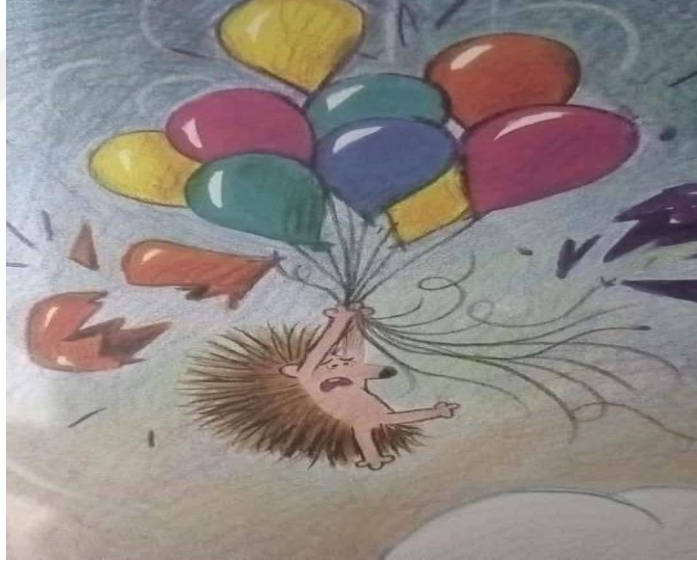
Görsel tasarımıyla kurgunun takip edilebilirliği sağlanmalıdır. Görseller, benzersiz yapılar sergileyebilir; ancak anlaőılabilmeleri için kültürel, edebi ve içerik bilgisi gerektirebilir. Geleneksel anlatılardaki metinlerde her kelime veya cümlenin hikâye açısından aynı öneme sahip değildir. Öyle ki sessiz kitaplarda da bazı ayrıntılar diğerlerine göre daha önemli olduğu için görseller arasında hiyerarőik iliőki kurgulanmış olmalıdır. Sessiz kitaplar niteliksel olarak değerlendirildiğinde okuyucu tarafından basit veya karmaşık algılanabilir.

Şekil 2. 11: Şaşkın Çiçek Kitabının İç Sayfası

Sessiz kitaplar birden fazla anlam düzeyi içerebilir. Kahramanların jest ve yüz ifadeleri, anlam kargaşasına yol açacak bir belirsizlikle verilmemelidir. Bu yönleriyle sessiz kitaplar, çocuk kitlesine hitap etmesi göz önünde bulundurulduğunda, özel bir özenle hazırlanmalıdır.

Şekil 2. 12: Elmaları Nasıl Toplarsın Kitabının İç Sayfası

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, sessiz kitapların çocuk yayınlarında bulunması gereken temel unsurlar açısından incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda kullanılan model, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesidir. Nitel araştırma, araştırılan probleme ilişkin sorgulama yapan, yorumlayan ve problemin doğal ortamını anlamaya uğraşan bir yöntemdir (Guba ve Lincoln, 1994; Klenke, 2016, akt. Baltacı, 2019). Doküman incelemesi ise (Payne, 2004), ele alınan kaynakların sınırlarını belirlemek, kategorilere ayırmak, araştırmak ve yorumlar geliştirmek için kullanılan bir yöntemdir. Araştırmanın problem durumu ve amacı göz önüne alındığında, doküman incelemesi yöntemi araştırma için uygun bulunmuştur.

3.2. Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağını sessiz kitaplar oluşturmaktadır. Veri kaynağı, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmanın konusu açısından önemli olabilecek ölçütler önceden belirlenir ve çalışmanın konusu olabilecek her durum incelenerek gözden geçirilir (Pattom,2014). Bu araştırmada sessiz kitapların seçiminde, kendi içerisinde bir kurgunun olması ve ulaşılabilir olması ölçüt olarak kabul edilmiştir. Sessiz kitap listesi, ilk olarak danışmanım Prof. Dr. Serap Uzuner Yurt ile belirlenmiştir. Dr. Nilay Yılmaz'ın çevrimiçi yapmış olduğu Sessiz Kitap Atölyesi ve öğretmen Hatice Genç Özel'in araştırmamıza açtığı kütüphane, listeyi önemli ölçüde genişletmiştir. Seçilen kitaplara sosyal medya, internet siteleri ve çeşitli yayınevleri aracılığıyla ulaşılmaya çalışılmıştır. Kitapyurdu, Kitapseç, D&R, BKM kitap, Trendyol ve Hepsiburada üzerinden satışa sunulan toplam 55 kitap toplanmıştır. Bu kitapların üçü ile ön deneme uygulaması yapılmış, tez kapsamında ise 52 sessiz kitap veri kaynağı

olarak incelenmiştir. Sessiz kitapların künye bilgisi, yazar ve çizer ortak veya ayrı olmak üzere iki ayrı tabloda sunulmuştur.

Tablo 3. 1: Sessiz Kitapların Yazar Çizer Ortak Künye Bilgisi

Sessiz Kitap	Yazar Çizer		Basıldığı Şehir	Basım Yılı	Basım Sayısı
	Yerli	Yabancı			
Vannessa'nın Yanındayım		✓	İstanbul	2018	Baskı 6
Nerede Bu Fil?		✓	İstanbul	2015	Baskı 8
Nerede Bu Denizyıldızı?		✓	İstanbul	2016	Baskı 6
Şaşkın Çiçek	✓		İstanbul	2025	Baskı 1
Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı	✓		İstanbul	2017	Baskı 3
Ay'a Okul Gezisi		✓	İstanbul	2022	Baskı 3
Keşif		✓	Ankara	2006	Baskı 1
Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında		✓	Ankara	2018	Baskı 3
Kim Bu Gelen?	✓		İstanbul	2017	Baskı 3
Tavşanların Bir Günü		✓	İstanbul	2023	Baskı 1
Çiftlikte Bir Yıl		✓	İstanbul	2021	Baskı 1
Ormanda Bir Yıl		✓	Ankara	2021	Baskı 1
Şehirde Bir Yıl		✓	İstanbul	2021	Baskı 1
Anaokulunda Bir Yıl		✓	İstanbul	2021	Baskı 1
Baba ve Oğul		✓	Ankara	2023	Baskı 1
Olamaz		✓	İstanbul	2016	Baskı 1
Hayvan Kurtarmak		✓	İstanbul	2016	Baskı 3
Büyüyünce		✓	İstanbul	2016	Baskı 1
Wolf in the Snow		✓	İstanbul	2017	Baskı 1
Kâğıttan Şehir		✓	İstanbul	2015	Baskı 3
Kırmızı Başlık		✓	İstanbul	2021	Baskı 1
Return		✓	İstanbul	2016	Baskı 1
Fırtına		✓	İstanbul	2020	Baskı 4
Duygularımın Atlası		✓	İstanbul	2022	Baskı 1
Gölge		✓	İstanbul	2018	Baskı 2
Quest		✓	İstanbul	2014	Baskı 1
Journey		✓	İstanbul	2013	Baskı 1
Canavar! Canavar?		✓	İstanbul	2016	Baskı 5
Canavar Kitabı		✓	İstanbul	2015	Baskı 1
Anlaşmazlık		✓	İstanbul	2023	Baskı 1
Leo'yu Affediyorum		✓	İstanbul	2023	Baskı 3
Benim Adım Mavi		✓	İstanbul	2022	Baskı 1
Hikâye Anlatıcının El Kitabı		✓	İstanbul	2022	Baskı 1
Gizemli Evde Bir Çocuk		✓	Ankara	2021	Baskı 1
Akvaryum		✓	İstanbul	2023	Baskı 1
Biricik		✓	Ankara	2021	Baskı 2
Küçük Şeyler		✓	Ankara	2017	Baskı 2
Gölde		✓	Ankara	2021	Baskı 2
Annemin İçindeki Ses		✓	İstanbul	2018	Baskı 2
Kırmızı Kızak		✓	İstanbul	2021	Baskı 1
Orman Hepimizin		✓	Ankara	2023	Baskı 1
Doğa		✓	İstanbul	2021	Baskı 1
Tatlı Rüyalar		✓	İstanbul	2021	Baskı 1

Tablo 3.1’de, 52 sessiz kitaptan 43’ünün yazar ve çizerinin aynı kişi olduğu görülmektedir. Sessiz kitabın 39’u yabancı, 4’ü ise yerli olarak sınıflandırılmıştır. Kitapların yayın yılı 2006 ile 2025 arasında değişmektedir. Yıllara göre dağılımı şu şekildedir: 2006 (n=1), 2013 (n=1), 2014 (n=1), 2015 (n=3), 2016 (n=6), 2017 (n=4), 2018 (n=4), 2020 (n=1), 2021 (n=11), 2022 (n=4), 2023 (n=6), 2025 (n=1). Yazar ve çizeri ortak sessiz kitapların en fazla yayın yılı 2021’dir. Bu kitapların basım yeri ağırlıklı olarak İstanbul (n=34) olup, geri kalanı Ankara’dadır (n=9). Basım sayısına göre dağılım ise şu şekildedir: birinci basım (26), ikinci basım (n=5), üçüncü basım (n=7), dördüncü basım (n=1), beşinci basım (n=1), altıncı basım (n=2) ve sekizinci basım (n=1).

Tablo 3. 2: Sessiz Kitapların Yazar Çizer Ayrı Künye Bilgisi

Sessiz Kitap	Yazar		Çizer		Basıldığı Şehir	Basım Yılı	Basım Sayısı
	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı			
Şemsiye		✓		✓	İstanbul	2015	Baskı 7
Elmaları Nasıl Toplarsın?	✓		✓		İstanbul	2019	Baskı 5
Bir Ayıyı Nasıl Uytursun?	✓		✓		İstanbul	2022	Baskı 1
Sarı Balonun Yolculuğu	✓		✓		İstanbul	2023	Baskı 1
Haydi Parka	✓		✓		İstanbul	2020	Baskı 2
Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever	✓		✓		İstanbul	2016	Baskı 12
Annemin Karnında Ne Var?		✓		✓	İstanbul	2022	Baskı 1
Gel Bana Masal Anlat	✓		✓		İstanbul	2022	Baskı 1
Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?		✓		✓	Ankara	2021	Baskı 1

Tablo 3.2’de, sessiz kitapların yazar ve çizeri ayrı kişiler olan künye bilgileri yer almaktadır. Toplam 53 sessiz kitaptan 9’unun yazar ve çizeri farklıdır. Bu kitaplardan 6’sı yerli, 3’ü yabancıdır. Kitaplar 2015 ile 2023 yılları arasında yayınlanmış olup, yıllara göre dağılım şu şekildedir: 2015 (n=1), 2016 (n=1), 2019 (n=1), 2020 (n=1), 2021 (n=1), 2022 (n=3), 2023 (n=1). Sessiz kitapların basıldığı şehirler İstanbul (n=8) ve Ankara’dır (n=1). Baskı sayısına göre dağılım ise şu şekildedir: birinci basım (n=5), ikinci basım (n=1), beşinci basım (n=1), yedinci basım (n=1) ve on ikinci basım (n=1).

3.3. Veri Toplama Araçları

Sessiz kitaplar, çocuk edebiyatında pek yaygın olmayan türlerdendir. Bu nedenle, araştırmada kitapların belirlenmesi sürecinde titizlikle hareket edilmiştir. Araştırmacı, sessiz kitaplar üzerine kapsamlı bir araştırma yapılmış ve çevrimiçi eğitimler almıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda sessiz kitaplar belirlenmiştir. Araştırma kapsamında, belirlenen ölçütlere uygun görülen ve yayınevleri tarafından basılıp satışa sunulan sessiz kitaplar araştırmaya dahil edilmiştir. Belirlenen sessiz kitapların, çocuk yayınlarında bulunması gereken temel unsurlar açısından incelenebilmesi için araştırmacı tarafından “Sessiz Kitapları Değerlendirme Rubriği” (SKDR) geliştirilmiştir. SKDR’nin geliştirme aşamasında; alan yazın taraması, madde havuzu oluşturma, seçilen uzmanlarla ön değerlendirme yapma ve uzman görüşlerinin alınması adımları sırasıyla izlenmiştir.

Madde havuzu oluşturulmasının ilk aşamasında çeşitli literatür taramaları yapılmış ve alanında uzman araştırmacılarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Hem yazar hem de illüstratör olan Ece Zeber ile iletişime geçilmiştir. Sessiz kitaplarda görsellere ilişkin olarak hazırlanan görüşme formu Ece Zeber tarafından doldurulmuştur. Ardından form incelenmiş ve rubriğin oluşturulmasına kaynaklık etmiştir. Literatür taraması ve uzman görüşlerinin ışığında, sessiz kitaplarda bulunması gereken görsel dil, görsel tasarım, karakter ve konu özellikleri belirlenmiş; rubrik için uygun görülen toplam 59 maddeden oluşan bir madde havuzu geliştirilmiştir. Bu maddelerin 16’sı görsel dil, 17’si görsel tasarım, 12’si karakter, 14’ü de konu özellikleriyle ilgilidir. Rubrik, “Madde Hedefleneni Ölçüyor (3)”, “Madde Uygun Ancak Düzeltilmeli (2)” ve “Madde Hedefleneni Ölçemez (1)” likert tipi olarak hazırlanmıştır. Maddelerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak amacıyla her birinin yanına açıklamalar eklenmiştir. Araştırmacı ve danışman dışında üçüncü bir uzman tarafından yazım kuralları açısından değerlendirilen rubrikte, yapılan birkaç yazım düzenlemesinin ardından doküman diğer uzmanlara gönderilmiştir. Tablo 3.3.1’de uzmanlara ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3. 3: Sessiz Kitapları Değerlendirme Rubriğinin Değerlendirilmesine Katılan Uzman Özellikleri

Alan	Unvan	Çalışma Süresi	N
Yeni Türk Edebiyatı, Çocuk Edebiyatı	Dr. Öğretim Üyesi	38	1
Türkçe Eğitimi	Prof. Dr.	26	1
Türkçe Eğitimi	Dr. Öğretim Üyesi	12	1
Eğitim Bilimi, Eğitim Programları ve Öğretimi	Dr.	24	1
Sınıf Eğitimi	Dr. Öğretim Üyesi	17	1
Resim-İş Eğitimi	Doç. Dr.	25	1

Tablo 3.3.'te görüldüğü üzere, rubriğin kapsam geçerliliğini belirlemek amacıyla altı uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlar; Yeni Türk Edebiyatı – Çocuk Edebiyatı, Türkçe Eğitimi (n=2), Eğitim Bilimleri – Eğitim Programları ve Öğretimi, Sınıf Eğitimi ve Resim-İş Eğitimi alanlarında görev yapmaktadır. Görüşüne başvurulmuş uzmanların tamamı akademisyen olup, biri Prof. Dr., üçü Dr. Öğretim Üyesi, biri Dr. ve biri Doç. Dr. unvanına sahiptir. Uzmanların her birinin çalışma süresinin 10 yılı aştığı, sırasıyla 28, 26, 12, 24, 17 ve 25 yıl olduğu belirlenmiştir.

Verilerin KGO ve KGI'nin Hesaplanması: Uzmanlardan, “Madde hedefleneni ölçüyor”, “Madde uygun ancak düzeltilmeli” ve “Madde hedefleneni ölçemez” şeklinde değerlendirme yapmaları istenmiştir. “Madde uygun ancak düzeltilmeli” görüşünde oldukları maddeler için, eğer varsa, uzmanlardan düzeltmeye yönelik öneriler sunmaları rica edilmiştir. Uzman görüşlerinin nesnel biçimde değerlendirilebilmesi amacıyla, Lawshe (1975) tarafından geliştirilen teknik kullanılmıştır.

- Uzman grubunu belirlemek,
- Ölçek formun taslağını hazırlamak,
- Uzman görüşünü analiz etmek,
- Kapsam geçerliliğini hesaplamak,
- Ölçekte yer verilecek maddeleri seçmek.

Lawshe tekniği, ölçeklerdeki maddelerin, uzman görüşleriyle gereksinim duyulan olgusal ve yargısal ifadeleri temsil ederek yeterliliğini tespit eder (Yeşilyurt ve Çapraz, 2018). Lawshe tekniğini uygulayabilmek için en az 5 uzman, en fazla da 40 uzman grubundan oluşması uygun bulunmuştur (Yurdagül, 2005). Rubrik maddelerinin KGO'larının minimum düzeyleri, Veneziano ve Hooper (1997) tablosundan yararlanılarak hesaplanmıştır. Buna göre altı uzmana ait minimum KGO 0,99 olarak belirlenmiştir.

Rubrikte, uzmanlar tarafından “düzeltilebilir” olarak önerilen 59 maddeden 18'i KGO=0,99 değeri altında kalmıştır. Uzman görüşlerinin değerlendirilmesi sonucunda; görsel dile ait 6 madde, görsel tasarıma ait 8 madde ve konuya ait 2 madde üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, görsel dile ait 2 madde ile görsel tasarıma ait 1 madde, iki ayrı madde olarak ele alınması yönündeki uzman önerileri doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır. Bu düzenlemeler sonucunda, görsel dil ile ilgili madde sayısı 18'e, görsel tasarım ile ilgili madde sayısı ise 18'e yükselmiştir. Değerlendirmeler sonucunda 12 karakter maddesi aynı kalmış; 2 madde üzerinde düzenleme yapılmış ve 14 konu maddesi de göz önünde bulundurularak rubrik toplamda 62 maddeden oluşmuştur. Bu maddelerin Kapsam Geçerlik İndeksi (KGİ) değeri 1 olarak hesaplanmıştır. KGİ'nin KGO'dan büyük olması, rubrikte yer alan maddelerin kapsam geçerliliğinin yeterli olduğunu göstermektedir.

Veri Pilot Uygulaması: Kapsam geçerliliği sağlanan 62 madde kullanılarak, seçilen üç sessiz kitap üzerinde rubriğin işlerliğini belirlemek amacıyla bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulaması yapılan kitapların biri yerli, ikisi yabancı yapıttır. Kitaplar öncelikle, rubrik maddeleri dikkate alınmaksızın okunmuş; ardından, rubriğin her bir alt boyutu (görsel dil, görsel tasarım, karakter ve konu) açısından ayrı ayrı değerlendirmeye alınmıştır.

Tablo 3. 4: Pilot Uygulaması Yapılan Kitapların Künye Bilgisi

Sessiz Kitap	Yazar	Çizer	Basıldığı Şehir	Basım Yılı	Basım Sayısı
Ver	Giuliano Ferri		İstanbul	2021	Baskı 3
Kırmızı Ringa	Gonzalo Moure	Alicia Varela	İstanbul	2016	Baskı 2
Doğumgünü Hediyesi	Behiç Ak		İstanbul	2006	Baskı 15

3.3.1. Ver Elini

Tablo 3. 5: Ver Elini Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Dile İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
GD1			✓
GD2			✓
GD3			✓
GD4			✓
GD5			✓
GD6			✓
GD7			✓
GD8			✓
GD9			✓
GD10	✓		
GD11			✓
GD12			✓
GD13			✓
GD14			✓
GD15			✓
GD16			✓
GD17			✓
GD18			

Ver Elini kitabının görsel dil incelemesi Tablo 3.5’te verilmiştir. GD10 maddesi açısından kitabın uygun olmadığı belirlenmiştir. Kitap, görsel dil bağlamında tamamen sessiz olarak tasarlanmıştır. Görsel imgelerin desteklenmesi amacıyla resimlemeler dışında herhangi bir göstergeye yer verilmemesi nedeniyle GD10 maddesini karşılamamaktadır. Bununla birlikte, Ver Elini kitabı; çocukların anlamlandırabileceği, kurguyu kolaylıkla takip edebileceği ve anlam karmaşasına yol açmayan bir yapıya sahip olması bakımından, GD10 maddesini karşılamamasına rağmen görsel dil açısından yeterli bulunmuştur.

D18 maddesi, “*Görsel dilin sözcük dağarcığını zenginleştirecek niteliktedir*” ifadesini içermektedir; ancak bu ifade, doküman incelemesi sürecinde herhangi bir karşılık bulmamıştır. Bu ifadenin araştırma kapsamında karşılık bulabilmesi için, örneklem grubunun farklı biçimde oluşturulması gerekmektedir.

Tablo 3. 6: Ver Elini Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Tasarımına İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
GT1			✓
GT2			✓
GT3			✓
GT4			✓
GT5			✓
GT6			✓
GT7			✓
GT8			✓
GT9			
GT10			✓
GT11			✓
GT12			✓
GT13			✓
GT14			✓
GT15			✓
GT16			✓
GT17			✓
GT18			✓

Tablo 3.6’da, *Ver Elini* kitabı, sessiz kitapların çocuk yayınlarında bulunması gereken görsel tasarım unsurları açısından incelenmiştir. İnceleme sürecinde, GT9 maddesinin GT10 maddesiyle benzer anlam taşıdığı ve uygulama sırasında işlevselliğinin bulunmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle, GT9 maddesi değerlendirme dışında bırakılmıştır. Kitap, görsel tasarımın diğer tüm maddeleri açısından işlevsel bulunmuştur.

Tablo 3. 7: Ver Elini Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Karaktere İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
K1			✓
K2			✓
K3			✓
K4			✓
K5			✓
K6			✓
K7			✓
K8			✓
K9			✓
K10			✓
K11			✓
K12			✓

Ver Elini kitabının karakter incelemesi Tablo 3.7’de sunulmuştur. *Ver Elini* kitabı, sessiz kitapların çocuk yayınlarında bulunması gereken karakter özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Buna göre K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11 ve K12

maddeleri uygun bulunmuştur. Ölçekte yer alan tüm karakter maddeleri, kitap açısından işlevsel olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 3. 8: Ver Elini Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Konusuna İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
KO1			✓
KO2			✓
KO3			✓
KO4			✓
KO5			✓
KO6			✓
KO7			✓
KO8			✓
KO9			✓
KO10			✓
KO11			✓
KO12			✓
KO13			✓
KO14			✓

Ver Elini kitabının konu incelenmesi Tablo 3.8’de sunulmuştur. *Ver Elini* kitabı, sessiz kitapların çocuk yayınlarında bulunması gereken konu özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Buna göre KO1, KO2, KO3, KO4, KO5, KO6, KO7, KO8, KO9, KO10, KO11, KO12, KO13 ve KO14 maddeleri uygun bulunmuştur. Ölçekte yer alan tüm konu maddelerinin, kitap açısından işlevsel olduğu görülmektedir.

3.3.2. Kırmızı Ringa

Tablo 3. 9: Kırmızı Ringa Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Dile İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
GD1			✓
GD2		✓	
GD3		✓	
GD4	✓		
GD5			✓
GD6	✓		
GD7			✓
GD8		✓	
GD9			✓
GD10			✓
GD11		✓	
GD12	✓		
GD13			✓
GD14			✓
GD15		✓	
GD16			✓
GD17	✓		
GD18			

Tablo 3.9’da, *Kırmızı Ringa* kitabının, çocuk yayınlarında bulunması gereken görsel dile ilişkin bulgular yer almaktadır. *Kırmızı Ringa* kitabında, yer yer kelime dizininin etkili biçimde temsil edilmediği (GD2) ve fikirlerin ya da kavramların eksiksiz biçimde tasvir edilemediği (GD3) görülmüştür. Ayrıca, fazla sayıda imge kullanımı okurun yorumlama yapmasını zorlaştıran bir unsur olarak değerlendirilmiştir (GD8). Görsel dil, kimi zaman aydınlık bir bahar sabahı, kimi zaman ise aydınlık bir sonbahar izlenimi yarattığından, zaman bilgisi açısından netlik sunmadığı belirlenmiştir (GD11). Görsellerin yoğunluğu nedeniyle, ilk okuma sürecinde oluşan merak duygusunun sayfalar arasında dağılmaya elverişli olduğu görülmüştür (GD15).

Görsel anlatım, yukarıdan aşağıya ya da soldan sağa takip edilebilecek bir olay örgüsüyle oluşturulmamıştır (GD4). Her bir sayfada yoğun görsellerin yer alması, ayrıntıların çocuk tarafından takip edilemeyecek düzeyde karmaşık bir yapı oluşturmasına neden olmuştur (GD6). Kitap, çocuğun gelişim özelliklerine uygun anlaşılabilirliğe sahip olmadığından, çocuklar için uygun bulunmamıştır (GD12). Hikâyenin sonunda, görsel dile eşlik eden kelimelerle özetlemelere yer verilmiştir (GD17). Bu

durum, sessiz kitapların doğasına aykırı bir özellik olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, GT18 maddesi de *Kırmızı Ringa* kitabı için işlevsel görülmemiştir.

Tablo 3. 10: Kırmızı Ringa Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Tasarımına İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
GT1			✓
GT2			✓
GT3			✓
GT4			✓
GT5			✓
GT6			✓
GT7			✓
GT8			✓
GT9			
GT10			✓
GT11			✓
GT12		✓	
GT13		✓	
GT14	✓		
GT15	✓		
GT16			✓
GT17			✓
GT18			✓

Tablo 3.10’da, *Kırmızı Ringa* kitabının görsel tasarım öğeleri incelenmiştir. GT12 ve GT13 maddeleri açısından kitabın kısmen uygun, GT14 ve GT15 maddeleri açısından ise uygun olmadığı belirlenmiştir. Kitapta, görsellerde yer alan karakterlerin yönünün zaman zaman hikâyenin akışına ters düşmesi (GT12) ve bazı karakterlerin sayfalar boyunca aynı biçimde kalması, görsel hareketliliğin tam olarak sağlanamamasına neden olmuştur (GT13).

Kırmızı Ringa kitabında, canlı ve cansız varlıkların kolaylıkla ayırt edilemediği (GT14) ve hikâyenin iç içe geçmiş, karmaşık görsellerle resmedildiği belirlenmiştir (GT15). Görsel tasarımın, bir çocuk için okuma sürecini zorlaştıracak niteliklere sahip olması nedeniyle, kitabın çocuklar için uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, inceleme sürecinde GT9 maddesinin GT10 maddesiyle benzer anlam taşıdığı ve uygulama sırasında işlevselliğinin bulunmadığı görülmüş; bu nedenle söz konusu madde değerlendirme dışında bırakılmıştır.

Tablo 3. 11: Kırmızı Ringa Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Karaktere İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
K1		✓	
K2	✓		
K3		✓	
K4		✓	
K5			✓
K6		✓	
K7		✓	
K8			✓
K9		✓	
K10		✓	
K11		✓	
K12			✓

Tablo 3.11’de, *Kırmızı Ringa* kitabının, çocuk yayınlarında bulunması gereken karakter özellikleri açısından yapılan incelemeler yer almaktadır. Kitap, her sayfada yer yer aynı kalan, yer yer değişen birden fazla karaktere yer vermektedir. Ana karakter veya yardımcı karakterler belirgin değildir; tüm karakterler ana karakter özelliği taşımaktadır. Bu durum nedeniyle, bazı karakterler çocuğun özdeşim kurabileceği nitelikler taşıırken, bazıları bu özelliğe sahip değildir (K1). Karakterlerin bir kısmında jest ve mimiklerle duyguların sayfalar boyunca değiştiği gözlemlenirken, bazılarında duygusal ifadelerin sayfalarca sabit kaldığı görülmüştür (K3). Bazı karakterlerin kimliği ve genel düşünce tarzı açık biçimde anlaşılabilirken, bazıları için bu durum net değildir (K4). Bazı karakterlerin yapay davranışlar sergilediği belirlenmiştir (K6). Karakterler arası çatışmaların tümü akıl yürütme ve çalışma yoluyla çözümlenmemektedir (K7). Karakter sayısının fazlalığı nedeniyle, okuyucunun tüm karakterlere odaklanması güçleşmekte; bu durum bazı karakterlerin güçlü ve zayıf yönlerinin kolaylıkla fark edilememesine yol açmaktadır (K9). Ayrıca, yaşlı bir ninenin parkın önünde bayılması ve bunu gören bazı karakterlerin aldırış etmemesi, eserdeki evrensel ve ahlaki değerlerin zedelenmesine neden olmuştur (K10). Bazı karakterlerin ise olumlu kişilik özellikleri taşımadığı görülmüştür (K11). Genel olarak, maddelerin çoğunun kısmen uygun bulunmasının, karakter sayısının çocuklar için fazla olmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir (K2).

Tablo 3. 12: Kırmızı Ringa Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Konusuna İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
KO1	✓		
KO2		✓	
KO3	✓		
KO4	✓		
KO5	✓		
KO6		✓	
KO7		✓	
KO8			✓
KO9	✓		
KO10			✓
KO11			✓
KO12			✓
KO13			✓
KO14			

Tablo 3.12’de, *Kırmızı Ringa* kitabının konu unsurlarına ilişkin incelemeler yer almaktadır. Kitabın başlangıcı ile sonucu, bazı karakterlerin bulunmaması ya da yeni karakterlerin ortaya çıkması nedeniyle yalnızca kısmen bağlantılıdır (KO2). Konunun ele alınış biçimi, çocuk gerçekliğine kısmen uygun bulunmuştur (KO6). Sayfalar arasında yoğun ve karmaşık biçimde sunulan görsellerin, çocuğun hikâyeyi takip etmesini zorlaştırabileceği; bu durumun bazı çocuklarda keşif ve merak duygusunun yerini isteksizliğe bırakabileceği değerlendirilmektedir (KO7). Ayrıca, kitabın başlığının içerikle ilgisinin net olmadığı (KO1), ana fikrinin açık biçimde belirlenemediği (KO3), konunun çocuklar açısından ilgi çekici biçimde sunulmadığı (KO4), konunun çocuğa göre işlenmediği (KO5) ve çevresel olaylara yönelik ilgi uyandırma amacı taşımadığı (KO9) belirlenmiştir.

3.3.3. Doğumgünü Hediyesi

Tablo 3. 13: Doğumgünü Hediyesi Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Dile İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
GD1			✓
GD2		✓	
GD3			✓
GD4			✓
GD5			✓
GD6			✓
GD7			✓
GD8		✓	
GD9			✓
GD10	✓		
GD11			✓
GD12		✓	
GD13			✓
GD14			✓
GD15			✓
GD16			✓
GD17			✓
GD18			

Tablo 3.13'te, *Doğumgünü Hediyesi* kitabının, çocuk yayınlarında bulunması gereken görsel dil unsurları açısından yapılan inceleme sonuçları yer almaktadır.

Doğumgünü Hediyesi kitabı; çocuklar açısından değerlendirildiğinde, görsel dilin kelime dizinini yeterince temsil edememesi nedeniyle (GD2), kullanılan görsel imgelerin yorumlama yapmaya yeterince elverişli olmaması nedeniyle (GD8) ve bazı görsellerin çocuğun anlam kurmasını zorlaştırır nitelikte olması nedeniyle (GD12) kısmen uygun olarak değerlendirilmiştir. Hikâye içerisinde görsel dile yardımcı olacak herhangi bir yönlendirme bulunmadığından, kitap GD10 maddesi açısından uygun değildir. Bu durum, sessiz kitaplar için zorunlu bir unsur olmamakla birlikte, *Doğumgünü Hediyesi* kitabının anlam karmaşası yaşanmadan anlaşılabilmesi açısından önemli görülmektedir. Ayrıca, GD18 maddesi bu kitap için de işlevsel bulunmamıştır.

Tablo 3. 14: Doğumgünü Hediyesi Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Tasarımına İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
GT1			✓
GT2	✓		
GT3	✓		
GT4			✓
GT5		✓	
GT6			✓
GT7			✓
GT8			✓
GT9			
GT10			
GT11			✓
GT12			✓
GT13		✓	
GT14		✓	
GT15			✓
GT16	✓		
GT17	✓		
GT18			✓

Tablo 3.14’de, *Doğumgünü Hediyesi* kitabının, çocuk yayınlarında bulunması gereken görsel tasarım özellikleri açısından incelenme sonuçları yer almaktadır.

Kitap, görsel tasarımda kullanılan doku ve atmosferi yansıtmada yetersiz kalmıştır (GT5). Yer yer görsellerde hareketlilik sağlanırken, bazı görsellerin çizim ve sayfa tasarımından dolayı hareketsizlik hissi uyandırdığı gözlemlenmiştir (GT13). Ayrıca, bazı görsellerde canlı ve cansız varlıkların ayrımının güçleştiği belirlenmiş ve bu nedenle söz konusu maddeler (GT14) kısmen uygun olarak değerlendirilmiştir. Kitabın görsel tasarımını incelendiğinde; çocuklar için kapağının ilgi çekici olmadığı (GT2), kitabın dayanıklı olmadığı (GT3), çocuklarda olumlu duygu uyandıracak sevimli çizimlerin kullanılmadığı (GT16) ve estetik zevk uyandıracak ustalıkla görsellere yer verilmediği (GT17) görülmektedir. İnceleme sırasında, GT9 maddesi GT10 maddesiyle benzer anlam taşıdığı ve uygulamada işlevselliğinin bulunmadığı için değerlendirme dışında bırakılmıştır.

Tablo 3. 15: Doğumgünü Hediyesi Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Karaktere İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
K1			✓
K2			✓
K3			✓
K4			✓
K5			✓
K6			✓
K7			✓
K8			✓
K9			✓
K10			✓
K11			✓
K12			✓

Tablo 3.15'te, *Doğumgünü Hediyesi* kitabının, çocuk yayınlarında bulunması gereken karakter özellikleri açısından yapılan incelemeler sunulmuştur. Kitap, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K11 ve K12 maddeleri açısından uygun bulunmuştur. *Doğumgünü Hediyesi*, karakter sayısı, özellikleri, jest ve mimiklerle duygularını aktarması, olumlu kişilik özellikleri taşıması gibi yönleriyle, çocuk yayınları açısından tamamen uygun bir içerik sunmaktadır.

Tablo 3. 16: Doğumgünü Hediyesi Kitabının Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Konusuna İlişkin Dağılımları

	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
KO1			✓
KO2	✓		
KO3			✓
KO4			✓
KO5			✓
KO6			✓
KO7			✓
KO8			✓
KO9	✓		
KO10			✓
KO11			✓
KO12			✓
KO13			✓
KO14			✓

Tablo 3.16'da, *Doğumgünü Hediyesi* kitabının, çocuk yayınlarında bulunması gereken konu özellikleri açısından yapılan incelemeler yer almaktadır. Kitabın, KO1, KO3, KO4, KO5, KO6, KO7, KO8, KO10, KO11, KO12, KO13 ve KO14 maddeleri açısından uygun olduğu belirlenmiştir. Buna karşın, KO2 ve KO9 maddeleri açısından

kitabın uygun olmadığı saptanmıştır; kitabın başlangıcı ile sonu arasındaki bağlantının çok zayıf olduğu ve çevresel olaylara yönelik ilgi uyandırmadığı gözlemlenmiştir.

Ön değerlendirme sırasında, görsel dile ait bir madde (GD18) ve görsel tasarıma ait bir madde (GT9), uygulama esnasında işlevsellik göstermediği için rubrikten çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu değişiklikler sonucunda rubrikte görsel dil 17 madde, görsel tasarım 17 madde, karakter 12 madde ve konu 14 madde olarak düzenlenmiş, rubriğin son hali 60 maddeden oluşmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada, sessiz kitapların çocuk yayınları açısından uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla Sessiz Kitapları Değerlendirme Rubriği (SKDR) geliştirilmiştir. Rubrik, Lawshe tekniği ile analiz edilerek düzenlenen maddeler ve pilot uygulamalar sonucunda son hâlini almış ve veri kaynakları, her bir rubrik maddesi üzerinden incelenmiştir. İncelemelerin öncesinde, her kitap araştırmacı ve iki uzman tarafından okunmuştur; bu süreç, araştırmacının farklı bakış açıları geliştirmesini sağlamıştır. Okuma esnasında, konunun ele alınışı, görsel dilin aktarımı, resimler ve karakterler detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Kitaplar, rubrik maddelerinin her biri açısından sürekli gözden geçirilmiştir.

Sessiz kitapta her maddenin, belirlenen kriterleri karşılama düzeyi, “uygun”, “kısmen uygun” ve “uygun değil” seçenekleri ile işaretlenmiştir. Kitaplar, araştırmacı tarafından farklı zaman dilimlerinde incelendikten sonra, kitapların %10’u danışman tarafından da değerlendirilmiştir. Bazı maddelerde yaşanan fikir ayrılıkları ise yapılan tartışmalar sonucunda ortak bir sonuca bağlanmıştır.

Rubriğin Geçerliği Ve Güvenirliği: SKDR’nin geçerliği ve güvenirliği, veri çözümleme teknikleri ile sınanmıştır. Rubriğin geçerliği, Lawshe tekniği kullanılarak kapsam geçerliği üzerinden sağlanmıştır. Bu kapsamda, her bir madde Excel dosyasında kodlanarak kapsam geçerliği analiz edilmiştir. Araştırmada yer alan her bir kitap, Haziran–Ağustos 2025 tarihleri arasında üç kez incelenmiş, böylece araştırmanın iç geçerliliği artırılmıştır. Bu yöntem ile, veri kaynağı incelemelerinde araştırmacının öznel yargısının etkisi azaltılmak amaçlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). İçerik analizinin güvenirliği, aynı veri kaynaklarının aynı araştırmacı tarafından farklı zaman dilimlerinde

yeniden incelenmesi ve kitapların %10'unun danışman tarafından değerlendirilmesi ile sağlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Görsel Dil

Tablo 4. 1: Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Dile İlişkin Dağılımları

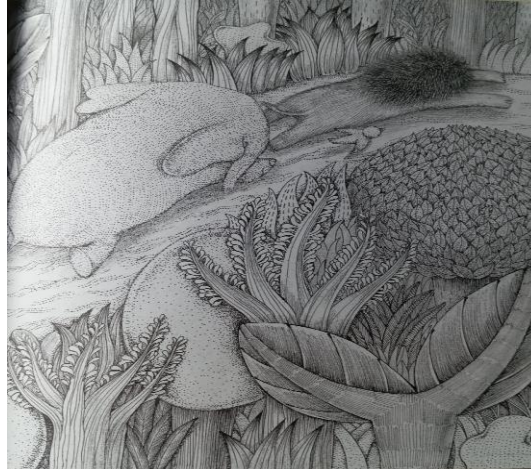
Kitap	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
Kâğıttan Şehir			✓
Hikâye Anlatıcısının El Kitabı	✓		
Tatlı Rüyalar			✓
Küçük Şeyler			✓
Orman Hepimizin			✓
Biricik			✓
Canavar Kitabı			✓
Akvaryum			✓
Benim Adım Mavi			✓
Kırmızı Başlık			✓
Annemin Karnında Ne Var?			✓
Wolf in the Snow			✓
Büyüyünce			✓
Olamaz			✓
Hayvan Kurtarma			✓
Gölge			✓
Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?			✓
Leo'yu Affediyorum			✓
Gizemli Evde Bir Çocuk			✓
Annemin İçindeki Ses			✓
Return			✓
Quest			✓
Journey			✓
Gölde			✓
Fırtına			✓
Canavar! Canavar?	✓		
Duygularımın Atlası			✓
Anlaşmazlık		✓	
Kırmızı Kızak			✓
Doğa	✓		
Sarı Balonun Yolculuğu			✓

Tablo 4.1. Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Dile İlişkin Dağılımları (Devamı)

Kitap	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
Tavşanların Bir Günü		✓	
Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında			✓
Kim Bu Gelen?		✓	
Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever			✓
Bir Ayıyı Nasıl Uyumursun?			✓
Nerede Bu Fil?			✓
Ay'a Okul Gezisi			✓
Nerede Bu Denizyıldızı?			✓
Vanessa'nın Yanındayım			✓
Şaşkın Çiçek			✓
Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı		✓	
Elmaları Nasıl Toplarsın?			✓
Haydi Parka			✓
Keşif			✓
Şemsiye			✓
Şehirde Bir Yıl	✓		
Ormanda Bir Yıl	✓		
Anaokulunda Bir Yıl		✓	
Çiftlikte Bir	✓		
Baba ve Oğul	✓		
Gel Bana Masal Anlat			✓

Tablo 4.1.'de, incelenen sessiz kitapların görsel dil açısından çocuk yayınlarına uygunluğu değerlendirilmiştir. *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı*, *Canavar! Canavar?*, *Doğa*, *Şehirde Bir Yıl*, *Ormanda Bir Yıl*, *Çiftlikte Bir Yıl*, *Baba ve Oğul* adlı kitaplar çocuk yayınları açısından uygun bulunmamıştır. *Anlaşmazlık*, *Tavşanların Bir Günü*, *Kim Bu Gelen?*, *Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı*, *Anaokulunda Bir Yıl* adlı kitaplar ise çocuk yayınlarında bulunması gereken görsel dile göre kısmen uygun olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4. 1: Canavar! Canavar? İç Sayfası

Aşağıdaki kitaplar ise çocuk yayınları açısından görsel dil açısından uygun bulunmuştur:

Kâğıttan Şehir, Tatlı Rüyalara, Küçük Şeyler, Orman Hepimizin, Biricik, Canavar Kitabı, Akvaryum, Benim Adım Mavi, Kırmızı Başlık, Annemin Karnında Ne Var?, Wolf in the Snow, Büyüyünce, Olamaz, Hayvan Kurtarma, Gölge, Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?, Leo'yu Affediyorum, Gizemli Evde Bir Çocuk, Annemin İçindeki Ses, Return, Quest, Journey, Gölde, Fırtına, Duygularımın Atlası, Kırmızı Kızak, Sarı Balonun Yolculuğu, Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında, Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever, Bir Ayıyı Nasıl Uyutursun?, Nerede Bu Fil?, Ay'a Okul Gezisi, Nerede Bu Denizyıldızı?, Vanessa'nın Yanındayım, Şaşkın Çiçek, Elmaları Nasıl Toplarsın?, Haydi Parka, Keşif, Şemsiye, Gel Bana Masal Anlat.

Sessiz kitaplarda, görsellerde kullanılan çizgi, renk ve doku, kelimelerin yardımcı olmaksızın dil işlevi olarak kullanılmaktadır. Renklerin, doğru sembolik amaca hizmet etmesi beklenmektedir. Kitapta kullanılan dokunun ise, kitabın atmosferini yansıtır bir rol üstlenerek, çocuğa verilmek istenen mesaja destek olması amaçlanmaktadır. Tablo 4.1.1'de görseli sunulan *Canavar! Canavar?* kitabında, görsel dil bu yönleriyle yetersiz olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4. 2: Akvaryum Kitabının İç Sayfaları

Sessiz kitaplardaki görseller, kelimelerin etkili temsilcileri olmak zorundadır. Yazarın tasvir ettiği düşünce ve zihinde canlandırılmak istenen fikir, çocukta anlam karmaşasına yol açmayacak şekilde ifade edilmelidir. Görsel 4.1.2'de yer alan *Akvaryum*

kitabı örneğinde olduğu gibi, yazarın anlatmak istediği fikir, görsel dil aracılığıyla çocuklara anlaşılır biçimde aktarılmalıdır.

Şekil 4. 3: Olamaz! Kitabının İç Sayfaları

Okuma eylemi, görseller aracılığıyla gerçekleştiği için, görsel dilin hikâyeyi aktarırken önceki görselle kurgu bağlantısı sağlaması önemlidir. Ancak bazı sessiz kitaplar, olay örgüsü taşımamasına rağmen çocuk yayını olarak nitelikli bir biçimde kurgulanmıştır. Bu tarz kitaplar, bilmece edasıyla çocukları etkin kılacak şekilde tasarlanmıştır. Çocukların merak duygusunu harekete geçiren, derin anlam taşıyan ve çocuğa uygun anlatımla sunulan görsellerin yer aldığı bu kitaplarda, görsel dil ustalıkla kullanılmıştır. Örneğin, *Hayvan Kurtarma*, *Büyüyünce* ve *Olamaz!* kitapları, sıralı bir olay örgüsüne sahip olmasalar da, çocuk yayını olarak nitelikli sessiz kitaplar olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4. 4: Hikâye Anlatıcısının El Kitabı İç Sayfası

Sıralı olay örgüsü kullanılmayan bazı sessiz kitaplarda, kurgu anlaşılmayacak derecede soyut bir biçimde sunulmaktadır. Bu nedenle, çocukların anlam kuramayacağı görsel dil kullanımı gözlemlenmiştir. Örneğin, *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı*, görsel dilin kurgusu ve sıralanışı dikkate alındığında, daha çok bir yetişkinin anlam kurabileceği şekilde tasarlanmıştır. Her görselde ayrı bir hikâye kurgusu oluşturmayı amaçlayan bu tür sessiz kitaplar, kelimesiz ifade gücünü ustalıkla kullanmakla birlikte, çocuğa görelilik ilkesini taşımamaktadır; dolayısıyla görsel dil çocuklar açısından soyut kalmaktadır. Tek bir görselle başlayan ve biten hikâyelerin zihinde canlandırılması, görsellerde ifade edilmek istenen kavramların anlaşılması ve kullanılan imgelerin doğru yorumlanması, çocukların gelişim evreleri açısından zorlayıcı bir süreç oluşturmaktadır.

Görsel dil, yer yer çocuğun takip edemeyeceği yoğunlukta sunulmaktadır. Hikâyeler, zamansız bir biçimde aktarılmıştır. Kitapta kullanılan çizgi, renk ve doku, dil işlevi açısından ustaca ele alınmış olsa da çocukluk gelişimi göz önünde bulundurulduğunda, *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı* çocuk yayını olarak nitelendirilememektedir.

Şekil 4. 5: Hikâye Anlatıcısının El Kitabı, Kitabının İç Sayfaları

Doğa kitabında, her sayfada farklı bir hikâye aktarmak amaçlanmıştır. Sayfalar ilerledikçe farklı hayvanların dünyasına girilmekte, ancak görsel dilin işlevinde kullanılan renk, çizgi ve doku, çocuk yayınları açısından yetersiz kalmaktadır. Görsel dil, yazarın anlatmak istediği fikirleri çocuklara net bir şekilde yansıtamamaktadır.

Şekil 4. 6: Doğa Kitabının İç Sayfaları

Sıralı olay örgüsüne sahip bazı kitaplar, karmaşık görseller, yorumlanamaz imgeler, çocuğa göre soyut anlatım ve uygunsuz görseller içermeleri nedeniyle çocuk yayını olarak uygun bulunmamıştır. Bazı sessiz kitaplarda tütün, tüfek gibi unsurlara yer verilmiş; bazılarında ise yer yer şiddetin görsel dille aktarıldığı gözlemlenmiştir. Bu tür kitaplar, çocuk yayınları açısından uygun bulunmamıştır.

Şekil 4. 7: Baba ve Oğul Kitabının İç Sayfaları

Şekil 4. 8: Şehirde Bir Yıl Kitabının İç Sayfası

Sessiz kitaplar, birer çocuk yayını olarak değerlendirilirken, çocuğun takip edebileceği biçimde sunulmasına özen gösterilmelidir. *Şehirde Bir Yıl*, *Ormanda Bir Yıl* ve *Çiftlikte Bir Yıl* kitapları ise, çocukların takip etmekte zorlanacağı bir görsel dil ile oluşturulmuştur.

Gölde kitabında, görsel dilin kelimeleri tasviri, son derece ustalıkla sunulmuş ve çocuk yayını olarak görsel dilden beklenen netlik sağlanmıştır. Sessiz kitaplarda kullanılan imgelerin çocuklar tarafından anlaşılır olması gerekmektedir. Örneğin, duvar engeli, ağaç yaşamı, kuş özgürlüğü, balon yolculuğu, tasma engeli gibi anlamlar imgesel görseller aracılığıyla ifade edilmiştir. Bu tür görsellerin doğru yorumlanabilmesi için, çocuğa görelilik ilkesi dikkate alınmalıdır.

Şekil 4. 9: Gölde Kitabının İç Sayfaları

Bazı sessiz kitaplarda, görsel diline eşlik eden göstergeler yer almaktadır. Bu göstergeler, sessiz kitaplar için başat öge olmamakla birlikte, görsel dilin yardımcısı

rolünü üstlenmektedir. Bu tür göstergelerin varlığı, sessiz kitapların çocuk yayını olarak değerlendirilmesi açısından kitaba ek bir değer katması yönünden faydalı bulunmuştur. Ancak, göstergenin bulunmaması durumunda, görsel dil tek başına yeterliyse, bu durum herhangi bir sorun olarak değerlendirilmemiştir.

Şekil 4. 10: Duygularımın Atlası Kitabının İç Sayfası

4.2. Görsel Tasarım

Tablo 4. 2: Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Tasarıma İlişkin Dağılımları

Kitap	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
Kâğıttan Şehir		✓	
Hikâye Anlatıcısının El Kitabı		✓	
Tatlı Rüyalar			✓
Küçük Şeyler		✓	
Orman Hepimizin			✓
Biricik			✓
Canavar Kitabı			✓
Akvaryum			✓
Benim Adım Mavi			✓
Kırmızı Başlık			✓
Annemin Karnında Ne Var?			✓
Wolf in the Snow		✓	
Büyüyünce			✓
Olamaz			✓
Hayvan Kurtarma			✓
Gölge			✓
Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?		✓	
Leo'yu Affediyorum			✓

Tablo 4.2: Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Görsel Tasarıma İlişkin Dağılımları (Devamı)

Kitap	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
Gizemli Evde Bir Çocuk			✓
Annemin İçindeki Ses			✓
Return			✓
Quest			✓
Journey			✓
Gölde			✓
Fırtına			✓
Canavar! Canavar?		✓	
Duygularımın Atlası			✓
Anlaşmazlık		✓	
Kırmızı Kızak			✓
Doğa		✓	
Sarı Balonun Yolculuğu			✓
Tavşanların Bir Günü			✓
Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında			✓
Kim Bu Gelen?		✓	
Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever		✓	
Bir Ayıyı Nasıl Uyutursun?			✓
Nerede Bu Fil?			✓
Ay'a Okul Gezisi			✓
Nerede Bu Denizyıldızı?		✓	
Vanessa'nın Yanındayım			✓
Şaşkın Çiçek			✓
Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı		✓	
Elmaları Nasıl Toplarsın?			✓
Haydi Parka			✓
Keşif			✓
Şemsiye			✓
Şehirde Bir Yıl	✓		
Ormanda Bir Yıl	✓		
Anaokulunda Bir Yıl		✓	
Çiftlikte Bir Yıl		✓	
Baba ve Oğul	✓		
Gel Bana Masal Anlat			✓

Tablo 4.2.'de, sessiz kitapların görsel tasarımının çocuk yayınları açısından incelenmesi yer almaktadır. Buna göre, *Baba ve Oğul*, *Ormanda Bir Yıl* ve *Şehirde Bir Yıl* kitaplarının görsel tasarımı, çocuk yayını olarak uygun bulunmamıştır.

Şu kitaplar ise, çocuk yayınları açısından görsel tasarımıyla kısmen uygun olarak değerlendirilmiştir: *Kâğıttan Şehir*, *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı*, *Küçük Şeyler*, *Wolf in the Snow*, *Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?*, *Canavar! Canavar?*, *Anlaşmazlık*, *Doğa*, *Kim Bu Gelen?*, *Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever*, *Nerede Bu Denizyıldızı?*, *Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı*, *Anaokulunda Bir Yıl*, *Çiftlikte Bir Yıl*.

Şu kitaplar ise, çocuk yayını olarak görsel tasarım açısından uygun bulunmuştur: *Tatlı Rüyalar, Orman Hepimizin, Biricik, Canavar Kitabı, Akvaryum, Benim Adım Mavi, Kırmızı Başlık, Annemin Karnında Ne Var?, Büyüyünce, Olamaz, Hayvan Kurtarma, Gölge, Leo'yu Affediyorum, Gizemli Evde Bir Çocuk, Annemin İçindeki Ses, Return, Quest, Journey, Gölde, Fırtına, Duygularımın Atlası, Kırmızı Kızak, Sarı Balonun Yolculuğu, Tavşanların Bir Günü, Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında, Bir Ayıyı Nasıl Uytursun?, Nerede Bu Fil?, Ay'a Okul Gezisi, Vanessa'nın Yanındayım, Şaşkın Çiçek, Elmaları Nasıl Toplarsın?, Haydi Parka, Keşif, Şemsiye, Gel Bana Masal Anlat.*

Şekil 4. 11: Gel Bana Masal Anlat Kitabının Kapak ve Biçim Görüntüsü

Sessiz kitapların, bir çocuk yayını olarak değerlendirilebilmesi için, görsel tasarım açısından bazı kriterleri karşılaması gerekmektedir. Kitabın kapağının ilgi çekici, çocuklar tarafından taşınabilir, dış etkenlere karşı dayanıklı, biçimsel olarak içerikle ilişkili ve farklı tasarlanmış olması önem taşımaktadır. *Anaokulunda Bir Yıl* ve *Çiftlikte Bir Yıl* kitapları bu özellikleri taşımakla birlikte, görsellerin ve karakterlerin çizim yönünün yer yer farklılaşması ve karmaşık görseller içermesi nedeniyle, çocuk yayını olarak kısmen uygun bulunmuştur. Öte yandan, *Ormanda Bir Yıl* ve *Şehirde Bir Yıl* kitaplarının görsel tasarımı, çocuklar için uygun bulunmamıştır.

Şekil 4. 12: Anaokulunda Bir Yıl, Çiftlikte Bir Yıl, Ormanda Bir Yıl, Şehirde Bir Yıl Kitaplarının Kapağı

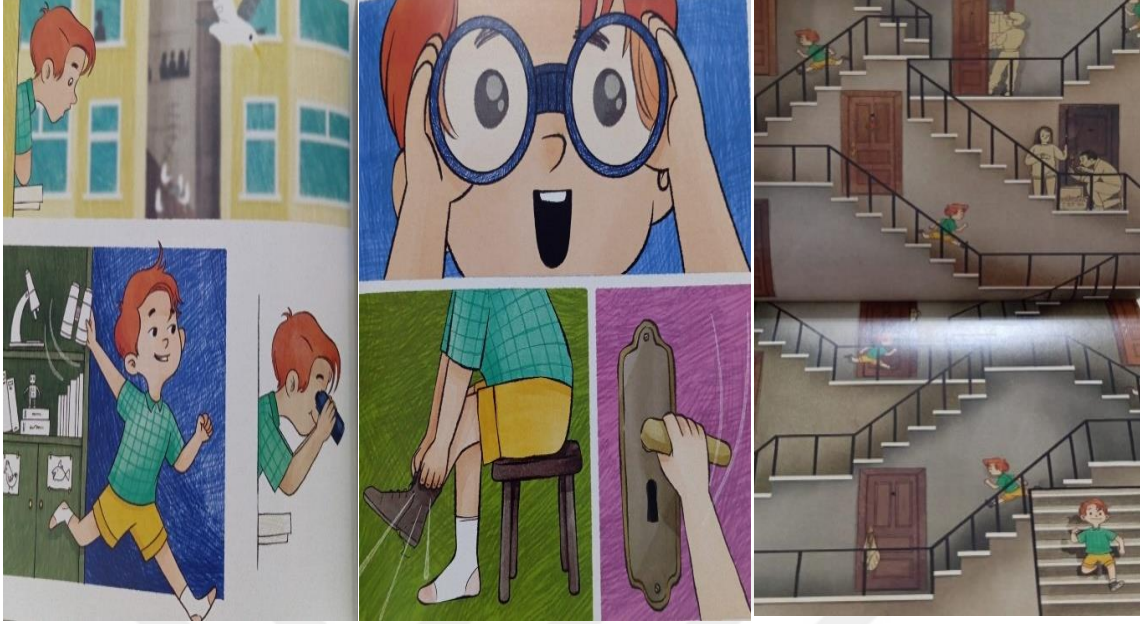

Şekil 4. 13: Tatlı Rüya Kitabının İç Sayfası

Görsel tasarımda, olay aktarımının sayfalar arasında hareketlilik sağlayarak sunulması, sessiz kitapların ifade gücünü ortaya koymaktadır. İllüstratörün ustalıklı oluşturduğu olay örgüsü, görsel tasarımla birleşerek çocukları kurgunun içine çekmelidir. Bu bağlamda, sayfadan sayfaya takip edilen görseller, donuk veya durağan olmamalıdır.

Şekil 4. 14: Şaşkın Çiçek Kitabının İç Sayfaları

Çocuk yayınlarında, çocuksuluk nedeniyle birçok varlık, nesne veya obje yer almaktadır. Bazen asıl karakter, bir hayvan veya herhangi bir başka unsur olabilmektedir. Bu nedenle, görsel tasarımla canlı ve cansız varlıkların ayırt edilebilir şekilde sunulması gerekmektedir. Okurun çocuk olması ve hikâyenin görseller aracılığıyla aktarılması nedeniyle, sessiz kitaplardaki görsellerin daha hassas bir zeminde oluşturulması beklenmektedir. Örneğin, *Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever* kitabında çizilen tavşan karakterinin canlı mı yoksa cansız mı olduğu net olarak anlaşılmamaktadır. Kitapta birçok hayvan çizimi yer almakta, ancak tek başına herhangi bir hareket belirtisi göstermemesi nedeniyle tavşan karakteri cansız olarak nitelendirilebilmektedir. Buna karşın, kitap diğer birçok görsel tasarım kriteri açısından çocuk yayını olarak uygundur.

Şekil 4. 15: Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever Kitabının İç Sayfaları

Sessiz kitapların, bir çocuk yayını olarak değerlendirilebilmesi için, görsel tasarımının çocuklarda estetik zevk uyandıracak nitelikte oluşturulması beklenmektedir. Bunun yanı sıra, çizimlerin fotoğraf gerçekliğiyle sunulmaması önemli bir kriterdir. Çocuğun doğasına uygun farklı çizimlerin yer alması, sessiz kitaplardaki niteliği artırmaktadır. Örneğin, *Wolf in the Snow* kitabında olay örgüsü görsel dille aktarılmakta, ancak çocuklarda estetik zevk uyandıracak çizimlere yer verilmemiştir. Öte yandan, *Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?* kitabında, bazı görsellerin fotoğraf gerçekliğini taşıdığı gözlemlenmiştir.

Şekil 4. 16: Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?, Wolf in the Snow Kitaplarının İç Sayfaları

Görsel tasarım unsurlarından doku, sessiz kitapların en önemli işlevlerinden biridir. Kitabın, kelimelerin hissettiremeyeceği dokunma duyusunu, görseller aracılığıyla çocuğa sunması beklenmektedir. Çocuk, görselleri takip ederken çizimlere

dokunmaksızın, kitabın taşımak istediği atmosfere keyifli bir şekilde ilerlemelidir. Örneğin, *Fırtına* kitabında ustalıkla kullanılan doku, çizgi, renk ve kurgu bütünlüğü, sessiz kitaplarda görsel tasarımın en nitelikli örneklerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 4. 17: Fırtına Kitabının İç Sayfası

4.3. Karakter

Tablo 4. 3: Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Karaktere İlişkin Dağılımları

Kitap	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
Kâğıttan Şehir			✓
Hikâye Anlatıcısının El Kitabı	✓		
Tatlı Rüyalara			✓
Küçük Şeyler			✓
Orman Hepimizin			✓
Biricik			✓
Canavar Kitabı			✓
Akvaryum			✓
Benim Adım Mavi			✓
Kırmızı Başlık			✓
Annemin Karnında Ne Var?			✓
Wolf in the Snow			✓
Büyüyünce			✓
Olamaz			✓
Hayvan Kurtarma			✓
Gölge			✓
Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?			✓
Leo'yu Affediyorum			✓
Gizemli Evde Bir Çocuk			✓
Annemin İçindeki Ses			✓
Return			✓
Quest			✓
Journey			✓
Gölde			✓
Fırtına			✓
Canavar! Canavar?			✓
Duygularımın Atlası			✓
Anlaşmazlık	✓		
Kırmızı Kızak			✓
Doğa	✓		
Sarı Balonun Yolculuğu			✓
Tavşanların Bir Günü			✓
Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında			✓
Kim Bu Gelen?			✓
Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever			✓
Bir Ayıyı Nasıl Uytursun?			✓
Nerede Bu Fil?			✓
Ay'a Okul Gezisi			✓
Nerede Bu Denizyıldızı?			✓
Vanessa'nın Yanındayım			✓
Şaşkın Çiçek			✓
Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı			✓
Elmaları Nasıl Toplarsın?			✓
Haydi Parka			✓
Keşif			✓

Tablo 4.3. Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Karaktere İlişkin Dağılımları (Devamı)

Kitap	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
Şemsiye			✓
Şehirde Bir Yıl	✓		
Ormanda Bir Yıl		✓	
Anaokulunda Bir Yıl		✓	
Çiftlikte Bir Yıl	✓		
Baba ve Oğul	✓		
Gel Bana Masal Anlat			✓

Tablo 4.3'te, sessiz kitaplarda karakterlerin çocuk yayınları açısından incelemeleri yer almaktadır.

Buna göre, *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı*, *Anlaşmazlık*, *Doğa*, *Şehirde Bir Yıl*, *Çiftlikte Bir Yıl* ve *Baba ve Oğul* kitaplarındaki karakterler, çocuklar açısından uygun bulunmamıştır. *Ormanda Bir Yıl* ve *Anaokulunda Bir Yıl* kitapları ise, kısmen uygun olarak değerlendirilmiştir. Aşağıdaki kitaplar ise, karakterlerin gelişimi, ele alınışı ve derinliği açısından çocuklara uygun bir şekilde oluşturulmuştur: *Kâğıttan Şehir*, *Tatlı Rüyalar*, *Küçük Şeyler*, *Orman Hepimizin*, *Biricik*, *Canavar Kitabı*, *Akvaryum*, *Benim Adım Mavi*, *Kırmızı Başlık*, *Annemin Karnında Ne Var?*, *Wolf in the Snow*, *Büyüyünce*, *Olamaz*, *Hayvan Kurtarma*, *Gölge*, *Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?*, *Leo'yu Affediyorum*, *Gizemli Evde Bir Çocuk*, *Annemin İçindeki Ses*, *Return*, *Quest*, *Journey*, *Gölde*, *Fırtına*, *Canavar! Canavar?*, *Duygularımın Atlası*, *Kırmızı Kızak*, *Sarı Balonun Yolculuğu*, *Tavşanların Bir Günü*, *Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında*, *Kim Bu Gelen?*, *Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever*, *Bir Ayıyı Nasıl Uyutursun?*, *Nerede Bu Fil?*, *Ay'a Okul Gezisi*, *Nerede Bu Denizyıldızı?*, *Vanessa'nın Yanındayım*, *Şaşkın Çiçek*, *Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı*, *Elmaları Nasıl Toplarsın?*, *Haydi Parka*, *Keşif*, *Şemsiye*, *Gel Bana Masal Anlat*.

Sessiz kitaplarda, olay örgüsünün mimarı karakterlerin, kurguyu bir noktadan başka bir noktaya taşıırken taşıması gereken bazı kriterler bulunmaktadır. Çocuk yayınlarında, çocukların bağ kurabileceği, güvenilir ve inandırıcı dinamiklere sahip karakterlere yer verilmelidir. Ayrıca karakterlerin takip edilebilirliğini kolaylaştırmak amacıyla, sessiz kitaplarda karakter sayısı oldukça önemlidir. *Ormanda Bir Yıl*, *Anaokulunda Bir Yıl*, *Çiftlikte Bir Yıl* ve *Şehirde Bir Yıl* kitapları, çocukların takibini zorlaştıracak sayıda karakter içermektedir. Görseller arasında bir sayfadan diğerine

geçerken, karakterin nasıl geliştiğini takip etmek, çocuklar için zorlayıcı bir deneyim oluşturmaktadır.

Şekil 4. 18: Anaokulunda Bir Yıl İç Sayfa

Sessiz kitapların bazılarında, cinsiyete özgü toplumsal kalıplar kırılarak işlenmiştir. Bu kitaplardaki karakterler, çocuklar için doğru birer rol model niteliği taşımaktadır. Ancak, bu kriterin, çocuk yayınlarında her sessiz kitapta uygulanması zorunlu değildir. Özellikle *Vanessa'nın Yanındayım*, *Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında* ve *Sarı Balonun Yolculuğu* kitapları, cinsiyete özgü toplumsal kalıpların ortadan kaldırıldığı ve karakterler açısından nitelikli eserler olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 4. 19: Vanessa'nın Yanındayım, Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında ve Sarı Balonun Yolculuğu Kitaplarının İç Sayfaları

Kitapta işlenen karakterler, çocukların özdeşim kurabileceği şekilde kurgulanmış olmalıdır. Karakterlerin, yapay davranışlar sergilemeden çatışmalarını akla ve mantığa uygun biçimde çözmesi, çocuk yayınları açısından bulunması gereken önemli özelliklerdendir. *Anlaşmazlık* kitabındaki karakterler ise; işleniş biçimleri, evrensel değerlere saygı göstermemeleri ve olumlu kişilik özellikleri taşımamaları nedeniyle, çocuklar için uygun bulunmamıştır.

Şekil 4. 20: Anlaşmazlık İç Sayfası

İncelenen sessiz kitaplarda genellikle ana karakter çocuk olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, *Nerede Bu Fil?*, *Nerede Bu Denizyıldızı?*, *Kim Bu Gelen?*, *Elmaları Nasıl Toplarsın?*, *Şemsiye*, *Benim Adım Mavi*, *Fırtına*, *Doğa*, *Canavar! Canavar?*, *Hayvan Kurtarma* ve *Tavşanların Bir Günü* kitaplarında ana karakter hayvan olarak kurgulanmıştır. Bazı kitaplarda ise, ana karakterler çocuk ve ebeveyn, çocuk ve hayvanlar veya çocuk, ebeveyn ve hayvanlar şeklinde birlikte oluşturulmuştur.

Şekil 4. 21: *Biricik*, *Gizemli Evde Bir Çocuk*, *Annemin Karnında Ne Var?*, *Ay'a Okul Gezisi*, *Şemsiye*, *Ayıyı Nasıl Uyutursun?* Kitaplarının İç Sayfası

4.4. Konu

Tablo 4. 4: Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Konuya İlişkin Dağılımları

Kitap	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
Kâğıttan Şehir		✓	
Hikâye Anlatıcısının El Kitabı	✓		
Tatlı Rüyalar			✓
Küçük Şeyler		✓	
Orman Hepimizin			✓
Biricik			✓
Canavar Kitabı			✓
Akvaryum			✓
Benim Adım Mavi			✓
Kırmızı Başlık			✓
Annemin Karnında Ne Var?			✓
Wolf in the Snow			✓
Büyüyünce			✓
Olamaz			✓
Hayvan Kurtarma			✓
Gölge			✓
Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?			✓
Leo'yu Affediyorum			✓
Gizemli Evde Bir Çocuk			✓
Annemin İçindeki Ses			✓
Return			✓
Quest			✓
Journey			✓
Gölde			✓
Fırtına			✓
Canavar! Canavar?			✓
Duygularımın Atlası			✓
Anlaşmazlık	✓		
Kırmızı Kızak			✓
Doğa			✓
Sarı Balonun Yolculuğu			✓
Tavşanların Bir Günü			✓
Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında			✓
Kim Bu Gelen?		✓	
Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever			✓
Bir Ayıyı Nasıl Uytursun?			✓
Nerede Bu Fil?			✓
Ay'a Okul Gezisi			✓
Nerede Bu Denizyıldızı?			✓
Vanessa'nın Yanındayım			✓
Şaşkın Çiçek			✓
Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı			✓
Elmaları Nasıl Toplarsın?			✓
Haydi Parka			✓
Keşif			✓
Şemsiye			✓

Tablo 4.4. Sessiz Kitapların Çocuk Yayınlarında Bulunması Gereken Konuya İlişkin Dağılımları (Devamı)

Kitap	Uygun Değil	Kısmen Uygun	Uygun
Şehirde Bir Yıl	✓		
Ormanda Bir Yıl		✓	
Anaokulunda Bir Yıl			✓
Çiftlikte Bir Yıl		✓	
Baba ve Oğul	✓		
Gel Bana Masal Anlat			✓

Tablo 4.4'te, sessiz kitapların çocuk yayınlarında bulunması gereken konu unsurları açısından incelemeleri sunulmaktadır. Buna göre, *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı*, *Anlaşmazlık*, *Baba ve Oğul* ve *Şehirde Bir Yıl* kitapları, konu açısından çocuklar için uygun bulunmamıştır. *Kâğıttan Şehir*, *Küçük Şeyler*, *Kim Bu Gelen?*, *Ormanda Bir Yıl* ve *Çiftlikte Bir Yıl* kitaplarının ise, konu açısından kısmen uygun olduğu belirlenmiştir.

Aşağıdaki kitaplar ise, çocuk yayınlarında bulunması gereken konu unsurları açısından uygundur:

Tatlı Rüyaalar, *Orman Hepimizin*, *Biricik*, *Canavar Kitabı*, *Akvaryum*, *Benim Adım Mavi*, *Kırmızı Başlık*, *Annemin Karnında Ne Var?*, *Wolf in the Snow*, *Büyüyünce*, *Olamaz*, *Hayvan Kurtarma*, *Gölge*, *Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?*, *Leo'yu Affediyorum*, *Gizemli Evde Bir Çocuk*, *Annemin İçindeki Ses*, *Return*, *Quest*, *Journey*, *Gölde*, *Fırtına*, *Canavar! Canavar?*, *Duygularımın Atlası*, *Kırmızı Kızak*, *Doğa*, *Sarı Balonun Yolculuğu*, *Tavşanların Bir Günü*, *Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında*, *Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever*, *Bir Ayıyı Nasıl Uytursun?*, *Nerede Bu Fil?*, *Ay'a Okul Gezisi*, *Nerede Bu Denizyıldızı?*, *Vanessa'nın Yanındayım*, *Şaşkın Çiçek*, *Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı*, *Elmaları Nasıl Toplarsın?*, *Haydi Parka*, *Keşif*, *Şemsiye*, *Anaokulunda Bir Yıl*, *Gel Bana Masal Anlat*.

Sessiz kitapların tümünün başlıkları, içerikle uyumlu şekilde oluşturulmuştur. Ancak *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı*'nin konusu ve ana fikri, çocuklar açısından anlaşılır biçimde işlenmemiştir. Benzer şekilde, *Anlaşmazlık* ve *Baba ve Oğul* kitaplarında da konu, çocuğa göre uygun şekilde aktarılmamıştır. *Anlaşmazlık* kitabının ana fikri çatışma üzerine kuruludur. Konunun başında görsellerle çatışma başlar; gerilim arttıkça karakterler kaybolur ve tekrar yolunu bulan karakterler, kitabın sonunda yeniden çatışma yaratır. *Baba ve Oğul* kitabında ise, tıpkı *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı* gibi, her sayfada farklı hikâyeler işlenmiştir. Ancak, yer yer uygunsuz ve çocuklar için soyut görsellerle konu aktarımı yapıldığı için, kitaplar çocuklar açısından uygun bulunmamaktadır.

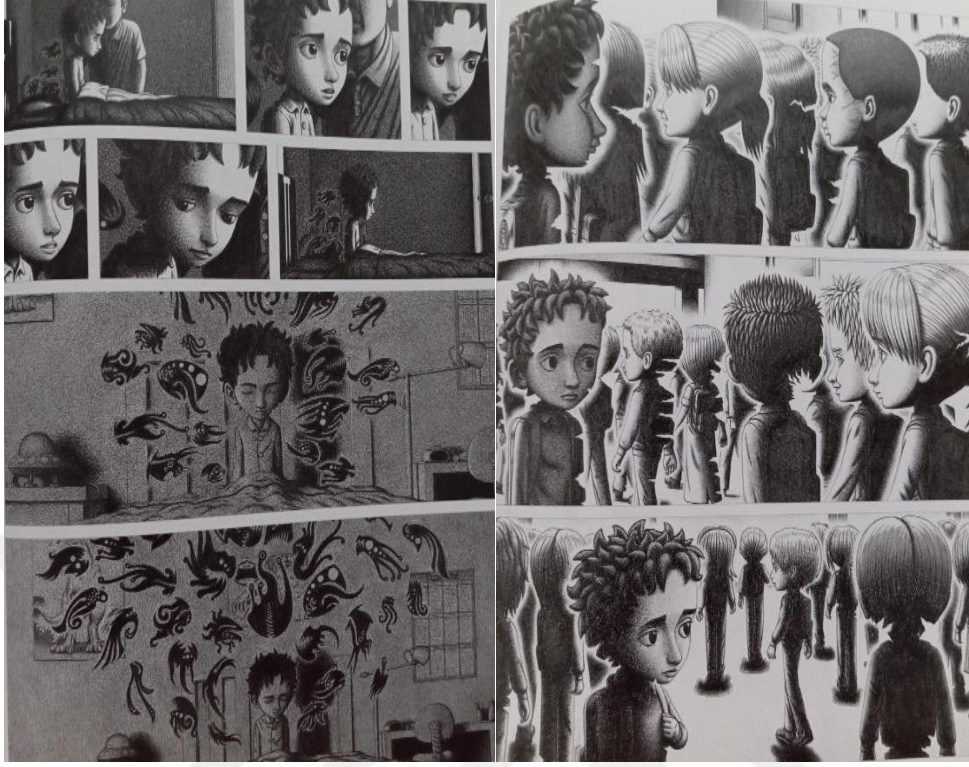
Şekil 4. 22: Kim Bu Gelen? Kitabı Son Sayfa

Kim Bu Gelen? kitabında gürültü kirliliği konusu işlenmektedir. Konu faydalı olmakla birlikte, çocuğa göre uygun biçimde aktarılmamıştır. Kitabın sonuna kadar konu, çocuğa olumlu duygular kazandıracak şekilde işlenmemiştir. Buna rağmen, hikâyenin akışı boyunca merak ve keşif duygusunu canlı tutması ve çevresel olaylara ilgi uyandırması nedeniyle, kitap konu açısından kısmen uygun bulunmuştur.

Küçük Şeyler kitabında derslerdeki başarısızlık ve zorbalık konuları işlenmiştir. Kitabın ana fikri net olmakla birlikte, merak duygusunu harekete geçirse de çocukları olumlu duygu ve düşünceye yönlendirmemektedir. Konu, başından sonuna kadar karamsar bir şekilde ele alınmış ve çocuklara çözebilecekleri problemler sunulmamıştır. Bu nedenle, kitap çocuk yayını açısından kısmen uygun bulunmuştur.

Şekil 4. 23: Küçük Şeyler Kitabının İç Sayfaları

Ormanda Bir Yıl ve *Çiftlikte Bir Yıl* kitapları, konu açısından ilgi çekici, başlık içerikle ilişkili ve olumlu temalar ön planda olacak şekilde, çocuğun temel gereksinimlerini destekleyecek biçimde oluşturulmuştur. Ancak, konu çocuğa göre karmaşık ve soyut bir biçimde işlenmiştir. Benzer şekilde, *Kâğıttan Şehir* kitabında da konu, çocuğa göre daha soyut bir şekilde ele alınmıştır

Keşif, Gizemli Evde Bir Çocuk, Şemsiye, Return, Quest, Journey, Annemin Karnında Ne Var? ve Annemin İçindeki Ses, Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı, Biricik, Canavar! Canavar?, Gölge ve Elmaları Nasıl Toplarsın? kitapları, merak ve keşif temalarının ön planda olduğu eserlerdir. Vanessa'nın Yanındayım, Leo'yu Affediyorum ve Benim Adım Mavi kitaplarında ise akran zorbalığı ve dışlanma gibi konular işlenmektedir. Nerede Bu Fil?, Nerede Bu Denizyıldızı?, Akvaryum, Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever, Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?, Orman Hepimizin ve Sarı Balonun Yolculuğu kitapları, çevresel olayları konu edinmiştir. Fırtına, Kırmızı Kızak ve Kırmızı Başlık kitaplarında ise, hayvan sevgisi teması ustalıkla işlenmiştir.

Şekil 4. 24: Keşif Kitabının İç Sayfası

Şekil 4. 25: Benim Adım Mavi Kitabının İç Sayfaları

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİ

5.1. Sonuç

Araştırmada, son yıllarda çocuk yayınlarının önemli bir türü olarak öne çıkan sessiz kitaplar, çocuk yayınlarında bulunması gereken temel özellikler açısından incelenmiştir. Seçilen 52 sessiz kitap, görsel dil, görsel tasarım, karakter ve konu özelliklerinin, bir çocuk yayını olarak ne derece yeterlilik gösterdiği bakımından ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Sessiz kitapların görsel dil açısından incelenmesi sonucunda, 40 kitap uygun, 5 kitap kısmen uygun, 7 kitap ise uygun değil olarak değerlendirilmiştir. Uygun bulunan 40 sessiz kitap, görsel dil bakımından çocukların keyifle okuma deneyimi yaşayabileceği niteliklere sahiptir. *Anlaşmazlık*, *Tavşanların Bir Günü*, *Kim Bu Gelen?*, *Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı* ve *Anaokulunda Bir Yıl* kitapları ise, görsel dil özellikleri bakımından çocuklara kısmen uygundur. Buna karşın, *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı*, *Canavar! Canavar?*, *Doğa*, *Baba ve Oğul*, *Çiftlikte Bir Yıl*, *Ormanda Bir Yıl* ve *Şehirde Bir Yıl* kitaplarının görsel dili, çocuk yayınları açısından uygun bulunmamıştır.

Sessiz kitapların görsel tasarım unsurları açısından incelenmesi sonucunda, 35 kitap uygun, 14 kitap kısmen uygun, 3 kitap ise uygun değil olarak değerlendirilmiştir. *Kâğıttan Şehir*, *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı*, *Küçük Şeyler*, *Wolf in the Snow*, *Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?*, *Canavar! Canavar?*, *Anlaşmazlık*, *Doğa*, *Kim Bu Gelen?*, *Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever*, *Nerede Bu Denizyıldızı?*, *Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı*, *Anaokulunda Bir Yıl* ve *Çiftlikte Bir Yıl* kitapları, görsel tasarım özellikleri bakımından çocuklara kısmen uygundur. Buna karşın, *Şehirde Bir Yıl*, *Ormanda Bir Yıl* ve *Baba ve Oğul* kitaplarının görsel tasarımı, çocuk yayınları açısından uygun bulunmamıştır.

Sessiz kitapların karakter özellikleri açısından incelenmesi sonucunda, 44 kitap uygun, 2 kitap kısmen uygun, 6 kitap ise uygun değil olarak değerlendirilmiştir. *Ormanda Bir Yıl* ve *Anaokulunda Bir Yıl* kitaplarının karakter özellikleri, çocuk yayınları açısından kısmen uygun bulunmuştur. Buna karşın, *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı*, *Anlaşmazlık*, *Doğa*, *Şehirde Bir Yıl*, *Çiflikte Bir Yıl* ve *Baba ve Oğul* kitaplarının karakter özellikleri çocuk yayınları açısından uygun bulunmamıştır.

Sessiz kitapların konu özellikleri açısından incelenmesi sonucunda, 43 kitap uygun, 5 kitap kısmen uygun, 4 kitap ise uygun değil olarak değerlendirilmiştir. *Kâğıttan Şehir*, *Küçük Şeyler*, *Kim Bu Gelen?*, *Ormanda Bir Yıl* ve *Çiflikte Bir Yıl* kitaplarının konu özellikleri, çocuk yayınları açısından kısmen uygun bulunmuştur. Buna karşın, *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı*, *Anlaşmazlık*, *Baba ve Oğul* ve *Şehirde Bir Yıl* kitaplarının konu özellikleri çocuk yayınları açısından uygun bulunmamıştır.

Sessiz kitapların 40'ı görsel dil, 35'i görsel tasarım, 44'ü karakter ve 43'ü konu unsurları açısından uygundur. Bunlardan *Vanessa'nın Yanındayım*, *Şemsiye*, *Elmaları Nasıl Toplarsın?*, *Evvel Zaman İçinde Bir Kar Fırtınasında*, *Sarı Balonun Yolculuğu*, *Haydi Parka*, *Bir Ayıyı Nasıl Uytursun*, *Tatlı Rüyalar*, *Orman Hepimizin*, *Biricik*, *Canavar Kitabı*, *Akvaryum*, *Benim Adım Mavi*, *Kırmızı Başlık*, *Annemin Karnında Ne Var?*, *Büyüyünce*, *Olamaz*, *Hayvan Kurtarma*, *Gölge*, *Leo'yu Affediyorum*, *Gizemli Evde Bir Çocuk*, *Annemin İçindeki Ses*, *Return*, *Quest*, *Journey*, *Gölde*, *Fırtına*, *Duygularımın Atlası*, *Kırmızı Kızak*, *Nerede Bu Fil?*, *Ay'a Okul Gezisi*, *Şaşkın Çiçek*, *Keşif* ve *Gel Bana Masal Anlat* kitapları, çocuk kitaplarında bulunması gereken dört temel özellik açısından da uygundur. Bu 34 sessiz kitap, çocuk yayını olma açısından nitelikli olarak değerlendirilmiştir.

Wolf in the Snow, *Ama O Zaman Elma Ağacı Büyür müydü?*, *Nerede Bu Denizyıldızı?* ve *Çocuklar ve Tavşanlar Yeşil Sever* kitapları, sadece görsel tasarım açısından kısmen uygun olarak değerlendirilmiştir. *Tavşanların Bir Günü* ise sadece görsel dil açısından kısmen uygun bulunmuştur. Bu kitapların genel değerlendirmesi sonucunda, her biri çocuk yayını niteliği taşımaktadır.

Kâğıttan Şehir ve *Küçük Şeyler* kitapları, görsel tasarım ve konu açısından kısmen uygun bulunmuştur. *Korkusuz Pia'nın Orman Kitabı* ise görsel dil ve görsel tasarım yönünden kısmen uygun değerlendirilmiştir. *Kim Bu Gelen?* kitabı, görsel dil, görsel

tasarım ve konu açısından kısmen uygun bulunmuştur. *Anaokulunda Bir Yıl* kitabı, görsel dil, görsel tasarım ve karakter yönlerinden kısmen uygun olduğundan, genel olarak çocuk yayını olarak kısmen uygun değerlendirilmiştir. Buna karşın, *Hikâye Anlatıcısının El Kitabı*, *Canavar! Canavar?*, *Anlaşmazlık*, *Doğa*, *Şehirde Bir Yıl*, *Ormanda Bir Yıl*, *Çiftlikte Bir Yıl* ve *Baba ve Oğul* kitapları, genel olarak çocuk yayını olma açısından yetersiz bulunmuştur.

5.2. Tartışma

Bu araştırmada, çocuk kitapları görsel dil ve tasarım, karakter ve konu özellikleri bağlamında değerlendirilmiş ve bu alandaki önemli eksiklikler ortaya konmuştur. Özgün bir tür olan sessiz kitaplar, çocuk yayınlarında bulunması gereken dört temel unsurun yeterlilik düzeyi açısından incelenmiştir. Elde edilen bulgular, sessiz kitaplarla ilgili çok katmanlı ve kapsamlı sonuçlar sunmuştur.

Çalışmanın ana problemi, “*Sessiz kitaplar, çocuk yayınlarında bulunması gereken temel unsurlar açısından ne düzeydedir?*” sorusudur. Bu bağlamda, dilin görselin yerine kullanıldığı sessiz kitap yapısı, alışılmış inceleme modellerinden farklı bir yaklaşım ile ele alınmıştır. Elde edilen bulgular göstermektedir ki, değerlendirilen sessiz kitapların çoğunluğu görsel dilin anlatım zenginliğini taşıması açısından nitelikli olsa da, bazı kitaplar anlam bütünlüğünü koruma, çocuğun gelişim özelliklerine uygunluk ve yaşa uygunluk açısından eksiklikler içermektedir.

Bu kitaplar, çocukları metinsiz bir anlatımla karşı karşıya bırakan ve anlam çıkarımlarının çoğunlukla görsel ipuçları aracılığıyla sağlandığı özel bir türdür. Yapılan birçok araştırma, sessiz kitapların çocukların zihinsel, dilsel ve yaratıcılık gelişimine katkı sağladığını ortaya koymuştur. Capse (2009), çocukların söz öbeği gelişimine sessiz kitapların doğrudan etkisinin olduğunu belirtirken; Mulvihill vd. (2023), özellikle okul öncesi döneminde sessiz kitapların bilişsel süreçler üzerindeki etkisini vurgulamıştır. Bayraktar (2022) ise araştırmasında, sessiz kitapların görsel okuma becerilerini geliştirildiği sonucuna ulaşmıştır. Bu doğrultuda elde edilen bulgular, araştırmanın kapsamındaki verilerle örtüşmektedir.

Tabii bu kitapların metin içermemesi, dilsel açıdan hem bir avantaj hem de dezavantajdır olarak değerlendirilebilir. Sessiz kitapları okuyan çocuklar, anlatıyı kendi deneyimleri üzerinden doğrultusunda yeniden oluşturur (Silva&Cain, 2013). Bununla

birlikte, bir yetişkin yönlendirmesi olmadan kitabın iletmek istediği mesajı bütüncül şekilde anlaması gerekir. Durmuşoğlu'nun (2024) da belirttiği üzere, bu türdeki eserlerde görsel seçimin çocukların kavrama seviyesine uygun düzenlenmesi oldukça önemlidir. Araştırmada yer alan kitapların bazılarında görsel anlam akışının sunulması yetersiz ya da belirsiz kalmıştır. Görseller arasındaki kopukluk, kurguyu zihninde yapılandırmaya çalışan çocukta anlam boşluklarına yol açabilmektedir.

Marangoz (2018), çocuk kitaplarındaki görsellerin estetik değerinin yanı sıra anlam taşıyıcı olması gerektiğini belirtmektedir. Sessiz kitaplarda ise bu gerekliliğin tüm yönleriyle daha belirgin biçimde üstlenilmesi zorunludur. Ancak, araştırma bulgularında bazı sessiz kitapların görsellerinin karmaşaya yol açacak düzeyde soyutluk içermesi ve hedef yaş grubuna uygun olmaması dikkat çekmiştir. Şahin (2018) de bu durumu, görsel algı düzeyinin özellikle erken yaş döneminde gelişimle sınırlı olduğu, düşüncesiyle açıklamaktadır. Dolayısıyla, bir görselin zengin olması kadar görselin işlevselliği de kritik bir önem taşımaktadır.

Görsel tasarım açısından incelendiğinde, kitapların büyük çoğunluğunun ilgi çekici kapaklara sahip olduğu, dış etkenlere karşı dayanıklı olduğu ve doku, çizgi ile renk öğelerinin amaca uygun biçimde kullanıldığı belirlenmiştir. Gülbil ve Bilbay (2024), sessiz kitapların sanatsal yönü ile eğitsel yönünün birlikte sunulması gerektiğini vurgularken, araştırmada incelenen çoğu kitap bu birlikteliği başarıyla sağlamıştır. Ancak bazı kitaplarda hikâyeyi aktarmak estetik zevkin önüne geçtiği gözlemlenmiştir.

Sessiz kitapların en önemli ifade unsurlarını karakterler oluşturmaktadır. Olaylara karşı tutumları ve duygusal ifadeleri, sessiz kitapların doğru biçimde anlaşılmasında kilit bir rol oynar. İncelenen bulgulara göre, ele alınan sessiz kitapların büyük bir kısmının karakter özellikleri açısından beklenen niteliklere sahip olduğu belirlenmiştir. Nikolajeva (2014) karakterler duygusal derinlik taşımaları ve çocukların empati kurmasına, olumlu kişilik oluşturmalarına katkıda bulunacak biçimde kurgulanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, karakterlerin beden dili, yüz ifadeleri ve çevreyle kurdukları etkileşim, çocukların empati becerilerini geliştirmelerine ve duygusal farkındalık kazanmalarına önemli ölçüde yardımcı olmaktadır.

Ancak incelenen bazı sessiz kitaplarda, karakterlerin jest ve mimiklerle yeterince yansıtılmadığı, bunun yerine yüzeysel ve donuk ifadelerle görselleştirildiği tespit

edilmiştir. Bu durum, çocukların karakterlerle duygusal bağ kurmasını güçleştirmekte, dolayısıyla hem kitabın etkisini hem de anlaşılabilirliğini azaltarak çocukların esere olan ilgisini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bulgu, Türkiye’de yapılan benzer araştırmalarla da desteklenmektedir. Özdemir (2017) ve Demirtaş (2019), karakterlerin gelişimsel psikoloji açısından uyumlu olmaması çocukların kitaplara ilgisini azalttığını belirtmiştir.

Çocuk kitaplarında ele alınan konular, çocukların yaş ve bilişsel gelişim düzeylerine uygun biçimde sunulmalıdır. Bu görüş, çocuk edebiyatında yaygın olarak yer almaktadır (Nikolajeva, 2014; Sipe, 2008). Bulgulara göre kitapların bir kısmının konusu soyut ve karmaşık işlenmiştir. Bu durum sessiz kitapların vermek istediği mesajın aktarılmasını güçleştirmektedir. Buna karşılık, diğer kitaplarda ana fikrin açık biçimde anlaşıldığı, somut ve günlük yaşamla ilişkili konuların ele alındığı belirlenmiştir. Bu durum, çocukların günlük yaşamla ilişkili ve somut konulara ihtiyacı olduğu şeklindeki kuramsal çerçeveye (Demir, 2018; Yalçın, 2020) uyum göstermektedir.

Araştırma bulguları ile incelenen literatür genel olarak ortak bir paydada buluşmaktadır. Sessiz kitapların çocukların aktif katılımına katkı sunarak önemli bir öğrenme ortamı hazırladığı uluslararası çalışmalarla görülmektedir (Chaparro-Moreno&Reali, 2017; Moody &Matthews, 2022). Türkiye’de yapılan araştırmalar da aynı doğrultuda ilerlemekte olup, sessiz kitapların bilişsel ve estetik boyutları açısından öğretici olduğunu ileri sürmektedir (Sağlam, 2023; ErfidanHaybat, 2024). Bununla birlikte, sessiz kitapların çocuk yayınlarında bulunması gereken temel unsurlar açısından değerlendirildiğinde, elde edilen sonuçlar bazı sessiz kitapların bu temel özelliklerin tamamını karşılamadığını göstermektedir.

Sonuç olarak, sessiz kitap türünün çocuklara çok yönlü katkılar sağladığı; hem sanatsal hem de eğitsel yönlerini etkili bir şekilde barındırdığı görülmüştür. Ancak, ülkemizde bu türün henüz yeterince tanınmadığı ve araştırmalar açısından gelişmemiş bir alan olduğu da tespit edilmiştir. Çocuk edebiyatı çerçevesinde gelişen dinamik bir tür olan sessiz kitapların anlamlı bir yere sahip olabilmesi için araştırmacıların, yazarların, yayınevlerinin ve illüstratörlerin ortak bir bilinçle hareket etmesi gerekmektedir.

5.3. Öneriler

Araştırmada, sessiz kitapların çocuk yayını olarak görsel dil, görsel tasarım, karakter ve konu açısından uygunluğu incelenmiştir. Bu bölümde ise elde edilen sonuçlara yönelik öneriler sunulmuştur:

- Sessiz kitapların sunduğu olanaklar hâlen birçok kişi için gizli bir hazine niteliğindedir. Bu nedenle, sessiz kitapların tanıtımı amacıyla eğitimciler ve yayıncılar için bilinçlendirme programları hazırlanmalıdır.
- Eğitim-öğretimde etkili bir materyal olarak değerlendirilebileceğinden, sessiz kitapların okullarda farklı kademeler tarafından kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.
- Araştırma kapsamında geliştirilen Sessiz Kitapları Değerlendirme Rubriği (SKDR) kullanılarak, sessiz kitaplar üzerine çok sayıda makale, bildiri ve tez çalışması yapılabilir.
- Sessiz kitaplarda kullanılan imgelerin taşıdığı mesajlara ilişkin içerik analizi gerçekleştirilebilir.
- Bu araştırma, sessiz kitapların doküman incelemesi yöntemiyle ve nitel bir desenle yürütülmüştür. Farklı yaş grupları üzerindeki etkileri, özellikle anlatı kurgulama ve yaratıcı düşünme becerileri bağlamında, karma ya da nicel yöntemler kullanılarak farklı araştırmalarla incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akal, A. (2007). “Çocuklar İçin Üretilen Edebiyat Kitaplarına Farklı Bakış Açılarından Çözümlemeci Bir Yaklaşım: Masal, Öykü ve Şiirlerle Liderlik Eğitimi”, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Alper, T. (2012). Resimli Kitaplardaki Karakterlerin Duygu Durumlarının İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Arıcı, A. F., Urgan, S., & Şimşek, T. (2018). Çocuk edebiyatı türleri ve çocuk eğitime katkıları. T. Şimşek (Ed.), Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı. Grafiker Yayınları.
- Arif, M. M., & Hashim, F. (2008). Reading from the wordless: A case study on the use of wordless picture books. *English Language Teaching*, 1(1), 121-126.
- Arizpe, E. (2009). Sharing visual experiences of a new culture: Immigrant children's responses to Picture books and other visual texts. In J. Evens (Ed.), *Talking beyond the pages: Reading and responding to picture books* (pp.134-151). London, UK: Routledge.
- Arizpe, E. (2013). Wordless Picture books: historical, critical and educational perspectives on meaning-making. In B. Kümmerling-Meibauer (Ed.), *Aesthetic and Cognitive Challenges of the Picturebook 1-3*. London: Routledge.
- Arseven, T. (2005). Mesaj Açısından Çocuk Kitapları, *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, S:104-105.
- Aslan, C. (2019). Çocuk edebiyatı ve duyarlılık eğitimi. Pegem Akademi.
- Atasagun, A. (2022). Görsel okuryazarlık bağlamında sessiz kitaplar ve dil edinimi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Aydoğan, Y. ve Ergin, E. (2000). Okul öncesi çocuk kitaplarının fiziksel özelliklerinin incelenmesi. 1. Ulusal çocuk kitapları sempozyumu: Sorunlar ve çözüm yolları. Ankara Üniversitesi Basımevi. 175.
- Bailey, A. R. (2009). Early essentials: Developing and sustaining birthkindergarten library collections. *Children and Libraries*, 7, (3), 17-20.
- Barone, D. M. (2011). *Children's literature in the classroom: Engaging life long readers*. New York: The Guilford Press.
- Bassa, Z. (2015). Çocuk Kitaplarında Resimleme. (Editör: Mübeccel Gönen). Çocuk edebiyatı. Ankara: Eğiten Kitap, 179-223.
- Bateson, G. *Verso Un'ecologia della Mente*; Adelphi: Milan, Italy, 1995.
- Bayraktar, T. (2022). Okul öncesi eğitimde sessiz kitapların önemi. *Turkish Studies - Education*, 17(4), 517-531.
- Bayraktar, T. (2022). Okul öncesi dönemi öğrencileri ile öğretmen ve velilerin sessiz kitaplara yönelik görsel okuma becerilerinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. YÖK Tez Merkezi.
- Beckett, S. (2012). *Crossover Picturebooks: A Genre for All Ages*. London: Routledge.
- Bektaş, M., Okur, A., & Karadağ, B. (2014). İlkokul ve ortaokul son sınıf öğrencilerinde metaforil algı olarak kitap. *Türk Kütüphaneciliği*, 2, 154-168.

- Bellorín, B.And., & Silva-Díaz, M.C. (2011). Reading Mental Processes in The Arrival. *New Review of Children's Literature and Librarianship*, 17, 210–226.
- Bilgin, H. (2011). 5-6 Yaş çocuklarına yönelik 1990-2010 yılları arasında basılan resimli kitapların çocuğa görelilik kavramına göre incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bilkan, A. F. (2005). Çocuk edebiyatı, Kavram ve mahiyet, *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105.
- Büyükköse, E.C. (2020). Okul öncesi 3-6 yaş çocuklara yönelik özgün bir sessiz pop-up kitap uygulaması. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Bosch, E. (2010). El juego de Pululeer y juegos para releer. *Bloc. Revista Internacional de Arte y Literatura Infantil*, 6 (Winter), 6–21.
- Bosch, E. (2014). Texts and peritexts in wordless and almost wordless picturebooks. In B. Kümmerling-Meibauer (Ed.), *Picturebooks: Representation and narration* (pp. 71-90). New York, NY: Routledge.
- Bosch, E. (2018). Wordless picturebooks. In B. Kummerling-Meibauer (Ed.). *The Routledge Companion to Picturebooks*. (pp: 191-201). Routledge.
- Bosch, E., & Duran, T. (2009). OVNI: un álbum sin palabras que todos leemos de manera diferente. *AILIJ Anuario de Investigación de Literatura Infantil y Juvenil*, 7, 39–52.
- Bottigheimer, R. B. (2005). Fairytale and folk tale. P. Hunt (Ed.). *International companion encyclopedia of children's literature içinde* (s.261-274). New York: Taylor & Francis.
- Can, D. T. (2014). *Çocuk edebiyatı kuramsal yaklaşım*. Eğitim Yayınevi. s. 3.
- Camperell, K. Hayes, B. L. ve Telfer, R. (Ed.), *Yearbook of the American Reading Forum*. 17, 57-79.s. 70.
- Caspe, M. (2009). Low-income Latino mothers' books having styles and children's emergent literacy development. *Early Childhood Research Quarterly*, 24(3), 306-324.
- Cerit, E. (2015), Türkiye'de yayınlanan Türk masal kitaplarının grafik tasarım öğeleri açısından incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cerit, E., & Gökçearslan, A. (2016). Türkiye'de yayınlanan Türk masal kitaplarının grafik tasarım öğeleri açısından incelenmesi: Keloğlan Masalları örneği. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (17), 49-73.
- Chaparro-Moreno, L. J., & Reali, F. (2017). Narrating wordless picture books: A tool to promote preschoolers' oral production and story structure. *Journal of Early Childhood Literacy*, 17(1), 109–132. <https://doi.org/10.1177/1468798415620828>
- Chen, L., & Pan, N. (2009). Development of English referring expressions in the narratives of Chinese–English bilinguals. *Bilingualism: Language and Cognition*, 12, 429–445.
- Cohn, N. (2014). The architecture of visual narrative comprehension: The interaction of narrative structure and page layout in understanding comics. *Frontiers in psychology*, 5(1), 57-75.

- Crawford, P. A., & Hade, D. H. (2000). Inside the picture, outside the frame: Semiotics and the reading of wordless picturebooks. *Journal of Research and Childhood Education*, 15(1), 66–80.
- Cruzado-Guerrero, JR ve Martínez-Alba, G. (2022). Sınırlı veya kesintiye uğramış resmi eğitime sahip ilköğretim çağındaki EL'leri destekleme: Sözsüz kitaplar kullanan aileler için okuryazarlık etkinlikleri .LJ Pentón Herrera'da (Ed.), *Sınırlı veya kesintiye uğramış resmi eğitime sahip İngilizce ve öğrenciler: Öğretmen yetiştirme ve sınıf uygulamalarına ilişkin küresel perspektifler* (s. 227 – 239). Cham, İsviçre : Springer.
- Çatalcalı Soyer, A. (2009). Okul öncesi dönem çocuk hikâye kitapları: stereotipler ve kimlikler. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1), 13-27.
- Çokum, S. (1987). Çocuklar Şiirdir, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, 230-237.
- D'Angelo, K. (1981). Wordless picture books and the young language-disabled child. *Teaching Exceptional Children*, 14(1), 34–37.
- Dermata, K. (2019). “My BEST friends, the books”: Discussing with preschoolers about picture book characters’ social-emotional skills. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, 12(2), 151-163. doi:http://dx.doi.org/10.1108/JRIT-01-2019-0009.
- Dik, S. (2019). Tübitak Yayınları beş yaş üstü çocuk hakları serisi kitap kapaklarının tasarım ilkeleri bakımından incelenmesi, (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Dowhower, S. (1997). Wordless books: promise and possibilities, *Journal of Special Education*, 31(1), 1-10.
- Döl, A. (1999). 0-6 Yaş çocuk kitapları resimlemeleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Dönmezler, E. (2019). Türkiyede yayınlanmış 5-8 yaş resimli çocuk kitaplarının biçim, resim ve içerik açısından incelenmesi, (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Erdal, G. (2007). Milli Eğitim Bakanlığı yayınları çocuk kitaplarının resimlemelerine genel bakış, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Erfidan Haybat, B. (2024). Türkiye'de çocuklara yönelik sessiz kitapların görsel iletişim bağlamında incelenmesi ve bir uygulama [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Erkan, E. (2021), Sara Şahinkanat'ın resimli çocuk kitaplarının biçimsel, içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Erkan, E., & Namdar, A. O. (2023). Sara Şahinkanat'ın Resimli Çocuk Kitaplarının Biçimsel, İçerik ve Resimleme Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 1727-1750.
- Ersan, M. (2014). Tablet ortamında resimli çocuk kitapları; biçim ve içerik özellikleri üzerine bir inceleme (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Falcinelli, R. (2014). *Critica Portatile al Visual Design; Da Gutenberg ai Social Network*; Einaudi: Turin, Italy.

- Farnè, R. (2006). *Diletto e giovamento. Le immagini e l'educazione*; UTET Università: Turin, Italy.
- Gemalmayan Yüksel, R. (2011). Çocuğun ingeleme ve görsel dilin önemi. Sever, S. (Ed.) 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Basımevi, (s. 537-545).
- Göçer, A., ve Tabak, G. (2012). İlköğretim 5. sınıf Türkçe öğrenci çalışma kitaplarının görsel okuma etkinlikleri bağlamında incelenmesi. *İlköğretim Online*, 11(3), 790-799.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M., & Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(160).
- Gönen, M., Uludağ, G., Tanrıbuyurdu, E. F., & Tüfekçi, E. (2014). 0-3 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının özelliklerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(29-1).
- Gönen, M., Aydos, E. H., Şentürk, Ç., Karaca, G., Kahraman, N. C. ve Tuna, P. (2013). Resimli çocuk kitaplarının içerik ve fiziki özelliklerinin incelenmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 111-123.
- Guba, E. G. and Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, 2(105), 163-194.
- Guichot-Muñoz, E., De Sarlo, G., & Ledesma-Gobea, E. (2020). Let me tell you: Experiences with silent books in a framework of early literacy. *Pedagogika*, 137(1), 176-192. <https://doi.org/10.15823/p.2020.137>.
- Güneş, F. (2013). Görsel okuma eğitimi, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2/1, 1-17.
- Gülbil, A., & Bilbay, A. (2024). Erken çocukluk döneminde görsel okuma bağlamında sessiz kitaplar. *DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (60), 1332-1342. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1425765>
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*, Pegem-A Yayıncılık, Ankara.
- Güneş, F. (2013). Görsel okuma eğitimi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1- 17.
- Heath, S.B. (2009). The deeper game: Intuition, imagination and embodiment. In M. Styles, & E. Arizpe, (Eds.), *Acts of reading: Teachers, texts, and childhood*. London: Trentham Books.
- Henry, L. (2003). *Creative Writing through Wordless Picture Book*. ReadWriteThink. <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED477997.pdf>
- Hillman, J. (1995). *Discovering children's literature*. Englewood Cliffs, Prentice Hall
- Hower, M., & Griffey H. (2003). Çocuğunuza iyi bir başlangıç kazandırın (Çev. A. Çimen, G. Utku). Timaş Yayınları. <https://doi.org/10.1017/S0142716409090158>
- Ishizuka, K. (2019). The cat is out of the bag: Orientalism, anti-blackness, and white supremacy in dr. seuss's children's books. *Research on Diversity in Youth Literature*, 1(2), 4.
- İpek, E. (2010). *La Fontaine'den Seçmeler*. (Editör: Mehmet Dikmen). İstanbul: Karanfil Yayınları. Çevik Matbaacılık.

- Jalongo, M. R., Dragich, D., Conrad, N. K., & Zhang, A. (2002). Using wordless picture books to support emergent literacy. *Early Childhood Education Journal*, 29(3), 167-177.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 563-477.
- Karatay, H. (2016). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gerekenler. T. Şimşek (Ed). Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyat. Ankara: Grafiker Yayınları. (4. Baskı) s.81-129.
- Kardaş Koçak, M. (2017). 2000-2014 yılları arasında okul öncesi dönem çocukları için yayınlanmış olan hikâye kitaplarının dış yapı, iç yapı ve resimleme nitelikleri açısından incelenmesi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kaya, Ç. (2019), 20. Yüzyıl başından günümüze resimli çocuk kitaplarında görsel dil, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Knudsen-Lindauer, (1988). Wordless boks: An approach to visual literacy. *Children Literature in Education*, 19(3), 136-142.
- Koyuncuoğlu, A. (2021). Çocuk edebiyatının Dünya'daki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi. Spor, Eğitim ve Çocuk. 1(1), 1-16. <https://doi.org/10.5505/sec.2021.25743>
- Kress, Gunther ve Theo Van Leeuwen. 1996. Görüntüleri Okumak: Görsel Tasarımın Grameri, Londra: Routledge. Baskı.
- Kümmerling-Meibauer, B. and Meibauer, J. (2011). On the strangeness of pop art picturebooks: Pictures, texts, paratexts. *New Review of Children's Literature and Librarianship*, 17, 103-121. Doi: 10.1080/13614541.2011.624909
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563-575.
- Le Roux, A. (2017). An exploration of the potential of wordless picturebooks to encourage parent-child reading in the South African context [Unpublished doctoral dissertation]. Stellenbosch University
- Leonard, M.A., Lorch, E.P., Milich, R., & Hagans, N. (2009). Parent-Child Joint PictureBook Reading among Children with ADHD. *Journal of Attention Disorders*, 12, 361- 371.
- Lindfors, M. R. (2016). Slient books. GTC Print. s. 3.
- Lorenzoni, F. (2014), I bambini pensano grande. In Cronaca di Un'avventura Pedagogica; Sellerio: Palermo, Italy.
- Louie, B., & Sierschynski, J. (2015). Enhancing english learners' language development using wordless picture books. *The Reading Teacher*, 69(1), 103-111.
- Lowe, R. (2000). Visual literacy in science and technology education, UNECO international science, technology environmental education newsletter, (25), 2.
- Lubis, R. (2018). The progress of students reading comprehension through wordless picture books. *Advances in Language and Literacy Studies*, 9(1), 48-52. <http://dx.doi.org/10.7575/aiac.all.s.v.9n.1p.48>
- Lukens, R. J., Smith, J. J. ve Coffel, C. M. (2018). Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış. (Çev. C. Pamay). İstanbul: Erdem. s. 1.

- Lysaker, J.T. (2006). Young children's readings of wordless picture books: What's 'self' got to do with it? *Journal of Early Childhood Literacy*, 6, 33–55.
- Lysaker, J. T. (2018). *Before words: Wordless picture books and the development of reading in young children*. New York: Teachers College Press.
- Lysaker, J. T. and Miller, A. (2012). Engaging social imagination: The developmental work of wordless book reading. *Journal of Early Childhood Literacy*, published, online 29 March, 1–28.
- Marangoz, E. S. (2018). Wolfgang Borchert ve Ömer Seyfettin örneğinde kısa öykü türünün yapısal ve içerik analizi (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Mardi, H. Ö. (2006). Çocuk kitapları resimlemede karakter yaratma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Mardi, H.Ö. (2006). Okul Öncesi Dönemi Resimli Çocuk Kitaplarında Mitolojik Öyküler Üzerinden Kavramların Anlatımı ve Bir Resimli Kitap Tasarımı. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Matulka, D. I. (2008). *A picture book primer: Understanding and using picture books*. Westport, CT: Libraries Unlimited
- Martínez-Alba, G., & Pentón Herrera, L. J. (2023). Strength in storytelling: Peacebuilding via wordless books. *TESOL Journal*, e735.
- Merga, M. (2018). Silent reading and discussion of self-selected books in the contemporary classroom. *English in Australia*, 53(1), 70-82.
- McGillicuddy, Á., (2019) Breaking down barriers with wordless picturebooks: "The Silent Books Exhibition, from the world to Lampedusa and back". *Studies in Arts and Humanities*, 4(2). <https://doi.org/10.18193/sah.v4i2.145>
- Moody, S. M., & Matthews, S. D. (2022). Reading without words: Cultivating bi/multilingual family engagement. *The Reading Teacher*, 76(2), 122-130.
- Mulvihill, A., Armstrong, R., Casey, C., Redshaw, J., Scarinci, N., & Slaughter, V. (2023). Early childhood educators' mental state language and children's theory of mind in the preschool setting. *British Journal of Developmental Psychology*, 41, 227-245.
- Nalinci, G. Z. (2016). Okul Öncesi Çocuk Kitaplarıyla Görsel Okuryazarlık (Editör: Erkan Çer). *Türkçe Öğretimi ve Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık, 257-288. (260, Dabes 1969).
- Nikolajeva, M., & Scott, C. (2001). *How Picturebooks Work*. London: Garland
- Nodelman, P. (1988). *Words without pictures: The narrative art of children's picture books*. Athens, GA: University of Georgia Press.
- Orhan M. ve Pilav, S. (2021). Tübitak Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Yönünden İncelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(1), 371-390.
- Özer, A. (2006). Çocuk kitaplarındaki resimlerin "çocuğa göre" liği. S. Sever (Ed.), II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Gelişmeler, Sorunlar ve Çözümler Önerileri kitabı içinde (ss. 425-432). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, s. 427.
- Özer, A. (2007). "Çocuk kitaplarındaki resimlerin çocuğa göreliği", II. Ulusal çocuk ve gençlik edebiyatı sempozyumu, Ankara: Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

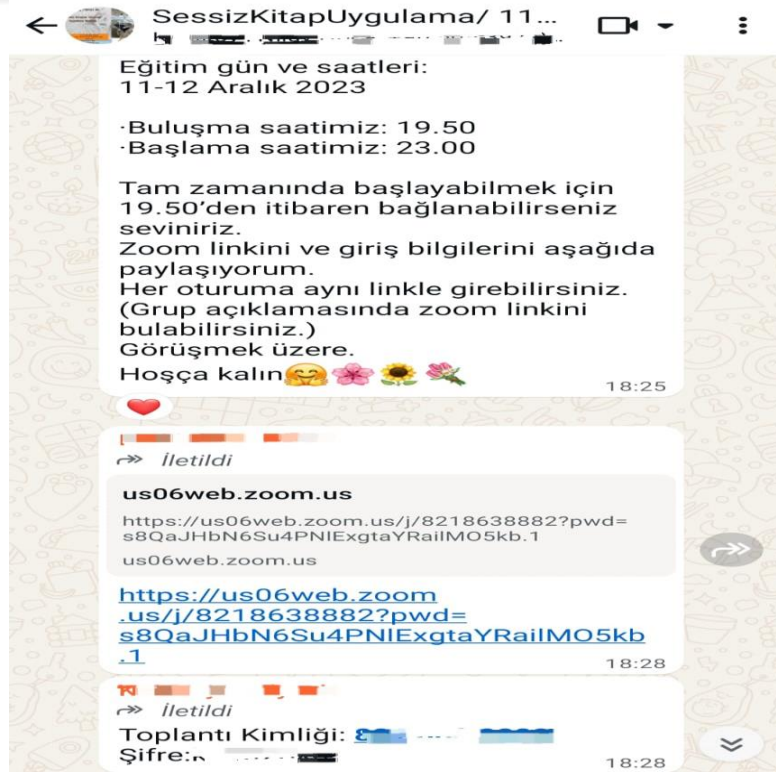
- Öztürk, İ. Y., & Kavas, M. (2019). Görsel okuma ve görsel sunu becerileri bağlamında 2018 Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının incelenmesi. *Eğitim ve Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 23-39.
- Pantaleo, S. (2018). Learning about and through picturebook artwork. *Reading Teacher*, 71(5), 557-567.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (M. Bütün ve S. B. Demir, çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Payne, G., & Payne, J. (2004). Key Concepts in Social Research. London: Sage Publications. s.60.
- Perry Nodelman (1992). The Pleasures of Children's Literature (Çocuk edebiyatından haz alma), USA: Longman Publisher, The University of Winnipeg, s. 17.
- Ramos, A. M., & Ramos, R. (2012). Ecoliteracy through imagery: A close reading of two wordless picture books. *Children's Literature in Education*, 42, 325-349.
- Roger Sale. (1981). "The Audience in Children's Literature (Çocuk Edebiyatında Dinleyici)." *Bridges to Fantasy (Fantastiğe Köprü)*, Editörler: George E. Slusser, Eric S. Rabkin, Robert Scholes. Carbondale: Southern Illinois UP, s.78.
- Rowe, A. (1996). Voices Off: Reading Wordless Picture Books. In M. Styles, E. Bearne, & V. Watson (Eds.), *Voices Off: Texts, Contexts and Readers* (pp. 219–234). London: Cassell.
- Salisbury, M., & Styles, M. (2012). *Children's picturebooks: The art of visual storytelling*. London, UK: Laurence King Publishing.
- Sağlam, S. (2023). Çocuk sessiz kitaplarında karakter tasarımlarının tasarım ilkelerine göre incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya
- Sarıkaya, B. (2017). Türkçe öğretiminde görsel okuma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 779-796.
- Schick, A. (2015). Wordless book-sharing styles in bilingual preschool classrooms and Latino children's emergent literacy skills. *Journal of Early Childhood Literacy*, 15(3), 331-363
- Serafini, F. (2014). *Reading the visual: an introduction to teaching multimodal literacy*. New York, NY: Teachers College Press.
- Sever, S. (2012). Çocuk ve edebiyat, *Tudem*, İzmir, 16-17.
- Sever, S. (2013). Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü, *Tudem Yayınları*, 88-89.
- Shunhua, L., & Tianlong, Q. (2023). A tale of age and abilities: Analyzing narrative macrostructure development in Chinese preschoolers through the lens of story grammar. *Journal of Psycholinguistic Research*, 52(6), 2453-2472.
- Sidiropoulou, C., Pagouni, I. and Dinas, K. D. (2020). Multimodal texts and linguistic development in early childhood education: comics' impact on oral language skills. 4th International Conference Education Across Borders, University of Western Macedonia Faculty Of Social Sciences And Humanities, In Book of Proceedings (p. 645).
- Silva, M., & Cain, K. (2013). The use of picture books to enhance narrative skills in young children. *International Journal of Early Years Education*, 21(4), 355–375. <https://doi.org/10.1080/09669760.2013.867170>

- Soba, B. (2019). The use of wordless picture books to encourage reading for pleasure amongst reluctant readers. *Iconic Research And Engineering Journals*, 3(6).
- Son, J. H. & Kim, Y. J. (2007). The effects of integrated activities using wordless picture books on increase in preschool children's creativity. *Journal of Families and Better Life*, 25(4), 57-66.
- Şahin, G. (2014). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında görsel bir uyaran olarak resim. *Turkish Studies*, 9(3), 1309-1324.
- Şahin, E. (2018). Erken çocukluk döneminde kitap okuma alışkanlığının önemi. *İlköğretim Online*, 17(4), 2281-2293. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.466081>
- Şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatı tarihine ön söz. *Türk Dili*, (15,46) 15.
- Şimşek, T. (2016). Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı, Grafiker Yayınları, 82-97.
- Şimşek, T. (2016), Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Medya, Grafiker Yayınları, 64-89.
- Şirin, M. R. (2000). 99 soruda çocuk edebiyatı, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 9-10.
- Şirin, M. R. (2019). Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı. İstanbul: Uçan At. s. 19.
- Tan, S. (2011, August). Masterclass. Edinburgh: Edinburgh Book Festival.
- Tan, S. The Arrival; Arthur A. Levine: New York, NY, USA, 2007. ([3]. s. XIII, XIV).
- Tanrıverdi, B. ve Apak, Ö. (2013). Görsel Okuryazarlık Üzerine Bir İçerik Analizi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (1), 267-293. (bahseden Braden, 1996)
- Taşçıoğlu M. (2013) Bir Görsel İletişim Platformu Olarak Kitap, YEM Yayınları, İstanbul.
- Taşkın, Z. (2024), Sessiz Kitapların Dış Yapı Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Hafıza*, 6(2), 84-98.
- Taşkın, Z., & Durmuşoğlu, M. C. (2024). Sessiz Kitapların Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Dil Gelişimlerine Etkisinin İncelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 614-628.
- Temple, C., Martinez, M., Yokoto, J. and Naylor, A. (1998). Children's books in children's hands: An introduction to their literature. Massachusetts: Allyn&Bacon.
- Terrusi, M. (2012). Albi illustrati. Leggere, Guardare, Nominare il Mondo nella Letteratura per l'infanzia; Carocci: Rome, Italy.
- Terrusi, M. (2017). Meraviglie mute. Silent Book e Letteratura per L'infanzia; Carocci: Rome, Italy,.
- Terrusi, M. (2018). Silent books. Wonder, silence and other metamorphosis in wordless picture books. Multidisciplinary Digital Publishing Institute Proceedings, 1(9), 879.
- Tüfekçi, D. (2014). Çocuk edebiyatı. Eğitim Akademi Yayınevi. 169.
- Uluğ, E. & Bayraktar, A. (2014). Determination of the required features of children's picture books. *Journal of Education and Future*, (6), 25-42.
- Uzuner-Yurt, S. (2012). Çocuk yayınları. T. Şimşek. (Ed.), Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı (ss. 71-80) içinde. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Veneziano, L. ve Hooper, J. (1997). Method for quantifying content of health-related questionnaires. *american journal of health behavior*. 21(1), 67-70.

- Yalçın, A., Aytaş, G. (2005). Çocuk Edebiyatı, Akçağ Yayıncılık, Ankara. s. 17.
- Yavuzer, H. (2019). Resimleriyle çocuk, resimleriyle çocuğu tanıma. Remzi Kitabevi.
- Yeşilyurt, S., & Çapraz, C. (2018). Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan kapsam geçerliği için bir yol haritası. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 251-264.
- Young, T. A., Hadaway, N. L., & Ward, B. A. (2013). International children's trade books: Building blocks for character education. *Childhood Education*, 89(6), 379-386.
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerlik indeksinin kullanımı. 14. Eğitim Bilimler Kongresi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Yüksel Gemalmayan, R. (2011). Çocuğun imgelemi ve görsel dilin önemi. Sever, S. (Ed.) 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, (s: 537-545). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yükselen, A., Şenol, F. B., Üstündağ, A., & Ay, A. (2017). 7-12 yaş çocuklarına yönelik çocuk kitaplarının içerik, resimleme ve fiziksel özellik açısından incelenmesi. *International Journal of Social Sciences*, 55, 441-456.
- Zhang, R., Brown, S., & Lysaker, J. (2024). A cross-case study of children's oral narratives and image reading of a wordless picturebook. *Reading & Writing Quarterly*, 40(3), 191-210.
- Zivtçi, F. (2005). Türk ve Alman çocuklarına seslenen kitaplardaki yetişkin kahramanların karakter çerçeveleri açısından değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Wong, K. M., Cheung, M. W. W. & Chiu, K. M. (2021). Learning art through Picture books with young children. *Art Education*, 74(4), 33-38.

EKLER

Ek 1. Sessiz Kitapları Okuma Atölyesi

Ek 2: Çevrim İçi Gönderilen Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

1. Bir çocuk kitabı çizeri nelere dikkat etmeli?
2. İyi bir çizim nasıl ayırt edilebilir?
3. Çocuk yayınlarındaki görsellerin olmazsa olmazı nelerdir?
4. Çizimlerde öncelik neye veriliyor?
5. Görseller tek başına yazı dilini temsil edebilir mi?
6. Sessiz kitaplarda yazar ve çizer ilişkisi nasıl işliyor? (Yazarın çizimlere müdahalesi ya da çizerin yazara müdahalesi oluyor mu?)
7. Sessiz kitapları oluştururken çizer nelere dikkat etmeli?
8. Sessiz kitaplarda görsel tasarım unsurları açısından kriterleriniz var mı? Varsa nedir?
9. Çizimler / görseller bir anlatıcı olarak nasıl işlevsel hale gelebilir?
10. Sessiz kitaplar nitelikli bir çocuk yayını olarak kabul edilebilir mi?
11. Sessiz kitaplarda görsellerin olmazsa olmazı nelerdir?
12. İyi bir sessiz kitap nasıl anlaşılır?

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Hatice SAĞINAK	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Türkçe Eğitimi
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1. SAĞINAK, H., & UZUNER YURT, S. (2024). Resimli Çocuk Kitaplarıyla İlgili Tezlerin Araştırma Eğilimleri. <i>International Journal of Language Academy</i>, 12(2). 2. Sağınak, H., & Uzuner Yurt, S. (2024, Ekim 04-05). Masal ve Hikâye Anlatıcılığı Dersine Yönelik Öğretmen Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi [Tam Metin].11. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara, s. 312-323. 3. Ağgöl, S., Uzuner Yurt, S. & Sağınak, H. (2024, 12-15 Kasım). Etkileşimli Masal Anlatıcılığında Masal Atölyesi Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi [Konferans Sunumu].22. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Urfa. https://usos.congress.gen.tr/files/site/30/67790AE6A7224/files/USOS%202024%20%C3%96zet%20Kitab%C4%B1-31_12_2024.pdf 4. Sağınak, H., & Uzuner Yurt, S. (2025). Resimli Çocuk Kitaplarında Duvarın İmgesel Kullanımı. <i>Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi</i>, 9(1), 395-407.	